

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای هنرآموز

طراحی و دوخت لباس های محلی بانوان ایران

رشته طراحی و دوخت

گروه هنر

شاخه فنی و حرفه ای

پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب: راهنمای هنرآموز طراحی و دوخت لباس‌های محلی بانوان ایران - ۲۱۲۹۴۱
- پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: مینو آیت‌اللهی، فاطمه آذرباش، سکینه براتی، ملیحه شاجری، فاطمه نوریان کفشگری و صفورا محمدزاده ماکوئی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- مدیریت آماده‌سازی هنری: صفورا محمدزاده ماکوئی و مینو آیت‌اللهی (اعضای گروه تألیف)
- شناسه افزوده آماده‌سازی: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- مدیریت آماده‌سازی: جواد صفری (مدیر هنری) - رضوان جهانی فریمانی (صفحه‌آرا) - میترا زارع (عکاس و رسام) - بشری بهرامی (رسام)
- نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهیدموسوی)
- ناشر: تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
- وب‌گاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
- شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش) تلفن: ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰
- چاپخانه: صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹
- سال انتشار و نوبت چاپ: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»
- چاپ اول ۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

دست توانای معلم است که چشم انداز آینده ما را ترسیم می کند.

امام خمینی (قَدَسَ سرُّه)

۱.....	بخش اول: کلیات
۳۵.....	بخش دوم: آموزش پودمان‌ها
۳۶.....	پودمان اول: طراح لباس‌های سنتی غرب ایران
۷۳.....	پودمان دوم: طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال غرب ایران
۱۱۱.....	پودمان سوم: طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران
۱۳۲.....	پودمان چهارم: طراح لباس‌های سنتی شرق ایران
۱۶۱.....	پودمان پنجم: دوزنده لباس‌های محلی

از الزامات اجرای برنامه درسی، وجود محتوای آموزشی جهت تحقق نیازهای فردی و اجتماعی و اهداف نظام تعلیم و تربیت می‌باشد. با توجه به تغییرات نظام آموزشی که حول محور سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انجام شد چرخش‌های جدیدی از وضع موجود به مطلوب صورت پذیرفت. از جمله به نقش معلم از آموزش‌دهنده صرف، به مربی، اسوه و تسهیل‌کننده یادگیری و نقش دانش‌آموز از یادگیرنده منفعل به فراگیرنده فعال، تربیت‌جو و مشارکت‌پذیر و نقش محتوا از کتاب درسی به عنوان تنها رسانه آموزشی به برنامه محوری و بسته یادگیری (آموزشی) نام برد. بسته یادگیری شامل رسانه‌های متنوعی از جمله کتاب درسی دانش‌آموز، کتاب همراه دانش‌آموز/ هنرجو، کتاب راهنمای تدریس معلم/ هنرآموز، نرم‌افزارهای آموزشی، فیلم آموزشی و پوستر و می‌باشد که با هم در تحقق اهداف یادگیری نقش ایفا می‌کنند. کتاب راهنمای هنرآموز جهت ایفای نقش تسهیل‌گری، انتقال‌دهنده و مرجعیت هنرآموز در نظام آموزشی برای هر کتاب درسی طراحی و تدوین شده است. در این رسانه سعی شده روش تدریس کلی و جلسه به جلسه به همراه تجهیزات، ابزارها و مواد مصرفی مورد نیاز هر جلسه، نکات مربوط به ایمنی و بهداشت فردی و محیطی آورده شود. همچنین نمونه طرح درس، تبیین پیچیدگی‌های یادگیری هنرجویان، هدایت و مدیریت کارگاه و کلاس در هنرستان، راهنمایی و پاسخ فعالیت‌های یادگیری و تمرین‌ها، بیان شاخص‌های اصلی جهت ارزشیابی شایستگی و ارائه بازخورد، اشاره به اشتباهات و مشکلات رایج در یادگیری هنرجویان و روش سنجش و نمره‌دهی، نکات آموزشی شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت و ارگونومی، منابع مطالعاتی، نکات مهم در فرایند اجرا و

آموزش در محیط یادگیری، بودجه‌بندی زمانی و صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی هنرآموزان و دیگر موارد آورده شده است. امید است شما هنرآموزان گرامی با دقت و سعه صدر در راستای تحقق اهداف بسته آموزشی که با کوشش و تلاش مؤلفین گرانقدر تدوین و تألیف شده موفق باشید.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

بخش اول

کلیات

آموزش پودمانی (مدولار)

در سال‌های اخیر در کنار توسعه روش‌های سنتی آموزشی در مراکز آموزشی و گسترش آموزش‌های از راه دور و خودآموز، آموزش‌های الکترونیکی، تعاملی و بازخورد محور با هدف فراهم کردن تسهیلات و انعطاف‌پذیری بیشتر در آموزش مدنظر قرار گرفته است. از جمله شیوه‌های آموزشی که به دنبال تحقق چنین اهدافی است آموزش پودمانی است که در علوم تربیتی پیمانه کردن، بخش کردن، واحد کردن یا آموزش گام به گام معنی می‌شود. این رویکرد پس از جنگ جهانی دوم با توجه به شرایط پس از جنگ که تقریباً بیش از نیمی از صنایع و کارخانجات اروپا از بین رفت و نیروهای انسانی کارآمد و آموزش دیده مناسبی نیز برای بازسازی و احیای آنها وجود نداشت، مسئولان را بر آن داشت تا با استفاده از یک رویکرد آموزش مناسب‌تر بتوانند نیروهای انسانی زیادی را با وقت و هزینه پایین و کارآمدی بالا تربیت کنند. به عبارت دیگر تعدادی از مشاغل برای سرعت و شتاب بخشیدن در جریان تولید نیاز به هدایت دقیق پرسنل‌ها و ارائه دانش فنی و تخصصی داشتند و این عوامل باعث گسترش نظام پودمانی گردید. پایه و اساس رویکرد پودمانی، آموزش برنامه‌ای بود که توسط اسکینر در دهه ۱۹۵۰ مطرح گردید. در آموزش برنامه‌ای، مفاهیم آموزش به گام‌های کوچک تقسیم می‌شد و باعث می‌شد که فراگیران به صورت فعالانه در جریان یادگیری حضور داشته و با دریافت بازخورد فوری، انگیزه پیشرفت در آنها برای طی گام‌های بعدی تقویت می‌شد، که با پیشرفت صنعت و تکنولوژی از این موارد برای آموزش‌های مهارتی استفاده گردید. در آئین‌نامه اجرایی ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه مصوب هیئت وزیران «پودمان آموزشی» چنین تعریف شده است:

«مجموعه‌ای از دانش، معلومات و مهارت‌هایی است که با استفاده از آنها اجرای یک مرحله مفید از کار یا انجام بخشی از وظایف شغل به طور مستقل امکان‌پذیر می‌گردد.» (مصوبه هیئت وزیران در تاریخ ۱۳۷۹/۷/۱۹)

اما مرز مشترک همه تعاریف در آن است که مدول، واحدی مستقل و مجزاست. عملکرد این واحد در چارچوب خود، کامل و دارای شخصیت است و نیازمند عوامل و عناصر بیرون از خود نیست. نظام یا سیستم مدولار متشکل از واحدها و یا ابعاد

استاندارد است که قابلیت انعطاف و سازگاری دارند. در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مدول عبارت است از مجموعه‌ای از معلومات و مهارت‌هایی که به‌مدد آنها اجرای یک مرحله مفید از کار به‌طور مستقل ممکن شود. از آنجایی که داشتن شرایط ویژه برای انتخاب ورودی‌ها در شیوه پودمانی الزامی نمی‌باشد و ورودی‌های با سطوح سواد متفاوت و سنین مختلف پس از گذراندن یک دوره نسبتاً کوتاه مدت در یک یا چند مهارت مورد نیاز از توانمندی لازم برخوردار می‌شوند لذا آماده‌سازی نیروی انسانی از طریق شیوه پودمانی برای صاحبان صنایع از محدودیت کمتری برخوردار بوده و به‌عنوان یک مزیت تلقی می‌گردد.

اصول و ویژگی‌های مدول

برخلاف طراحی سنتی برنامه درسی، رویکرد مدولار از مدول به‌عنوان یک مجموعه اصلی ساختمان آموزشی به‌جای تنظیم محتوا براساس یک موضوع، واحد یا درس استفاده می‌کند. در واقع مدول آموزشی، طراحی یک بسته آموزشی شامل مجموعه‌ای از تجارب یادگیری برنامه‌ریزی شده است که به‌فراگیران در تسلط بر هدف‌های یادگیری کمک می‌کند. از مهم‌ترین اصول آموزش پودمانی می‌توان این موارد را نام برد:

۱ استقلال، این اصل بیانگر این مفهوم است که پودمان‌های آموزشی مربوط به یک شغل، هیچ‌گونه ارتباط تقدم و تأخری با همدیگر نداشته و آموزش‌هایی که در یک پودمان مطرح می‌گردد هیچ پیوندی با دیگر آموزش‌ها ندارد و این اصل باعث می‌شود که فراگیران بتوانند با توجه به نیازهای شغلی - آموزشی خود هر یک از پودمان‌های مورد نیاز را طی کنند.

۲ خودآموز بودن (learning self - pace)، پودمان‌ها به‌لحاظ ماهیت انگیزش - کاربردی بیشتر به‌صورت خودآموز طراحی و اجرا می‌شوند. یعنی محتوای آموزشی طوری تنظیم می‌شود که فراگیر بتواند بدون راهنمایی معلم و با تکیه بر فعالیت شخص خود مهارت مورد نیاز را فراگیرد.

۳ ارتباط تنگاتنگ با نیازهای مهارتی شغل، در آموزش پودمانی مشاغل تا سطح مهارت‌های مورد نیاز هر فعالیت در یک شغل ویژه تجزیه و تحلیل می‌شود و پودمان‌ها براساس مهارت‌های مورد نیاز هر فعالیت به‌صورت کاملاً مستقل و مرتبط تهیه و تدوین می‌شوند.

۴ توجه به تفاوت‌های فردی، منظور از تفاوت‌های فردی، تفاوت‌های شخصیتی نیست بلکه تفاوت‌های شغلی و مهارتی است که افراد شاغل ممکن است با همدیگر داشته باشند. هر فرد شاغل با توجه به نیازهای مهارتی خود که براساس تکنیک‌های مختلف نیازسنجی شناسایی شده، آموزش‌های مربوطه را می‌گذراند. در آموزش پودمانی، اساساً به تفاوت‌های فردی توجه کافی به عمل می‌آید. جریان آموزش از بازخوردی قوی برخوردار است و پاسخ‌های مثبت فراگیران به سرعت تقویت می‌شود. فراگیران در جریان آموزش، مشارکت فعال دارند.

۵ خودارزیابی، در هر مدول مکانیسمی برای ارزیابی طراحی شده که تعیین می‌کند فراگیر تا چه اندازه به هدف‌های مدول دست یافته است. این امر ارتباط بسیار نزدیکی به بازخورد و تسلط فراگیر دارد.

۶ ویژگی‌های اساسی آموزش پودمانی،

- به حداقل رساندن زمان ارائه آموزش
- به حداقل رساندن هزینه‌های آموزش
- ایجاد مکانیسم دقیق و واقعی در برآورد نیازهای آموزش هنرجویان
- پرهیز از زیادآموزی یا کم‌آموزی
- افزایش انگیزه برای یادگیری هنرجویان
- افزایش کارایی و اثربخشی در عملکرد شغلی هنرجویان
- مدول باید دارای راهنمای ساده و روشنی باشد که به فراگیر بگوید چه کاری باید انجام دهد، چگونه حرکت کند و از چه منابع و موادی استفاده کند. منابع مواد آموزشی معمولاً در داخل مدول تعبیه شده یا به‌طور امانی در دسترس قرار می‌گیرد.

۷ طراحی و تدوین پودمان‌های آموزشی، در تدوین یک مدول باید تمهیداتی انجام شود که به نیازهای فردی فراگیران پاسخ داده شود. این تمهیدات به شرح زیر می‌باشند:

- به هر فراگیر فرصت داده می‌شود که از مجموع مدول‌ها یا هر تجربه یادگیری دیگری که داشته است «آزمون»^۱ شود.
- فراگیر از عملکرد خود در هر تجربه یادگیری و در پایان مدول بازخورد دریافت می‌کند.
- برای تکمیل مدول هیچ محدودیت زمانی خاصی به فراگیر تحمیل نمی‌شود. آموزش خود سرعت است (متناسب با سرعت یادگیری فرد است).
- هیچ پرسشی درباره اینکه فراگیر چه باید انجام دهد تا نشان دهد که به وضعیت تسلط در مدول رسیده است نمی‌شود.
- در بعضی موارد، قسمت معینی از مدول شامل بخش مدرسین یا راهنما می‌شود. اگر احساس شود که فراگیران نباید از کلیدهای ارزشیابی استفاده کنند، کلیدها

ممکن است در بخش راهنمای مدرس گنجانیده شود. همچنین، اگر یک آزمون عملکرد به کار رود، جزییات آن برای اداره مربوطه تهیه خواهد شد.

به طور کلی تدوین یک مدول آموزشی شامل مراحل زیر است:

مقدمه: در این بخش، به فراگیر گفته می شود که چگونه پودمان به عنوان ابزار توسعه مهارت ها، دانش و نگرش معینی عمل کند. پیش نیازهای مشخص (اگر وجود داشته باشد) تشریح می شود و راهنمای حرکت به سوی پودمان تهیه می شود. همچنین صفحه روی جلد و فهرست مطالب هم ارائه می گردد.

هدف ها: در این قسمت هدف های تدوین شده بیان ویژه از عملکردی است که فراگیر باید بتواند در حین اجرای مدول و موقع تکمیل آن از خود نشان دهد. هدف های نهایی، فعالیت هایی را که باید انجام شود، شرایطی که تحت آن فعالیت ها انجام می شود و سطح قابل قبول عملکرد را تعیین می کند.

پیش آزمون (ارزشیابی تشخیصی): این قسمت برای تعیین عملکرد ورودی فراگیر و تهیه ابزار آزمون خروجی مدول مفید است به شرطی که فراگیر بتواند تسلط خودش را نشان دهد. فرم ارزشیابی و آموزش با معیارهای روشن در اینجا قرار می گیرد تا اطمینان حاصل شود که هیچ سؤالی درباره شرایط تسلط مدول وجود ندارد.

تجارب یادگیری: تجارب یادگیری و ارتباط آن با هریک از هدف های تواناسازی به تفصیل شرح داده می شود. این تجربیات به گونه ای طراحی می شوند که برای هر فراگیر بهترین ابزار تسلط بر هدف های مدول را فراهم کنند. هر تجربه یادگیری شامل یک فعالیت یا بیشتر است که با ارزشیابی و بازخورد به فراگیر همراه می شود. تجارب یادگیری ممکن است شامل منابع مواد آموزشی مانند رایانه، برگه های اطلاعاتی، مرجع ها، صفحه ویدیو و از این قبیل باشند که به ارتقای فرایند یادگیری و آموزش فردی کمک می کنند.

منبع مواد: این قسمت به عنوان مرجع برای همه منابع مواد آموزشی مورد استفاده در تجارب آموزشی مختلف به کار می رود. بنابراین، هم مدرس و هم فراگیر می توانند به سرعت آنها را در جای خود قرار دهند. فهرست منبع مواد به مدرس در واگذاری آن به فراگیران و اطمینان از اینکه همه مواد در موقع نیاز موجود هستند کمک می کند.

پس آزمون (ارزشیابی پایانی): این قسمت کاملاً شبیه پیش آزمون است و در اغلب موارد، ممکن است دقیقاً عین آن باشد. پس آزمون بر هدف های نهایی و فرم ارزشیابی تأکید دارد و برای تشخیص رسیدن یا نرسیدن به آنها به کار می رود.

آموزش مبتنی بر شایستگی^۱

یکی از رویکردهای مورد حمایت متخصصین تعلیم و تربیت، آموزش مبتنی بر شایستگی (CBE) است. همان طور که می‌دانید در آموزش سنتی واحدگذار فرد از مقاطع تحصیلی زمان است، این امر با یافته‌های روانشناسی تربیتی و تفاوت‌های فردی سازگار نیست و مسائلی را به همراه دارد زیرا همه افراد با سرعت یکسان یاد نمی‌گیرند، و چون سطح متوسط جامعه برای برنامه‌ریزی در نظر گرفته می‌شود گروه‌های بالا یا پایین حد متوسط تقریباً نادیده گرفته می‌شوند، این امر برای آموزش نظری ممکن است با شیوه‌های مختلف قابل جبران باشد اما در آموزش فنی و حرفه‌ای تفاوت‌های فردی باید در نظر گرفته شود و آموزش منطبق با استعداد و توان تک تک افراد ارائه گردد، آموزش مبتنی بر شایستگی با توجه به تفاوت‌های فردی، واحد پیشرفت افراد را به کسب مقدار دانش و مهارت مورد نیاز برای انجام فعالیتی خاص تعریف کرده، بدین معنی که مجوز فرد برای گذر از یک واحد آموزش به واحد دیگر مهارت و دانش مشخص شده در اهداف آموزشی است که او را برای انجام فعالیتی خاص آماده می‌کند یا دانش و مهارت پیش نیاز برای کسب دانش و مهارت جدید است.

آموزش مبتنی بر شایستگی از نظر اهداف تفاوتی با سایر سبک‌های آموزشی ندارد. بلکه CBE از نظر فرض‌ها و رویکردهایی که آن را از دیگر سبک‌ها متمایز می‌کند یگانه است.

۱- Competency Based Education (CBE)

برخی از تعاریف شایستگی

- توانایی انجام کار برابر استاندارد.

- انجام دادن درست کار در زمان درست یا روش درست در موقعیت پیچیده با استفاده از ترکیب درست دانش، مهارت و نگرش و با ابزارها، تجهیزات، شرایط اجرا، مواد و استانداردها.

- منظور از شایستگی مجموعه‌ای ترکیبی از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های ناظر به همه جنبه‌های هویت (عقلانی، عاطفی، ارادی و عملی) است، که متریبان در جهت درک و عمل برای بهبود مستمر موقعیت خود (برای دستیابی به مراتب حیات طیبه) باید آنها را «کسب» کنند. (مبانی نظری سند تحول)

آموزش سنتی در مقابل آموزش براساس شایستگی

سنتی (عرضه محور)	CBE (تقاضامحور)	
تعیین شده توسط سازمان‌های آموزشی	تعیین شده توسط دنیای کار	برنامه درسی
آموزش نظری و تأکید بر کلاس	تأکید بر کار عملی براساس کار در کارگاه یا دنیای کار	فرایند آموزش
هنرآموز محور	فراگیر محور	بازیگران آموزش
ارزشیابی تراکمی	ارزشیابی تکوینی براساس شایستگی	آزمون
مدرسه‌ای	با مشارکت دنیای کار	ارائه آموزش

معیارهای مورد استفاده برای ارزیابی شایستگی

در ارزیابی شایستگی، مدرس باید معیارهای ویژه‌ای در اختیار داشته باشد که هریک از شایستگی‌ها را تعریف کند. به عنوان مثال، هر فراگیر باید در یک برنامه درسی خاص بتواند یک فرم درخواست را تکمیل نماید. برای داوری دقیق در مورد شایستگی فراگیر در این حوزه، باید بداند یک فرم تکمیل شده از چه استانداردی برخوردار است و در چارچوب آن چه شرایطی برای تکمیل کردن فرم وجود دارد. معیار مربوط به هر شایستگی باید منعکس کننده دو موضوع باشد، یکی سطح قابل قبول عملکرد و دیگری شرایط مربوط به این عملکرد. در ارتباط با شایستگی‌ها، معیارها در دسترس همه فراگیران قرار می‌گیرند، بنابراین هیچ سؤالی باقی نمی‌ماند که چه چیزی مهارت کامل را تشکیل می‌دهد.

ارزشیابی در نظام شایستگی

- ارزشیابی از کار باشد نه محتوا
- سؤال باید شایسته محور باشد
- مطابق نیاز بازار باشد
- سؤال باید برای سنجش شایستگی کفایت کند
- سطح سؤال و شاخص آن برای هنرجو مشخص باشد
- در پایان ارزشیابی مشخص شود آیا هنرجو مهارت مورد نظر را کسب نموده است یا خیر
- ارزشیابی به دو صورت انجام می‌شود:

ارزشیابی مرحله‌ای

- حین آموزش
 - می‌تواند برای تعیین نمرات مستمر استفاده شود.
 - ارزشیابی پایانی
 - در پایان هر واحد یادگیری (شایستگی) انجام می‌شود.
 - نمره هر واحد یادگیری از میانگین نمرات مراحل آن واحد محاسبه می‌شود
 - اگر عدد به دست آمده اعشاری باشد گرد می‌شود
- $$\text{مجموع نمرات مراحل} = \frac{\text{نمره واحد یادگیری}}{\text{تعداد مراحل}}$$

نمره هر پودمان از میانگین نمرات دو واحد یادگیری به دست می‌آید.

جدول ارزشیابی پایانی

هر پودمان دارای پنج نمره مستمر و پانزده نمره شایستگی است. نمره هر پودمان به صورت جداگانه در سیستم ثبت می شود.

نمره مستمر هر پودمان از صفر تا پنج می باشد:

- دو نمره از پنج نمره مستمر مربوط به خودارزیابی هنرجو می باشد.
- نمره مستمر هر پودمان از میانگین نمرات مستمر دو واحد یادگیری به دست می آید
- نمره شایستگی برای هر پودمان به صورت یک یا دو و یا سه می باشد:
- (۱؛ کمتر از حد انتظار)، (۲؛ در حد انتظار)، (۳؛ بیشتر از حد انتظار)
- حداقل نمره قبولی در هر پودمان ۲ یا ۱۲ (از بیست) می باشد.
- کسب نمره ۲ در شایستگی غیرفنی الزامی می باشد:
- نمره شایستگی غیرفنی به صورت (۲؛ قبول) و یا (۱؛ مردود) می باشد.
- کسب نمره قبولی در مراحل بحرانی ضروری می باشد.
- نتیجه: اگر هنرجو نمره قبولی را در مراحل بحرانی و یا شایستگی غیرفنی در یک پودمان کسب نکند بدون توجه به نمره شایستگی فنی، در آن پودمان مردود است.

روش ها و فنون تدریس در کارگاه تخصصی طراحی و دوخت لباس محلی

تدریس با ارزش هیچ گاه نمی تواند دوبار تکرار شود بخصوص زمانی که به درون هنرجو نفوذ کنیم و در او جرقه روحی ایجاد نماییم. تن صدا، ریتم، توالی و ترتیب کلمات، زمان و مکان و همچنین حالت هنرجویان و تمام محیط و شرایطی دیگر که اتمسفر و جو خصوصی را به وجود می آورند، هیچ وقت نمی تواند دوباره به وجود بیاید. دانستن اینکه چه چیزی جو خلاقیت را به وجود می آورد کاری مشکل است. تدریس خوب تدریسی است که در آن کشف و درک مستقیم رل اصلی را بازی می کند و احساس هنرآموز در وی قدرتی ایجاد می کند که هنرجویان را وادار کند تا یاد بگیرند. تدریس خودانگیز و فی البداهه نقطه مخالف تدریس از پیش تهیه شده است و در این میان بهترین هنرجویان کسانی خواهند بود که خودشان از طریق درک مستقیم راه های جدیدی را کشف کردند. تقلید ظاهری و تکرار روش هنرآموز کاری است که خلاقیت ایجاد نمی کند با وجود این خوب می دانیم که تدریس هنرآموز همیشه چیز تازه ای را مجسم نمی کند، بلکه احیای آن چیزهایی هست که هنرمندان گذشته آنها را به عنوان اصول شناخته اند.

هنرجویان در سادگی طبیعی شان می توانند طراحی هایی اصیل به وجود بیاورند به شرط آنکه ما معلمین بانتقاد و غلط گیری استقلال آنان را نابود نکنیم و از بین نبریم در حالی که امید و شناخت بیشتر رشد خلاقیت را افزایش می دهد و چه بسا غلط گیری جدی معلم هم چون شوکی بر ذوق هنرجو سبب از بین رفتن تمام جرئت و اعتماد به نفس هنرجو شود.

اهداف کلی از طراحی و دوخت لباس محلی بانوان اقوام ایران

۱ قدرت خلاقه و استعداد هنری شاگردان بایستی شکوفا شود و تجارب و درک خودشان بایستی آنها را به طرف ایجاد کارهای اصیل سوق دهد. آنها بایستی خود را از شر قواعد مرده رها ساخته و نسبت به کارهای خودشان احساس اطمینان کنند.

۲ بایستی کاری کرد که شاگردان در انتخاب سبک کار و روش و کاربرد ابزار و وسایل آزاد باشند. جهت رسیدن به این هدف تمرین با مواد مختلف و تفسیر نتیجه بسیار با ارزشی است و در مدتی بسیار کم هر شاگردی پی می برد که کار با کدام مواد و ابزار مورد علاقه اوست.

۳ بایستی به شاگردان اصول و اساس طراحی مد تفهیم بشود تا شاگردان بتوانند به کمک آن حرفه آینده خود را انتخاب نمایند. آشنایی با اندام و فیگور اندام استاندارد و متناسب سازی اندام اقوام ایرانی و انتخاب سبک طراحی اندام و کاربرد قوانین رنگ و فرم دنیای عینی را به روی آنها می گشاید. در تدریس عناصر طراحی لباس متوسل شدن به استعدادها و طبیعت های مختلف فردی اهمیت بسزایی دارد و این تنها راهی است که منتهی به خلاقیت هنری اصیل می شود. کار طراحی لباس بایستی اصالت داشته باشد. هنرجویان باید به طور طبیعی نسبت به کار خود اعتماد پیدا کرده تا به تدریج بتوانند طراحی های بدیع و مناسب برای شرایط مختلف را ارائه نمایند. استعدادهای مختلف نسبت به انواع لباس ها از قبیل لباس شب، لباس عروس، روز، کار و تشریفات و غیره عکس العمل های مختلفی نشان می دهد. بدین صورت هست که هر کسی در مسیر بخصوصی پیشرفت می نماید.

یادگیری در هنرجویان

تعریف یادگیری: ساخت دانش، خلق معنا در ذهن و..... (کسب شایستگی در جهت درک و اصلاح موقعیت خود و دیگران)

رویکرد تدریس: (یادگیری - یاددهی) فطرت گرایی، موقعیت محور، تلفیقی و خودیادگیری

راهبردهای تدریس: اکتشافی، مشارکتی، انتقالی

رویکرد ارزشیابی: خودارزیابی - عملکردی

راهبردهای ارزشیابی: فرایندی و نتیجه محور

مبانی نظری براساس سند تحول

یادگیرنده: توانایی شناخت دارد (عقل).

یادگیرنده: ذاتاً اجتماعی است.

یادگیرنده: از استعدادهای متنوع برخوردار است.

یادگیرنده: فطرتاً کنجکاو و خلاق است.

یادگیرنده: از عواطف و هیجانات متنوع برخوردار است.

طراحی آموزشی در کارگاه درس

اهداف یادگیری- ارزشیابی آغازین- تدارک فرصت‌های یادگیری- مدیریت فرایند یادگیری- یاددهی

ارزشیابی نتیجه محور (با تأکید بر ارزشیابی عملکرد)

محورها	نقش معلم (تسهیل‌گری)
فعال سازی تفکر (کاوشگری) و انگیزه تعامل و هم اندیشی دست‌ورزی و به کارگیری فناوری خودآرزیابی برقراری ارتباط با موقعیت‌های طبیعی و اجتماعی توضیح و تبیین	
تکالیف تمرینی و توسعه‌ای	

دانش‌آموزان چگونه بهتر یاد می‌گیرند

۱- تفکر کردن (اندیشه‌ورزی)	تعامل و هم‌اندیشی	دست‌ورزی	خودآرزیابی
مصادیق: سؤال پژوهش استدلال تحلیل ارزیابی قضای و ...	مصادیق: مباحثه، گفتگو، زمینه ساز خلاقیت همکاری، همیاری، همدلی، تضاد مثبت، چالش خلاقیت (مشارکت زمینه ساز خلاقیت است)	مصادیق: کار با دست، تولید و ساخت، به کارگیری فناوری، کارگاه و ...	تجزیه و تحلیل عملکرد خود براساس شواهد و ارائه ادله برای آنها

روش سنجش در طراحی و دوخت لباس محلی

آزمون‌های کتبی عمدتاً برای اندازه‌گیری هدف‌های آموزشی و بازده‌های یادگیری حوزه شناختی یعنی هدف‌های دانش، فهمیدن، به‌کار بستن، تحلیل، ترکیب و ارزشیابی مناسب‌اند و به‌لحاظ اهمیتی که دارد، شهرت زیادی یافته است. اما این نوع آزمون‌ها در حوزه یادگیری غیرشناختی به‌تنهایی کافی نیستند و برای سنجش اهداف آموزش عاطفی و روانی روش‌های مختلفی از جمله آزمون‌های عملکردی، سنجش مشاهده‌ای و روش‌های ویژه سنجش هدف‌های عاطفی وجود دارد. در محتوای این قسمت بیشتر به آزمون‌های عملکردی با تأکید بر کارپوشه خواهیم پرداخت. در سال‌های اخیر استفاده از این شیوه‌های سنجش و اندازه‌گیری به‌دلیل تأثیر چشمگیر آنها بر جریان‌های آموزش و پرورش مورد توجه قرار گرفته است. و همان مقدار که از شهرت آزمون‌های عینی کاسته شده است رواج آزمون‌های عملکردی افزایش یافته است.

ویژگی‌های آزمون‌های عملکردی

- ۱ کار بست دانش
 - ۲ سنجش مستقیم
 - ۳ استفاده از مسائل واقعی
 - ۴ ترغیب و تشویق تفکر باز یعنی هدایت هنرجویان به پیدا کردن راه حل‌های مختلف
- برای مسائل و تشویق آنان به درگیر شدن با مسائل به‌طور گروهی و کار کردن بر روی آنها برای مدتی طولانی.

کارپوشه

نوع دیگری از آزمون‌های عملکردی که به‌تازگی شهرت یافته است و هنرآموزان حرفه‌ای که هر لحظه روش تدریس خود را براساس جدیدترین شیوه‌ها تغییر می‌دهند بر آن علاقه‌مند شده‌اند. کارپوشه بر وزن کارنامه نوعاً مجموعه هدفمندی از کارهای یک دانش‌آموز است که کوشش پیشرفت و موفقیت تحصیلی او را در یک یا چند زمینه خاص نشان می‌دهد. در برگیرنده مشارکت هنرجویان در انتخاب محتوای کارپوشه دستورالعمل انتخاب معیار قضاوت درباره شایستگی و شواهد مربوط به فعالیت فکری هنرجو می‌باشد. در روش کارپوشه، یادگیرنده برای نشان دادن توانایی‌ها و پیشرفت خود نمونه‌هایی از کارها را که در طول یک مدت معین (ثلث نیمسال یا سال تحصیلی) انجام داده است. باخودش به کلاس می‌آورد و برای ارزشیابی در اختیار هنرآموز می‌گذارد. محتواهای موجود در کارپوشه به‌صورت یک سؤال بر هم مرتبط‌اند و جنبه

تراکمی دارند که در طول یک دوره زمانی تعیین شده انجام گرفته است. همانطور که می‌دانید در سریال تلویزیونی همه چیز نمایش داده نمی‌شود و در کارپوشه نیز کارهایی که بهتر از بقیه هدف کارپوشه را برآورده می‌سازد گنجانده می‌شود مواد به‌طور عمد و دقیق طوری انتخاب می‌شوند که مجموعه کارهای انتخابی در کل هدف انتخابی موردنظر را تحقق بخشد. دو هدف عمده در کارپوشه:

۱ ارائه بهترین کارهای یادگیرنده

۲ نشان دادن رشد تحصیلی یادگیرنده

در نوع اول ممکن است هنرجو در مورد یک موضوع به‌تعداد یک یا بیشتر از کارهای خود را به‌نمایش بگذارد مانند کارپوشه آزمایش‌های درس شیمی که هنرجو می‌تواند گزارشی از بهترین شرایط آزمایشی خود را که در هر آزمایش تجربه نموده است در آن قرار دهد.

در نوع دوم کارپوشه یعنی کارپوشه‌ای که برای نشان دادن رشد تحصیلی و پیشرفت یادگیری هنرجو مورد استفاده قرار می‌گیرد تنها بر تولید نهایی تأکید نمی‌کند و در عوض اینکار پوشه برای هدایت و یادگیری و تفکر هنرجو، تشخیص مشکلات یادگیری و تفکر و هدایت یادگیری و تفکر جدید مورد استفاده قرار می‌گیرد. هنرجو در این تصمیم که چه چیزی در این کارپوشه قرار داده شود نقش مهمی ایفا می‌کند و یاد می‌گیرد که از کارپوشه برای درک و ارزشیابی پیشرفت خود استفاده نماید. پیشرفت‌های مرحله به‌مرحله خود را در آن قرار می‌دهد، این امتیاز مهمی است که هنرجو با اندیشیدن درباره نمونه کارهای خود، ارزشیابی از خود را می‌آموزد.

مثال : هنرجویی که در آزمایشگاه شیمی کار می‌کرد نسبت به گزارشات خود این‌گونه اظهار نموده است: به‌نظر خودم همان‌طور که نوشته‌هایم نشان می‌دهد ابتدا در اجرای آزمایشات کند بودم و کار کردن با وسایل را مشکل داشتم ولی سعی می‌نمودم ایمنی کار را به‌نحو احسن رعایت نمایم ولی در مراحل بعدی میزان سرعت کارم افزایش یافت و عملکردم نسبت به‌قبل پیشرفت قابل ملاحظه‌ای یافته است و از خودم راضی نیستم، می‌خواهم در آزمایشگاه بیشتر مطالعه و تحقیق نمایم و به‌تجربه‌های جدیدی دست یابم.

راهنمای استفاده از کارپوشه

۱ نمونه‌های هنرجویان را با اختیار خود هنرجو جمع آوری کنید.

۲ از اولیا بخواهید تا در فرایند تشکیل پوشه‌کار شرکت کنند و بدین منظور هنرجویان می‌توانند نوشته‌های خود را با والدین‌شان درمیان بگذارند و به آنها کمک نمایند تا متوجه شوند که چه نوع مطالبی در کلاس بحث می‌شود.

۳ درباره ایجاد کارپوشه بحث کلاسی انجام دهید. به هنجرویان توضیح دهید که آنها باید قسمت‌هایی از کارهای خود را که معرف قوت علاقه تنوع و کوشش آنان است انتخاب کنند.

۴ درباره عناصر مختلفی که هنجرویان می‌توانند در کارپوشه‌های خود قرار دهند بحث کنید.

۵ به هنجرویان در انتخاب کارها برای درج در کارپوشه کمک کنید.

۶ از آنها بخواهید تا دلایل خود را برای درج هر کار در کارپوشه ذکر کنند همچنین از آنان بخواهید تا تاریخ انجام هر قسمت از کار را یادداشت کنند.

۷ شما (هنرآموز) کارپوشه‌ها را به‌دقت مرور کنید. نظر خود را درباره نقاط قوت و ضعف هر یک از کارها در کنار آن بنویسید. از فهرست واری برای ثبت مراحل پیشرفت هر هنرجو استفاده کنید.

۸ به‌طور مرتب محتوای کارپوشه‌ها را نو کنید (به‌روز درآورد)

۹ به هنجرویان اجازه بدهید تا در جلسات کلاس درس کارپوشه‌های خود را به هنجرویان دیگر و در خانه به‌پدران و مادرانشان نشان دهند.

۱۰ از کارپوشه هنرجو برای بحث درباره جنبه‌های کار او با والدینش استفاده کنید.

نمره‌گذاری کارپوشه

در نمره‌گذاری کارپوشه هنرآموز و هنرجو هردو شرکت می‌کنند و روش‌های مختلفی از جمله فهرست واری مقیاس درجه‌بندی و روش تحلیلی یا کلی به‌کار می‌روند. در روش تحلیلی نمره‌گذاری مجموعه‌ای از معیارهای ارزشیابی به‌کار می‌روند که برای هریک از آنها نمره‌ای جداگانه در نظر گرفته می‌شود. در روش کلی معیارهای مختلف درهم می‌آمیزند و یک نمره واحد گزارش می‌شود.

نمونه جدول ارزشیابی کارپوشه ترکیبی از روش تحلیلی و مقیاس درجه بندی

نام هنرجو نام هنرآموز ارزشیاب تاریخ.....					
براساس مقیاس ۱ تا ۵ مشخص کنید که مطالب گزارش شده در این کار پوشه چگونه با معیارهای زیر مطابق‌اند.					
شاخص	۱	۲	۳	۴	۵
۱- نشان دهنده خلاقیت است.					
۲- مجموعه‌ای از کارهای متنوع است.					
۳- دارای سبک نوشتاری درست است.					

					۴- دارای سازمان بندی خوب است.
					۵- مطالب به روشنی بیان شده است.
					۶- تصویرهای لازم پیوست می باشد.
					۷- مطالب ترغیب کننده است.
					۸- گزارش آراسته و حرفه ای جلوه می کند.

شما هنرآموز عزیز در صورت احساس مسئولیت و وجدان کاری به نوبه خودتان می توانید این روش را به کار برید و باز تأکید می نماییم از قبل اهداف آموزشی و ملاک ها و معیارهای روایی و پایایی شده ارزشیابی مربوط به درس خود را به صورت جدول ارزیابی تعیین نمایید. در صورت تمایل به استفاده از کارپوشه به طور روشن و واضح کارهای زیر را به ترتیب انجام دهید.

۱ به علت نبودن این روش آموزشی و ارزیابی تا موقع توسعه فرهنگ آن در جامعه آموزشی مدیر، معاون آموزشی و گروه آموزشی مدرسه و اولیا، هنرجو را جهت هماهنگی عملکرد و اهداف در جریان بگذارید.

۲ قبل از شروع سال تحصیلی کارهایی را که قرار است به هنرجویان ارائه دهید به طور روشن مشخص نموده و بنویسید.

۳ اهمیت و ضرورت و اهداف هرکار را به طور واضح بیان نمایید.

۴ برای هرکار چه اقداماتی از طرف شما و چه فعالیت هایی از طرف هنرجویان انجام خواهد گرفت را مشخص نموده و بنویسید.

۵ برای هرکاری که انجام خواهد گرفت عناوین متنوع انتخاب کنید تا موقع پیشنهاد به کلاس هنرجویان یک یا دومورد از آنها را به اختیار انتخاب نمایید.

۶ جهت هریک از کارها جدول ملاک و معیارهای ارزیابی با توجه به نمونه ارائه کار به صورت کتبی در اختیار هنرجویان و اولیا قرار دهید تا ضمن راهنمایی کار مورد نظر خود ارزیابی نیز انجام گیرد.

۷ شرایطی ایجاد نمایید موقع انجام کاری که هنرجو در پایان هر مرحله به شما به همراه کار مراجعه نماید. حسن این کار این است که به شما از فعالیت هنرجو و هدفدار کار کردن او اطمینان می دهد و همچنین شما می توانید هنرجو را با تقدیر کلامی و توصیف کار به ادامه فعالیت تشویق نمایید.

۸ برای ایجاد نظم مدیریت زمان ارزیابی و کنترل می توانید فایل مخصوص کارپوشه های هنرجویان را روی میز قرار دهید و از هنرجویان بخواهید پوشه های خود را به ترتیب شماره داخل آن قرار دهند سپس در موقع مناسب نظر و راهنمایی

خود را به صورت کتبی جهت ادامه کار روی آن بنویسید.

۹ سعی کنید موقع مراجعه اولیا به جای ارائه چندنمره نمونه کارهای هنرجو را به آنها ارائه نمایید تا آنها شناخت کافی از فرزندشان داشته باشند

۱۰ عنوان کارهایی که می‌توانید در پوشه کار قرار دهید عبارتند از اوراق امتحانی، گزارش‌های بازدید، تمرین‌های کلاسی، تحقیق‌های اینترنتی یا کتابخانه‌ای که معلم ارزیاب حرفه‌ای بنابر خلاقیت خود می‌تواند به آن تنوع بخشد.

سازماندهی محتوا

درس در قالب ۵ پودمان مستقل خطی سازماندهی می‌شود یعنی ابتدا تکالیف کاری پودمان طراحی لباس کرد، لر و بختیاری (شامل شایستگی‌های فنی و غیرفنی، نگرش، ایمنی و شایستگی‌های پایه) تدریس شده و سپس پودمان ترسیم طراحی لباس کرد، لر و بختیاری، طراحی لباس آذربایجان و اردبیل، طراحی لباس گیلان و مازندران، طراحی لباس ایبانه، طراحی لباس قشقایی، طراحی لباس جنوب و بندری، طراحی لباس خراسان، طراحی لباس سیستان و بلوچستان، در نهایت دوخت‌های لباس محلی ایرانی تدریس می‌شود.

استاندارد تجهیزات ابزار و مواد آموزشی رشته طراحی الگو و لباس

ردیف	نام تجهیزات	مشخصات فنی	تعداد
۱	میز برش پارچه	در اندازه ۱۵۰cm*۳۰۰cm (دارای کشو با صفحه)	۶ عدد طبق استاندارد
۲	میز رسم الگوی هنرجویان	در اندازه ۷۰cm*۱۰۰cm	به تعداد هنرجویان
۳	صندلی متحرک هنرجویان	-	به تعداد هنرجویان
۴	میز مخصوص هنرآموز	در اندازه ۷۰cm*۱۰۰cm	به تعداد کلاس‌ها
۵	وایت برد	متناسب با اندازه استاندارد کلاس و کارگاه‌های دوخت، الگو و طراحی لباس	به تعداد کلاس‌ها
۶	برد یا پانل	متناسب با اندازه استاندارد کلاس و کارگاه‌ها در اندازه ۲۰۰cm*۱۰۰cm	به تعداد کلاس‌ها

۷	ماشین دوخت صنعتی (راسته دوز)	ماشین های صنعتی با مارک های ژوکی، فاف، سینگر، ...	در هر کارگاه ۱۵ دستگاه
۸	ماشین دوخت صنعتی (اورلوک «سردوز»)	ماشین های صنعتی با مارک های ژوکی، فاف، سینگر، ...	در هر کارگاه ۹ دستگاه
۹	ماشین دوخت همه کاره خانگی	ماشین های صنعتی با مارک های ژوکی، فاف، سینگر، ...	به تعداد هنرجویان
۱۰	کمد مخصوص هنرجویان	هر هنرجو یک قفسه (۶ خانه)	به تعداد هنرجویان
۱۱	کامپیوتر	با سرعت و حافظه بالا	در هر کلاس و کارگاه ۳ دستگاه
۱۲	میز مخصوص کامپیوتر	-	به تعداد کامپیوتر
۱۳	DVD و تلویزیون	-	در هر کلاس و کارگاه یک دستگاه
۱۴	میز نور	در اندازه متوسط استاندارد با شیشه مات	
۱۵	آیینیه های اتاق پرو	بغل دار، طبق استاندارد	۲ عدد
۱۶	مانکن (زنانه)	اندازه های استاندارد با سایزهای ۴۰، ۳۸، ۴۲، ۴۴ و ۴۶	هر کدام، ۲ عدد
۱۷	رگال	متناسب با کارگاه (گرد یا مستطیلی شکل)	هر کارگاه دوخت ۱ عدد
۱۸	دستگاه اندازه گیری لبه دامن	پا صاف کن (به صورت خط کش یا پودری)	۱۰ عدد
۱۹	کاغذ سفید (برش)	در اندازه ۷۰cm*۱۰۰cm	یک بسته
۲۰	کاغذ پوستی	در اندازه ۷۰cm*۱۰۰cm	

۲۱	انواع خط کش منحنی	خط کش مخصوص - دامن	به تعداد هنرجویان از هر کدام یک عدد
۲۲	گونیا	در اندازه ۵۰cm*۱۰۰cm	به تعداد هنرجویان
۲۳	کاربن رنگی	مخصوص پارچه و کاغذ	هر کدام یک بسته
۲۴	رولت خطی - خیاطی	مخصوص کاغذ	به تعداد هنرجویان
۲۵	انواع نخ ماشین های دوخت	دوک در رنگ های متفاوت - نمره نخ مناسب باشد - به ثبات و استحکام رنگ دقت شود. (مخصوص همه کاره خانگی - سردوز)	به تعداد ماشین های دوخت
۲۶	خط کش بلند	در اندازه ۵۰cm*۱۰۰cm	به تعداد هنرجویان
۲۷	پیستوله خیاطی	-	در هر کارگاه الگو و دوخت به تعداد هنرجویان
۲۸	چسب نواری - ماتیکی و مایع	از هر کدام یک عدد	به تعداد هنرجویان
۲۹	سلفون (برای نگهداری الگوها)	در اندازه ۳۵cm*۲۵cm	به تعداد هنرجویان
۳۰	انواع قیچی	در سایزهای مختلف (از هر کدام یک عدد مخصوص پارچه و کاغذ)	به تعداد هنرجویان
۳۱	مداد رنگی معمولی (برای ترسیم الگو)	۶ تایی	به تعداد هنرجویان
۳۲	خط کش ماری (برای ترسیم الگو)	با اندازه های متفاوت هر کدام	به تعداد هنرجویان
۳۳	سنجاق - سوزن ته گرد بلند	معمولی (مخصوص کاغذ و بلند آن مخصوص پارچه)	هر کدام یک بسته
۳۴	جاسنجاقي (جا سوزن ته گرد)	دارای آهن ربا	به تعداد هنرجویان

۳۵	انواع سوزن بلند مخصوص دوخت دستی	نوع شارپ - جادویی (در شماره‌های مختلف) از هر نوع یک بسته	۲۰ بسته
۳۶	انواع دکمه	در اندازه‌ها و فرم‌های مختلف صاف مخصوص دامن	-
۳۷	انواع زیپ	دنده‌های شماره ۳ و ۵ (از هر نوع مخصوص دامن)	۳ بسته از هر شماره
۳۸	انواع بالشتک‌های اتو با پارچه مخصوص	بالشتک در فرم‌های گرد و بیضی (هر کدام از مدل‌های بالشتک)	۱۰ عدد
۳۹	اتو بخار	مارک‌های معتبر و استاندارد	۲۰ دستگاه
۴۰	اتو پرس	مارک‌های معتبر و استاندارد	۶ دستگاه
۴۱	میز اتو متحرک	با ژانت	۱۵ عدد
۴۲	میز اتو ثابت	ساخت صنایع آموزشی	۱۵ عدد
۴۳	پارچه مخصوص پاترون	چلوار سفید با عرض ۱۲۰ سانتی‌متر یا ۱۵۰ سانتی‌متر	۴ توپ
۴۴	قیچی رولتی	قیچی رولتی یا گردبر با انواع دنده‌های پهن و باریک	۹ عدد
۴۵	خط‌کش مخصوص قیچی رولتی	اندازه ۵۰cm	۱۰ عدد
۴۶	تخته صفحه برش قیچی رولتی	در اندازه ۵۰cm*۱۰۰cm	۱۰ عدد
۴۷	گردبر	گردبر مخصوص برش پارچه (به قیچی رولتی وصل می‌شود)	۹ عدد
۴۸	مولاژ انسان	در ابعاد واقعی	از هر کدام ۲ عدد
۴۹	ویترین (نگهداری نمونه‌های کار هنرجویان)	در اندازه ۳۰۰cm*۲۰۰cm	هر کلاس و کارگاه ۱ عدد

۵۰	بشکاف	-	به تعداد هنرجویان
۵۱	لایی چسب	جنس مرغوب (مخصوص تکه دوزی و سرویس خواب کودک) - زانفیکس	۲ متر
۵۲	انواع پایه های مخصوص ماشین دوخت	پایه های: نوار دوزی - جا دکمه - دکمه - زیپ - زیپ دوزی - لول و ...	هر کدام از ماشین های دوخت
۵۳	راهنمای برش پارچه	وسیله ای برای برش یک اندازه درزها	۱ عدد
۵۴	لایی چسب	لایی بی بافت نواری مخصوص کمر دامن نواری زانفیکس در اندازه های ۱ سانتی متر و ۲ سانتی متر	هر کدام یک حلقه
۵۵	مداد	۶۸ تایی جنس مرغوب و مارک های معتبر	۱ بسته
۵۶	انواع پاک کن (معمولی - مدادی - گوشتی - خمیری)	با کیفیت خوب	۵ عدد
۵۷	تخته شاسی طراحی	اندازه A۴, A۳	به تعداد هنرجویان
۵۸	کاتر یا تیغ جراحی	با دسته مخصوص	۵ عدد
۵۹	مداد سیاه طراحی	HB-B۶-BH-B۲-H۱۰-H	از هر کدام ۲ عدد
۶۰	محو کن	مخصوص محو کردن مداد طراحی	۲ عدد
۶۱	کاغذ طراحی	سفید تحریری در اندازه A۳ و A۴ - ۴۰ یا ۶۵ گرمی	
۶۲	مقوا طراحی	ریز بافت (صاف) - بافت متوسط - بافت درشت	
۶۳	مداد اتود طراحی	با شماره های ۰/۷ - ۰/۱۰	۲ عدد

۶۴	سنباده	سنباده‌های نرم (برای ساییدن و تمیز کردن نوک محو کن یا گرد کردن نوک مداد)	۱ عدد
۶۵	پارچه لباس‌های محلی	پارچه مخصوص لباس‌های زنان اقوام ایران	به تعداد هنرجویان
۶۶	گلدوزی سنتی ایران	انواع سوزن دوزی سنتی‌های مختلف ایران، بلوچ دوزی، ابریشم دوزی، ترکمن دوزی	به تعداد هنرجویان
۶۷	پارچه ارگانزا	ارگانزا در رنگ‌های متنوع برای دوخت لباس‌های اقوام ایرانی	به تعداد هنرجویان
۶۸	تور مژگان	تور مژگان در رنگ‌های متنوع متناسب برای دوخت لباس‌های اقوام ایرانی	به تعداد هنرجویان

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

با استفاده از فرم‌های ۸-۱ و ۹-۱ و فرایندهای موجود به صورت ترکیبی

ابزار ارزشیابی

- پرسش
- نمونه کار
- فهرست واریسی
- کارپوشه
- کسب حداقل نمره ۲ از مراحل فنی
- کسب حداقل نمره ۱۲ از بخش شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، توجهات زیست محیطی و نگرشی

وزارت آموزش و پرورش
معاونت برنامه ریزی و ارزشیابی

استاندارد ارزشیابی پیشرفت تحصیلی مبتنی بر شایستگی
درس «طراحی و دوخت لباس‌های محلی بانوان
ایران».....»

سال تحصیلی: ۹۸ - ۱۳۹۷
کد کتاب:

پایه: دوازدهم
کد درس:

رشته تحصیلی: طراحی و دوخت
کد رشته:

نام فصل/پودمان ۱: خیاطی لباس‌های سنتی اقوام شمال و شمال غرب ایران						
واحد یادگیری اول: پوشاک کردی		کد		واحد یادگیری دوم: لباس لری و بختیاری		کد
ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام کردی	۱		۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام لری و بختیاری	۱
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱		۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱
۳	طراحی شیشه‌ای لباس محلی بر روی اندام	۲		۳	طراحی شیشه‌ای لباس محلی بر روی اندام	۲
۴	طراحی تزئینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی	۳		۴	طراحی تزئینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی	۳
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲		۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های سورانی، اردلانی، کلهر	۳		۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های لری و بختیاری	۳
	ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲
	میانگین مراحل				میانگین مراحل	
	نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳	
	نمره مستمر از ۵					
	نمره شایستگی پودمان از ۳					
	نمره پودمان از ۲۰					

نام فصل/پودمان ۲: خیاطی لباس های محلی اقوام شمال و شمال غرب ایران							
کد		واحد یادگیری: گیلان، مازندران، ترکمن		کد		واحد یادگیری: آذربایجان و اردبیل	
ردیف	مراحل کاری	حد اقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری	حد اقل نمره قبولی	نمره
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام آذربایجان و اردبیل	۱	۱	۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام گیلان، مازندران، ترکمن	۱	۱
۲	همانگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	۲	۲	همانگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	۱
۳	طراحی شیشه ای لباس محلی بر روی اندام	۲	۳	۳	طراحی شیشه ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۲	۲
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی آذربایجان و اردبیل	۲	۴	۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس گیلان، مازندران، ترکمن	۲	۲
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲	۵	۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲	۲
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های آذربایجان، شاهسون، قره پاپاق	۲	۶	۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های گیلان، مازندران، ترکمن	۲	۲
	ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲	
	میانگین مراحل				میانگین مراحل		
	نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳		
	نمره مستمر از ۵				نمره مستمر از ۵		
	نمره شایستگی پودمان از ۳				نمره شایستگی پودمان از ۳		
	نمره پودمان از ۲۰				نمره پودمان از ۲۰		

نام فصل/پودمان ۳: خیاطی لباس های سنتی اقوام مرکزی و جنوب ایران									
واحد یادگیری: قشقایی واوز		کد		واحد یادگیری: هرمزگان و خوزستان		کد		واحد یادگیری: ایبانه	
ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام قشقایی واوز	۱		۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام هرمزگان و خوزستان	۱		۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام ایبانه
۲	همه‌پیکوری طراحی فیگور و یز بانوع لباس	۱		۲	همه‌پیکوری طراحی فیگور و یز بانوع لباس	۱		۲	همه‌پیکوری طراحی فیگور و یز بانوع لباس
۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۲		۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۲		۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس قشقایی واوز	۲		۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس هرمزگان و خوزستان	۲		۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس ایبانه
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲		۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲		۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های قشقایی واوز	۲		۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های هرمزگان و خوزستان	۲		۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های ایبانه
	ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*
	میانگین مراحل				میانگین مراحل				میانگین مراحل
	نمره شایستگی واحد یادگیری ۳ از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳
	نمره مستمر از ۵								
	نمره شایستگی پودمان از ۳								
	نمره پودمان از ۲۰								

نام فصل / پودمان ۴: خیاط لباس های سنتی اقوام شرق ایران									
واحد یادگیری: خراسانی		کد	واحد یادگیری: افشاری		کد	واحد یادگیری: سیستان و بلوچستان		کد	
ردیف	مراحل کاری	حد اقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری	حد اقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام خراسانی	۱		۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام افشاری	۱		۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام سیستان و بلوچستان
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱		۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱		۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس
۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۲		۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۲		۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی بر روی اندام
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس خراسانی	۲		۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس افشاری	۲		۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس سیستان و بلوچستان
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲		۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲		۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های خراسانی	۲		۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های افشاری	۲		۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های سیستان و بلوچستان
	ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲			ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*
	میانگین مراحل				میانگین مراحل				میانگین مراحل
	نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳				نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳
	نمره مستمر از ۵								
	نمره شایستگی پودمان از ۳								
	نمره پودمان از ۲۰								

نام فصل/پودمان ۵: دوزنده لباس محلی							
واحد یادگیری اول: الگوی لباس محلی ایران				واحد یادگیری دوم: دوخت لباس محلی ایران			
ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی	نمره	ردیف	مراحل کاری	حداقل نمره قبولی	نمره
۱	اندازه گیری اندام	۲	۱	انتخاب پارچه با طرح و رنگ و جنس متناسب با لباس محلی منطقه	۱	۱	
۲	ترسیم الگوی اساس انواع لباس ایران	۲	۲	چیدمان تکه های مختلف لباس محلی بر روی پارچه و برش آن	۲	۲	
۳	تبدیل الگوی اساس به طرح لباس محلی منطقه	۲	۳	آماده نمودن تزئینات مربوط به لباس محلی منطقه	۱	۱	
۴	تهیه پاترون الگوی انواع لباس	۲	۴	روش مناسب وصل قسمت های مختلف لباس	۲	۲	
۵	دوخت پاترون الگوی انواع لباس	۲	۵	دوخت لباس محلی منطقه به اندازه سازه عروسک	۲	۲	
۶	پرو پاترون بر روی اندام و متناسب سازی الگو	۲	۶	تهیه ماکت لباس محلی منطقه	۲	۲	
	ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲		ایمنی، بهداشت، شایستگی غیرفنی و توجهات زیست محیطی*	۲	۲	
	میانگین مراحل			میانگین مراحل			
	نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳			نمره شایستگی واحد یادگیری از ۳			
	نمره مستمر از ۵						
	نمره شایستگی پودمان از ۳						
	نمره پودمان از ۲۰						

اصول کلی طراحی مد و لباس

طراحی مد و لباس چیست؟

هنر استفاده از طراحی، زیبایی شناسی یا زیبایی طبیعی برای خلق پوشاک و زیورآلات است، طراحی مد متأثر از نگرش های اجتماعی، فرهنگ ها و جوامع مختلف بوده و به اندازه همین تفاوت ها دارای تنوع بالایی است. طراحان مد به طرق متفاوتی در بخش های طراحی پوشاک و زیورآلات کار می کنند، بعضی به تنهایی و

بعضی به عنوان بخشی از یک گروه به این حرفه مشغول هستند. آنها با تلاش برای طراحی لباس‌های زیبا و باب طبع جامعه سعی در ارضای تمایل مصرف‌کنندگان دارند. به دلیل اینکه طراحی و ارائه لباس‌های جدیدی که مورد پسند عموم قرار بگیرند فرایندی زمان‌بر است، متخصصین این حرفه در عین حال باید بتوانند به‌طور دقیق زمان تغییر سلیقه مصرف‌کننده را پیش‌بینی کنند. مد و رسانه آن که پوشاک است نمادی از وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع هستند.

طراحان مد تلاش می‌کنند تا لباسی که طراحی می‌کنند تابعی از زیبایی و دل‌انگیزی باشد، آنها باید در نظر داشته باشند که هر نوع لباسی چه مخاطبی دارد و همچنین در چه موقعیتی پوشیده می‌شود. آنها برای انجام این مهم محدوده‌ای وسیع از مواد و ترکیبات آن و همچنین طیف گسترده‌ای از رنگ‌ها، الگوها و سبک‌ها را در اختیار دارند. با وجود اینکه لباس‌های روز و معمولی بیشترین میزان لباس‌های مصرفی را تشکیل می‌دهند و در محدوده سبک‌های قراردادی متداول و مرسوم قرار دارند، لباس‌های رسمی و لباس‌های شب که برای مراسم خاص و مهمانی‌ها استفاده می‌شوند نیز مطلوب هستند و مخاطبان خاص خود را دارند.

طراحی پوشاک

طراحان لباس علاوه بر اینکه به شکل‌های متفاوتی کار می‌کنند، به طرق متفاوتی نیز طراحی می‌کنند. بعضی ایده اولیه طرح خود را روی کاغذ پیاده می‌کنند در حالی که بعضی دیگر با آویزان کردن پارچه بر روی فرم ابتدایی لباس، طرحی را که می‌خواهند تصور می‌کنند و برخی نیز به کمک نرم‌افزارهای کامپیوتری طرح لباس مورد نظرشان را ترسیم می‌کنند. زمانی که طراح به‌طور کامل از تناسب و هماهنگی پارچه‌ها راضی باشد با یک طراح الگوی حرفه‌ای مشورت می‌کند تا طرح اولیه را روی کاغذ یا از طریق نرم‌افزارهای کامپیوتری کامل کند. کار طراح الگو بسیار دقیق و پر زحمت است، تناسب پوشاک کامل شده در واقع به‌دقت آنها بستگی دارد، آنها پس از اطمینان از ابعاد اولیه یک نمونه از لباس می‌سازند تا روی تن یک مدل واقعی تست شود و از درست بودن اندازه و ابعاد آن در عمل هم مطمئن شوند.

تاریخچه

چارلز فردریک ورث اولین طراح لباس

در قرن نوزدهم میلادی، چارلز فردریک ورث به انگلیسی: (Charles Frederick Worth) با دوختن برچسب نام خود به لباس‌هایی که طراحی می‌کرد زمینه‌ساز شروع طراحی مد به‌طور کلی شد. درست پیش از آنکه بزازه‌ها

مزون‌های لباس (خانه‌های مد) خود را در پاریس برپا کنند و انبوه خیاط‌های شناخته نشده دست به خلاقیت بزنند و مدهای عالی که در دادگاه‌های سلطنتی پوشیده می‌شدند برچیده شوند. موفقیت ورث به‌طوری بود که او به‌جای اینکه مانند خیاط‌های دیگر که در گذشته تنها از دستور مشتری پیروی می‌کردند رفتار کند، می‌توانست به‌مشتریانش دیکته کند چه بپوشند. واژه «طراح مد» (به فرانسوی: Couturier) در حقیقت اولین بار برای توصیف او ساخته شد. در حالی که مقوله پوشاک در هر دوره زمانی توسط دانشگاهیان مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است، تنها خلق پوشاک از سال ۱۸۵۸ به بعد را می‌توان به‌طور مؤثر طراحی لباس در نظر گرفت.

در همان دوره بود که بسیاری از مزون‌های لباس (خانه‌های مد) شروع به‌استخدام هنرمندان و نقاش‌ها کردند تا طرح لباس‌ها را بکشند. تصاویر نقاشی شده به‌مشتری‌ها نشان داده می‌شدند که بسیار ارزان‌تر از نمونه واقعی لباس تولید شده در کارگاه بودند، در صورتی که مشتری‌ها یکی از طراحی‌های آنان را می‌پسندیدند آن لباس را سفارش می‌دادند و خانه مد از این طریق صاحب درآمد می‌شد. به این ترتیب، سنت طراحی لباس به‌جای ارائه لباس‌های تکمیل شده به‌عنوان یک کار اقتصادی شروع شد.

یک طراح مشهور جاماییکایی به نام شانون مگی می‌گوید: طراحی مد عشق و شوری است برخاسته از قلب هنرمند.

زمینه‌های طراحی مد

حوزه	خلاصه	بازار
لباس روز زنانه	کاربردی، راحت، مد روز	دوخت سفارشی (اوت کوتور)، تولید ماشینی، تولید عمده
لباس شب زنانه	پر زرق و برق و باشکوه، پیچیده، مخصوص مناسبت‌ها	دوخت سفارشی، تولید ماشینی، تولید عمده
لباس زیر زنانه	مسحورکننده، راحت، قابل شستشو	دوخت سفارشی، تولید ماشینی، تولید عمده
لباس روز مردانه	غیررسمی، کاربردی، راحت	دوختنی، تولید ماشینی، تولید عمده
لباس شب مردانه	شیک، ظریف، رسمی، مخصوص مناسبت‌ها	دوختنی، تولید ماشینی، تولید عمده
پوشاک دخترانه	زیبا، رنگارنگ، قابل شستشو، کاربردی، ارزان	تولید ماشینی، تولید عمده
پوشاک بچگانه	مرسوم، مد روز یا درجه یک، قابل شستشو، کاربردی	تولید ماشینی، تولید عمده

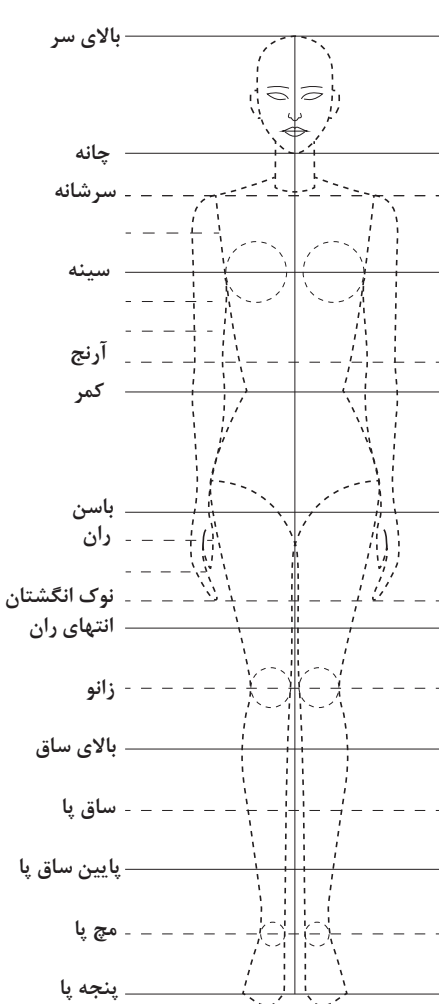
پوشاک دختران نوجوان	زیبا، رنگارنگ، راحت، پر زرق و برق	تولید ماشینی، تولید عمده
لباس جین (لی)	مردم پسند، فاقد جنسیت (هم زنانه هم مردانه)، راحت، کاربردی	تولید ماشینی، تولید عمده
لباس ورزشی	راحت، کاربردی، قابل شستشو، دارای تهویه مناسب	تولید ماشینی، تولید عمده
لباس بیرون	شیک، گرم، رنگ و وزن مناسب فصل	تولید ماشینی، تولید عمده
لباس بافتنی	با وزن و رنگ مناسب فصل	تولید ماشینی، تولید عمده
لباس عروس	مجلل، پر زرق و برق، محسوس کننده، کلاسیک	دوخت سفارشی، تولید ماشینی، تولید عمده
زیورآلات و لوازم تزئینی	مد روز، چشم نواز	دوخت سفارشی، تولید ماشینی، تولید عمده

متناسب سازی

رسم مانکن مهم ترین روش برای کار طراحی لباس می باشد و با توجه به هدف طراح لباس از نظر زیبایی شناسی مورد قبول هنرشناسان تلاش می شود مانکن با اندازه های طلایی ابداع دوره رنسانس رسم شود و هدف عمده از طراحی و رسم این مانکن اندامی است متناسب و زیبا که با اندازه های طلایی مطابقت داشته باشد. اگرچه در طراحی همه موضوعات رعایت تناسبات دارای اهمیت است ولی در طراحی انسان درستی نسبت های بدن اهمیت بیشتری دارد. زیرا این تناسبات در ذهن همه کاملاً نقش بسته و عدم رعایت آن به سرعت تشخیص داده می شود. زیباترین و متداول ترین تناسبات بدن نسبت آن یک به هفت و نیم می باشد ولی این تناسبات در بین طراحان مد و لباس جهان برای طراحی اندام مانکن متغیر است و از نسبت یک به هشت و نیم، یک به ۹ و یک به ۱۰ نیز استفاده می کنند و البته این نسبت ها بیشتر با هدف زیبایی مانکن برای نمایاندن مد و لباس صورت می گیرد ولی این تناسبات برای طراحی مانکن برای لباس سنتی اقوام مختلف با توجه به آناتومی مخصوص و با توجه به اهمیت بیشتر تناسبات واقعی مدل فرق می کند. در طراحی مانکن برای طراحی لباس و مد تناسب واقعی انسان مدنظر نیست و مخصوصاً از دست و پاهای بلند و زیبا برای نمایش لباس مورد استفاده قرار می گیرد. شکل خاص برای طراحی اندام یک مانکن کشیده با پاهای بلند و چهارشانه می باشد. این اصول در طراحی اندام اقوام جای خود را به ویژگی های خاص اندام های مختلف اقوام می دهد.

برای موفقیت در طراحی اندام مناسب برای اندام بانوان محلی سعی کنید از مدل‌های زنده و عکس‌های مربوط به اقوام طرح خطی بزنید و شما در اثر تمرین و ممارست در این کار موفق خواهید شد. البته فراموش نکنید اصول وقوانینی که در پایه دوم و سوم برای طراحی اندام آموخته‌اید را کنار نخواهید گذاشت بلکه با تغییرات جزئی خواهید توانست به نتایج مطلوبی برسید.

تغییرات در اندام مناسب برای لباس محلی:

- ۱ پاهای کوتاه تر از قبل طراحی می‌شود.
- ۲ کمر یک مقدار پهن تر طراحی می‌شود.
- ۳ سرشانه در یک دوم فاصله چانه تا سینه قرار دارد. (بلندی گردن در مانکن برای زیبایی مدل مو مناسب هست ولی همین بلندی گردن در طراحی روسری و سروگردن ظاهر ناموزونی را به وجود می‌آورد.
- ۴ آرنج در سه چهارم فاصله کمر تا سینه
- ۵ بلندی دست تا سه چهارم فاصله باسن تا ران
- ۶ خط زانو کاملاً تغییر یافته در یک دوم خط ران تا برجستگی ساق پا قرار می‌گیرد و جزء خطوط فرعی می‌باشد (بلندی نامتعارف پا در مانکن زیبایی طبیعی را از بین می‌برد).
- ۷ مچ پا نیز در یک دوم فاصله تو رفتگی ساق پا و پنجه پا قرار می‌گیرد.
- ۸ برای طراحی زیباتر کفش یک مقدار نوک انگشتان بیرون خط قرار گیرد.
- ۹ خط ران در جای قبلی خود قرار نمی‌گیرد و خط راهنما خط ران نیست بلکه پایین تر از ران قرار گرفته است.
- ۱۰ مثل خط ران در این اندام خط ساق پا نیز روی خط قبلی خود قرار نمی‌گیرد و در بالاتر از ساق و در قسمت برجستگی ساق قرار گرفته و آن خط هم با نام برجستگی ساق پا نام گذاری می‌شود.

معمولاً مانکن در طراحی لباس برای زیبایی لباس بلندتر از اندام اقوام طراحی می‌شود و این بلندی مخصوصاً در نیم تنه پایینی اندام یعنی پاها بیشتر نمایان است.

طرز تهیه مانکن متحرک با استفاده از طلق شفاف

یک طراح اندام ماهر ابتدا برای شناسایی فرم بدن و تسلط کامل به آن لازم است استخوان‌ها و ماهیچه‌ها را به‌طور کامل بشناسد. با توجه، دقت و بررسی آناتومی انسان و با انتخاب طراحی اندام مناسب و انتقال آن روی مقوای کاغذی می‌توان مدل و مانکن متحرک برای طراحی انواع لباس استفاده نمود.

حرکات و اسامی آنها در آناتومی

برای ایجاد حرکت بر روی مانکن کاغذی باید توجه داشته باشید که ماهیچه‌ها با انقباض خود سبب حرکت استخوان‌ها می‌شوند و در هر طرفی که قرار گرفته شوند استخوان را رو به همان طرف به حرکت در می‌آورند.

هر استخوان ممکن است یک یا دو و یا سه نوع حرکت داشته باشند که عبارت‌اند از: الف) تاشدن و باز شدن

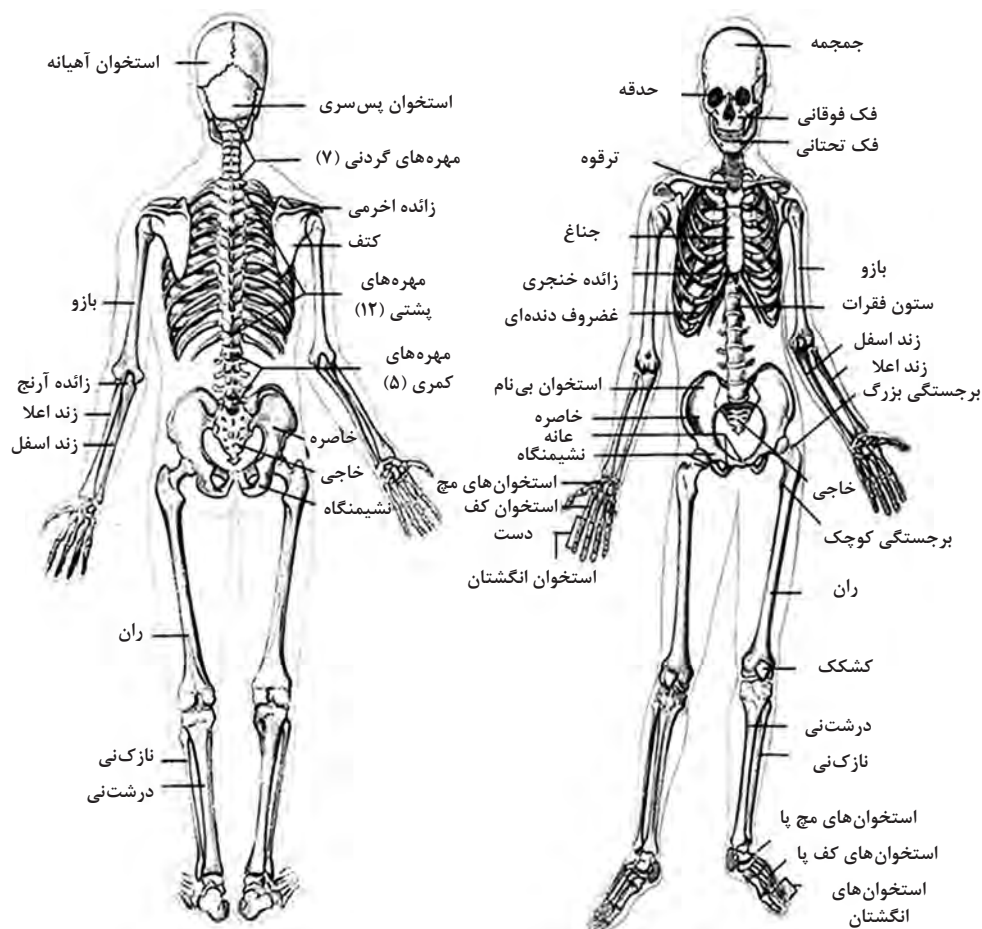
ب) درون گردیدن و برون گردیدن (چرخیدن رو به داخل یا خارج بدن)

ج) دور شدن و نزدیک شدن (دور شدن از مرکز بدن و یا نزدیک شدن به آن)

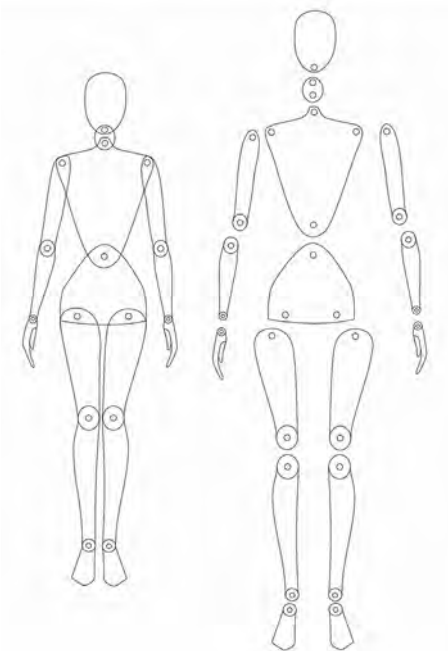
توجه شود عمل دور شدن و نزدیک شدن را در مورد هر یک از انگشتان دست و پا نسبت به انگشت وسطی (به جای مرکز بدن) در نظر می‌گیرند.

حرکت ساده و حرکت مرکب:

اگر استخوانی در یک زمان فقط یک نوع حرکت را انجام بدهد حرکت ساده صورت گرفته است مانند تاشدن ساعد روی بازو و یا باز شدن انگشتان ولی حرکت مرکب حرکتی است که استخوان دوتنوع حرکت را در یک زمان توأماً انجام می‌دهد وقتی که ساعد را روی بازو تا می‌کنیم آن را به داخل نیز برگردانیم تمام حرکات پیچیده بدن نتیجه حرکات مرکب و یا ساده است. مطالعه حرکات مرکب و ساده در بدن قابل توجه است.

بخش اول: کلیات

روش ساخت ماکت اندام

روش کار: ابتدا یک طرح اندام مناسب را طبق تصویر براساس تقسیم‌بندی حرکات مفصلی طراحی نمایید و سپس این طرح را به روی طلق شفاف منتقل نموده و به جای مفصل‌ها از دکمه برای حرکت استخوان‌های بدن استفاده کنید.

بخش دوم

آموزش پودمان‌ها

پودمان اول

طراح لباس‌های سنتی غرب ایران

طراحی لباس‌های کردی

واحد
یادگیری ۱

تکنیک رنگ‌آمیزی پوشاک کردی

با توجه به وجود تنوع تزیینات و رنگ و جنس در پوشاک کردی از تکنیک‌های مختلف در رنگ‌آمیزی استفاده شود مخصوصاً کاربرد تکنیک کلاژ و کاربرد مواد و ابزار واقعی در رنگ‌آمیزی و نمایش پوشاک کردی از بهترین تکنیک می‌باشد. طوری که برای نمایش برانزده پوشاک کردی یکی از نقاط نافذ آن حتماً از کلاژ استفاده شود به فرض کاربرد پارچه تور برای نمایش پوشاک سورانی زیبایی آن را چندین برابر خواهد ساخت. در پوشاک اردلان پیش سینه و قسمت جلوی پیراهن از نقاط نافذی است که برای تزیین آن از منجوق و نوار و یا پولک مورد استفاده قرار بگیرد برای این کار حتی می‌توان پولک را با قیچی برش زده و کوچک کنید تا مورد استفاده قرار دهید.

تکنیک‌های کاربردی در پوشاک کردی

۱ برای نمایاندن بهتر تزیینات رویی لباس‌های ساده تر را تا حد امکان از کمترین ایجاد سایه و روشن استفاده نمایید.

- ۲ از هنرجویان بخواهید برای الهام طرح جدید از تزیینات و زیورآلات کردی بیشتر استفاده نمایند.
- ۳ برای حفظ اصالت تزیینات به هنرجویان تأکید شود نکات مهم تزیینات به طور واقعی مورد استفاده قرار بگیرد.
- ۴ طرز بستن روسری و انواع آن در اقوام مختلف کردی بیشتر از تکه های دیگر پوشاک کردی موضوع الهام هنرجویان قرار بگیرد.
- ۵ هنرجویان را در انتخاب ابزار وسایل طراحی و رنگ آمیزی آزاد بگذارید.

انواع زیورآلات زنان کردستان

زنان کرد پوشش خود را با زیورآلات متعدد تکمیل کرده و خود را با این نوع پوشش‌ها می‌آراستند. برای دست از انواع انگو و دست‌بند، انگشتر و دست‌پوش استفاده می‌کردند که نقوش روی آن بسیار زیبا و مثال‌زدنی است. از بازوبندهایی با لوله‌های دعا استفاده می‌کردند. به نحوی که داخل لوله دعا آیاتی از قرآن قرار می‌دادند، معمولاً سطح ظاهر لوله را نیز با آیات قرآنی و اسماء متبرکه که مزین می‌کردند.

گوه

زنان کرد برای آراستن لباس‌های خود به‌خصوص جلیقه، زیورآلات مخصوصی داشتند، مانند گوه که به یک رشته زنجیر فلزی به شکل قلب متصل شده و آن را دورتادور جلیقه می‌دوختند و هنگام حرکت صدای زیبایی از آن تولید می‌شد.

دکمودولاو

برای بستن جلوی سخمه (جلیقه)، سلته و کوا (قبا) از روی سینه یا زیرسینه از دکمودولاو استفاده می‌کنند.

زیورهای سر و پیشانی

پلپله: سکه‌های پول است که بر روی کلاه در ناحیه پیشانی وصل می‌شود. بر روی کلاوَر یا کلاوَفَس سکه‌های پول می‌دوزند و از تزییناتی دیگر مانند منجوق

و یا گلابتونِ دوخته شده به عنوان زیور سر می توان یاد کرد. زنان برای زیبا کردن این کلاه، زیورهای دیگری به آن می افزایند که به شرح زیر است.

لاگیره: این زیور عبارت است از یک ردیف سکه پول که به یکدیگر متصل شده و بر روی سرپوش در کنار سر وصل می شود.

ژیرچناکه: «زیوری است که از اتصال سکه های پول یک قرانی و یا دوقرانی و یا مهره های آبی و قرمز و سیاه رنگ ساخته شده است. در طرفین آن قفلی نصب شده هنگام استفاده آن در زیر چانه قرار داده و قفل را از دو طرف به کلاه نصب می کند».

نقیم: نقیم، تکه ای سنگ عقیق به شکل مدور یا بیضی است که بر روی فلزی از جنس نقره نصب می شود که در پایین آن سکه های پول یک قرانی و یا چند تکه عقیق به شکل آویزان قرار داده شده است. نقیم در کنار سر، بر روی کلاه و یا سرپوش وصل می گردد.

موره: مهره‌هایی ریز و رنگی است که همانند دانه‌های تسبیح به‌بند کشیده می‌شود و در طرفین آن دو قفل نصب شده و آن را از زیر چانه عبور داده و دو قفل را به‌دو طرف کلاه وصل می‌کنند و به‌این ترتیب علاوه بر زیبایی، کلاه را بر روی سر ثابت نگه می‌دارد.

وره تاقی: در جلوی کلاه فیس، چند ردیف مهره زردرنگ و یا قرمز که به‌بند کشیده شده است وصل می‌گردد که به آن وره تاقی گفته می‌شود.
پلکه: مهره‌هایی است که به‌بند کشیده شده و تعدادی از آن را در یکدیگر تابیده و از زیر چانه عبور داده و به‌لبه‌های کلاه وصل می‌کنند.
پشته سه ره: زیوری است که از سکه‌های یک قرانی و یا پنج قرانی ساخته شده و معمولاً به‌پشت سر بر روی کلاه و یا دیگر سرپوش‌ها به‌وسیله قلاب وصل می‌شود.

زیورهای گردن

دل ربا و شیلانه: مهره های رنگی درشتی است که همراه مهره های کوچک تر به نخ کشیده شده و به گردن آویزان می کنند.

خشل و خاو: گردن بندی است که از گیاهان و گل خوش بو و یا از کهربا ساخته می شود.

شهوه (شه وگ): مهره هایی است سیاه رنگ و در اندازه های بزرگ و کوچک که به یک دیگر وصل شده و زنان آن را به گردن آویزان می کنند این گردن بند علاوه بر زیبایی، جنبه اعتقادی نیز دارد. نوع دیگری از این گردن بند که به آن دعا می گویند، عبارت است از لوله ای فلزی که داخل آن دعا قرار می گیرد و آن لوله را به یک رشته از مهره های رنگی وصل کرده و به گردن آویزان می کنند. نوع دیگری از این گردن بندها وجود دارد که چند دعا بر روی صفحه ای از فلز حک شده است.

گردن‌بند میخک: این گردن‌بند از رایج‌ترین گردن‌بندها در بین زنان است که از ترکیب میخک و مهره‌های رنگی به‌خصوص شیلاں ساخته می‌شود.

عاشیق‌بند: بر گردن نوعی سینه ریز به‌نام عاشیق‌بند آویزان می‌کردند که زنجیره‌ای بافته و پهن از جنس طلا یا نقره است که در آن از پلپله‌های فراوانی استفاده شده است. نمونه آن را در تصویر مشاهده کنید.

گواره (گوشواره): یکی از زیورهای مربوط به ناحیه سروگردن است که زنان آن را از ترکیب میخک و مهره‌های رنگی آویزان می‌کنند. این گواره در طرح‌ها و اشکال مختلف توسط زرگران ساخته می‌شود.

زیورهای دست

بازی‌بن (بازوبند): این نوع بازوبند از جنس فلز بوده و در اندازه‌های مختلف ساخته می‌شود. گاهی لوله‌های دعا به آن نصب شده و نیز سکه‌های پول به آن آویزان می‌کنند و به‌وسیله قلاب یا کشی بر روی لباس در ناحیه بازو نصب می‌شود.

خرخال (النگو): دست‌بندهای سنتی معمولاً حالت لولایی داشتند و در نقطه‌ای که به‌هم وصل می‌شدند به‌وسیله چفتی بسته می‌شدند. بر روی بدنه این دست‌بندها سنگ‌های قیمتی نصب می‌شد. به دست‌بند در اصطلاح محلی بازنه (بازن) می‌گویند.

کلكه وانه (انگشتر): اغلب زنان از انگشترهایی كه نگین و یا سنگ قیمتی بر روی آن نصب می‌شد استفاده می‌كنند این انگشترها بیشتر از جنس نقره است.

زیورهای كمر

كمر بن زیو: در مجموعه زیورآلات زنان كرد، كمر بند نیز وجود داشته كه زیبایی بسیار زیادی به فرم لباس می‌بخشیده، در نمونه‌های اصیل و قدیمی كمر بند، از قبه‌های بزرگی در وسط و گل‌هایی در طرفین استفاده می‌شده است. «زنان كمر بندهایی را كه از جنس نقره بود در مراسم جشن و عروسی بر روی پیراهن خود می‌بستند. در بعضی مناطق زنان پره‌های بینی خود را سوراخ کرده و به آن حلقه‌های نگین‌دار وصل می‌كردند كه به آن «لووته وانه» گفته می‌شد».

پابانه یا پابند: آخرین زیوری که قامت‌شان را به آن می‌آراستند پابند بوده که جنس آن فلزی و دارای پِلپله یا سلسله است.

سکه شاخصه زیورآلات سنتی کردستان

یکی از شاخصه‌های زیورآلات سنتی استان کردستان استفاده از سکه است. زیورآلات سنتی کردستان نسبت به زیورآلات مناطق دیگر از جمله سیستان و بلوچستان، ترکمن‌ها و سایر اقوام ترک که بیشتر از فلزات و نگین و ورشو استفاده می‌کنند، از برنج و مس استفاده می‌شود.

نکته مهمی که درخصوص زیورآلات سنتی این استان می‌توان گفت اینکه دست‌بند سنتی کردستان که از تولیدات ویژه این منطقه است، موفق به اخذ مهر اصالت یونسکو در سنجند گردید.

باورهای مربوط به زیورآلات در پوشاک زنان کردستان

همان‌گونه که تنوع پوشاک مناطق مختلف به‌منزله علامت و نشانه خاصی برای معرفی اقوام مختلف است، جنس و رنگ و شکل لباس و زیورها و ضامم آن هم به پوشنده لباس، منزلت اجتماعی ویژه‌ای می‌بخشد. پوشاک زنان کرد سرشار از تنوع رنگ‌های زیبا و شاد، توأم با زیورهایی که اغلب توسط خود زنان بر روی لباس‌ها دوخته شده است می‌باشد.

در گذشته، زیورآلات زنان به‌جز جنبه زیبایی، در پس‌انداز خانواده نیز نقش داشته و به‌عنوان پشتوانه اقتصادی به‌حساب می‌آمده است. چنان‌که به‌قول زنان روستایی این منطقه، در مواقعی که محصول خانواده خوب نبود، با فروش سکه‌های نقره دوخته شده بر روی کلاه‌ها، مایحتاج خانواده را خریداری کرده و دچار تنگ‌دستی نمی‌شدند. از طرفی باورها و دانسته‌های عامیانه در فرهنگ‌های مختلف نیز، تأثیر خود را بر پوشاک می‌گذارند. با وصل کردن مهره‌های سیاه رنگ به‌نقیم در زیور کنار سر و همچنین با وصل کردن گردن‌بندهایی از گیاه سمل به‌گردن، باعث دفع چشم‌زخم می‌شدند.

همچنین پوشاک عروس، نمادها و نشانه‌هایی از دوران باستان را در خود دارد و زنان با اصرار خود در پوشیدن این لباس، انتقال‌دهنده این فرهنگ هستند. استفاده از تور قرمز رنگ بر روی سر عروس، یادگاری از دوران حجاب است که در روزگاران باستان متداول بوده است.

سرپوش‌ها

کلاه (کلاو) و سربند (سه‌روین) (Sarven)

زنان کرد در دهه‌های پیش، از دو نوع سرپوش، کلاو و سه‌روین استفاده می‌کردند. کلاه‌ها با توجه به تزییناتی که داشته از جلوه و نمو خاصی برخوردار بوده است. امروزه استفاده از این کلاه‌ها فقط در مراسم و جشن‌ها مرسوم است اما هستند زنانی که عادت دارند حتماً از کلاه استفاده کنند.

انواع کلاو

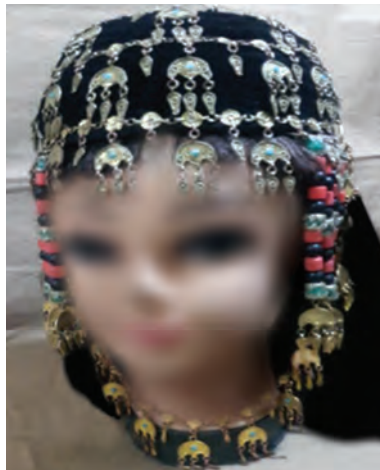
کلاو فس
کلاو رق (کلاو سنه‌ای)

کلاو فیس – (fes): کلاو فس یا کلاو گرد کلاهی است به شکل نیم دایره (کاسه‌ای گرد) که در گذشته از دو لایه مقوا و مخمل درست می‌شد ولی امروزه از سه لایه پارچه تهیه می‌شود. پارچه رویی از پارچه مخمل و پارچه دومی از رواندوگ و پارچه سوم که روی رواندوگ را می‌گیرد آستری چادری می‌باشد، که دورتادور کلاه در قسمت داخل چرخ کاری و به شکل گرد جمع شده تا به صورت کاسه روی سر قرار گیرد. هنگام استفاده از کلاو فیس، زنان موهای خود را از دو طرف بر روی شانه‌های خود ریخته و از قسمت پشت فیس، یک لچک سه گوش که با لباس کردی‌شان هماهنگی داشته، آویزان و دو طرف آن را بر روی شانه‌ها می‌انداختند. تصویر زیر جزء قدیمی‌ترین کلاو فیس می‌باشد که از تزییناتی مانند سه رپه رجم در آن استفاده شده است.

فیس به معنی فیز و تکبر می‌باشد در گذشته که هیچگونه ابزاری برای تزیین وجود نداشته از فلس ماهی برای تزیین کلاه استفاده می‌کردند و شاید این فیس از همان فلس ماهی نشئت گرفته باشد. در کتاب هه نbane بورینه ماموستا هه ژار به معنی کلاه قرمز ترکان آورده شده است.

اکنون دو مدل کلاو فیس و کلاو سنه‌ای در شهرستان کامیاران و کرمانشاه تهیه می‌شود و در شهر سنندج تزیینات روی آن نصب می‌شود.

انواع کلاو فیس: براساس مناطق جغرافیایی و آب و هوا به چند دسته تقسیم می‌شود.

- ۱ کلاو فیس پاوه‌ای
- ۲ کلاو فیس جوانرود
- ۳ کلاو فیس هورامان تخت

۴ کلاو فیس تواو قران

۵ کلاو فیس دیوا ندره

کلاو فیس پاوه ای

کلاو فیس تواو قران

در چهار مدل اول کلاو فیس ها یعنی کلاو فیس پاوه ای، جوانرود و هورامان تخت و کلاو فیس تواو قران کلاو همراه با روسری شالی استفاده می شود به این شکل که روسری شالی را روی کلاه قرار می دهند. ولی در مدل کلاو فیس دیواندره همراه با روسری سقزی (روسری بزرگ سه گوش) استفاده می شود که در قسمت پشت کلاه وصل می شود و به تاقیله معروف است.

تزیینات روی کلاه

در گذشته تزیینات کلاه بیشتر سلیقه‌ای بوده و در مناطق مختلف براساس عوامل گوناگون مانند فرهنگ، آب و هوا و... وسایل و تزیینات مختلفی استفاده می کردند و همیشه این کلاه را بر سر می کردند. ولی امروزه روی تمام کلاه‌ها تزیینات، مثل هم است تنها مدل کلاه با هم تفاوت دارد یا گرد (فیس) یا کلاه تخت (سنه‌ای) است. و زنان و دختران جوان در جشن‌ها از آن استفاده می کنند.

در گذشته اعیان آن را با سکه‌هایی از طلا و اشرفی پر می کردند و کناره‌های کلاه را (روی گوش‌ها) با مهره‌های قیمتی که به یک سکه طلا یا یک اشرفی ختم می شد می آراستند و بند تزیینی (ژیر چناکه) آن هم که از سنگ‌های قیمتی تهیه می شد که با قلابی نقره به کلاه وصل می شود.

مراحل و تزیینات استفاده شده در کلاو فیس

کلاو (klawo): کلاو تهیه شده از سه لایه پارچه مخمل و رواندوگ (rawandog)، و پارچه آستری، که با هم چرخکاری می شود.

رواندوگ: نوعی لایی بدون چسب است که در زبان کردی به آن رواندوگ می گویند. به لایی مخفی نیز معروف است.

روسری سرکه‌ای (rosarye serkeey): این روسری‌ها در اندازه‌های ۱/۳۳ تا ۲ متر در بازار عرضه می‌شود این پارچه‌ها در یزد و تبریز بافته می‌شود.

گُلینگه (گُلَه نَگ) (golenga or golang): منگوله‌های بافته شده از نخ ابریشم در رنگ‌های مختلف. قسمت بالایی این منگوله‌ها به وسیله سیم‌های طلایی یا منجوق و شیلانه و مروارید تزیین می‌شود.

طریقه بافتن بدین ترتیب است که مقداری رشته ابریشمی را دور سطح صافی به طول چند سانتی‌متر می‌بندند و بعد آن را خارج کرده و رشته دیگری را دور آن می‌پیچند طوری که در یک طرف قرار گیرد و رشته‌ای بتواند از داخل سوراخ ایجاد شده رد شود سپس قسمت دیگر را قیچی می‌کنند و یک منگوله به وجود می‌آید و به همین ترتیب منگوله‌ها را درست کرده و به رشته‌ای بافته وصل می‌کنند قسمت بالایی این منگوله‌ها به وسیله سیم‌های طلایی یا منجوق و شیلان تزیین داده می‌شود.

مورد استفاده آن برای حاشیه سه روین، حاشیه کلاو، حاشیه شال کمر، حاشیه کوله‌وانه (رو) دوشی و حاشیه دستمال استفاده می‌شود.

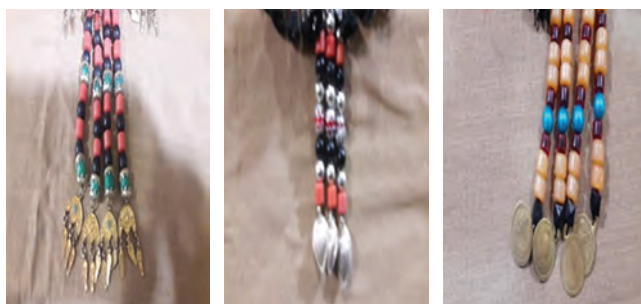
پاش قیطانی (pash ghaytani): به چند عدد آویز کوتاه و بلند تهیه شده از گلینگه‌های ابریشمی، که در پشت سر کلاه وصل و روی روسری سرکه‌ای آویزان می‌شود به‌رشتی مردان و کلاو دستمال زنان متصل می‌شود. قسمت تزئینی که در ابتدا و انتهای گلینگه قرار دارد در رنگ‌های مختلف تهیه می‌شود.

پرچکه (Prchka): نواری است به‌پهنای ۳ الی ۵ سانتی‌متر بافته شده از مهره‌ها و منجوق‌های ریز و درشت که جهت تزئین به‌قسمت لبه کلاه دوخته می‌شود.

لاچاو (La Chawo): قسمت کناره‌های کلاه (روی گوش‌ها) را با مهره‌های تزیینی و مروارید و سکه می‌آراستند که به آن لاچاو گفته می‌شود. بانوان زمانی که از کلاه کج استفاده می‌کنند از یک لاچاو استفاده می‌کنند و لاچاو دیگر را روی کلاه وصل می‌کنند. در هر طرف از کلاه سه یا چهار آویز از این لاچاو قرار دارد که نماد گوشواره را روی کلاه دارد.

آویز سه رپه رجم

آویز گووه

آویز سکه

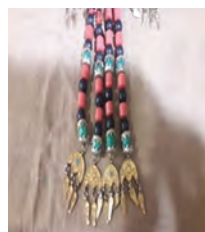
سه مدل لاسره یا لاچاو با مروارید و آویزهای مختلف

گووه: حاشیه‌ای بادامی شکل که به لبه پائینی سوخمه و سه لته دوخته می‌شود و به آویز لاچاو و ژیرچناکه هم وصل می‌شود در گذشته جنس آن از طلا و نقره بوده ولی اکنون پلاستیکی، به رنگ طلایی است.

سه رپه رجم: حاشیه‌ای زرق و برق‌دارتر است که به لبه پائینی سوخمه یا سه لته یا برای تزیین کلاو و دستمال یا برای ژیرچناکه استفاده می‌شود.

شیلانه یا بزک (Shilana or Bzk): یکی از مهره‌هایی که در آویز لاسره قرار دارد، شیلانه یا بزک می‌باشد که رنگ آن نارنجی و سبز است.

گاهی اوقات برای زیبایی و تأکید بر شیلان، دو طرف شیلان گشنیز قرار می‌دهند مانند تصویر زیر که به دو طرف شیلانه‌های سبز رنگ گشنیز وصل شده است. شیلان در کتاب هه نیانه بورینه به معنی ثمر نسترن کوهی آمده است.

(ژیر چناکه اول) (Zher Chnaka): ژیر چناکه به معنی زیر چانه است. یک بند ریسه مانند، تشکیل شده از مهره‌های ریز تزئینی و رنگارنگ که دو سر آن دارای قلاب است که از یک طرف از کلاه در قسمت بالای گوش شروع شده، از زیر چانه رد و تا طرف دیگر کلاه در همین قسمت بالای گوش ادامه پیدا می‌کند. این ژیر چناکه برای نگه داشتن و فیکس کردن کلاه می‌باشد برای اینکه کلاه محکم روی سر قرار گیرد و نیفتد به آن ژیر قورگ هم می‌گویند.

ژیر چناکه دوم (Zher Chnaka): یک بند ریسه مانند فلزی، تشکیل شده از سکه و آویزهای تزئینی که فقط برای زیبایی و زینت می‌باشد و از گلو فاصله دارد و به آن قه تاره (ghatara) می‌گویند. محل نصب آن به کلاه مانند ژیر چناکه اول می‌باشد و هنگام تکان خوردن صداهای ریزی را ایجاد می‌کنند.

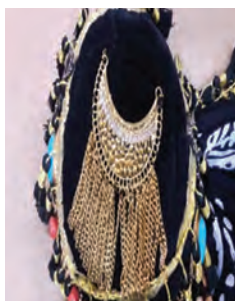
لا گیره یا قلاب (La gira or Ghollab): در دو طرف بند تزئینی ژیر چناکه نصب می‌شود. برای وصل کردن و نگه داشتن ژیر چناکه به کلاه، تا کلاه محکم شود و از سر نیفتد.

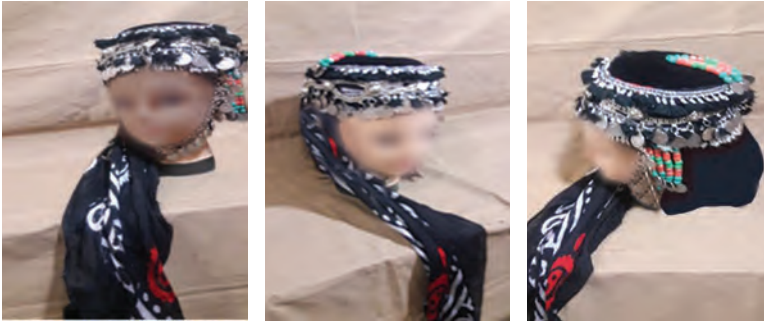
لا سره (La sara): از زیورآلات مخصوص سر است و عبارت است از دو رشته فلزی که به طرح های گوناگونی ساخته می شود. از لاسره برای طرفین کلاه استفاده می شود بدین ترتیب که یک سر آن به بالای کلاه دوخته می شود و سر دیگر آن که دارای قلاب است که به حاشیه کلاه وصل می شود و به حالت اریب در دو طرف سر قرار می گیرد.

آویز تزئینی: در دو مدل کلاه ها، در بالای آن یعنی در قسمت تخت و در قسمت گرد کلاه آویزهای تزئینی وصل می شود که در گذشته از چند ردیف آویز تشکیل شده از مرواریدهای رنگی و بزک و مروارید فیروزه ای به نام (تراش یا مورگ کُوگ) معروف بوده استفاده می شود در قدیم به این نیت که نظر نخورند استفاده می کردند ولی حالا از مدل آویزهای تزئینی استفاده می شود.

زمانی که در کلاو از یک لا چاو استفاده شود به صورت کج روی سر قرار می گیرد و لاچاو دومی به صورت تزئینی بالای کلاو وصل می شود. مانند تصویر زیر.

کلاو ره ق (کلاوسنه‌ای): کلاهی است استوانه‌ای که ارتفاع آن بین ۵ تا ۱۳ سانتی متر می باشد جنس آن از پارچه مخمل ورواندوگ (در گذشته به جای ورواندوگ از مقوا هم استفاده می شود) و آستری می باشد سه لایه، پارچه مخملی و ورواندوگ و آستری را با هم چرخکاری کرده سپس با تزئینات آن را می آریند. تزئینات این کلاه مانند کلاو فس می باشد. این کلاه به نام‌هایی چون کلاو تخت، کلاو مکعبی و کلاو مستوره اردلان نیز معروف است.

سه روین (Sarven) (سربند)

علاوه بر کلاه‌ها در مناطق روستانشین کردستان از سربندی پارچه‌ای استفاده می شود که این سربند همان رشتی مرغوب در اندازه‌های بزرگ و متوسط است. بستن این دستمال بزرگ به سر به شیوه سه روین، بستگی به منطقه‌ای دارد که شخص در آن زندگی می کند برای ثابت نگه داشتن سه روین از زیر چنانکه استفاده می شود. واسیلی نیکیتین در کتاب تحقیقی خود با نام (کرد و کردستان) می نویسد: سربند پارچه‌ای بانوان کرد آدم را به یاد مار (بوا) می اندازد.

سه روین یک نوع روسری یا سر پوش زنانه است. این روسری خیلی بزرگ است و به نام های رشتی (Rashti) و سرکه ای (Srkaeey) معروف می باشد. به دلیل موقعیت جغرافیایی و آب و هوای سرد و کوهستانی مناطق کردستان ایران، سه روین پوششی بسیار مناسب بوده و به دلیل نوع پیچیده شدن، سر و صورت زنان از سوز و سرما محفوظ می ماند. مردان نیز سه روین داشتند. امروزه در مجالس عروسی از کلاو فیس و سه روین استفاده می شود. البته سه روین را در مناطق لیلخ برای استفاده آسان، روی کلاه فیس آماده می کنند. در واقع سه روین بدون کلاه است.

رشتی منطقه لیلخ

رشتی منطقه دیواندره

روسری سرکه ای

پارچه رشتی مردانه

پارچه رشتی، پارچه بافته شده با دستگاه پارچه بافی مخصوص، تهیه شده در شهر کاشان در رنگ‌های سبز، قرمز، مشکی و سفید می‌باشد. و در اندازه‌های یک متر و نیم یک - متر هفتاد و پنج سانتی‌متر که در بازار به هفت چاره ک معروف است و دو متر، عرضه می‌شود. پارچه رشتی زنانه رشتی مشکی با راه‌راه‌های رنگی به عالیخانی معروف است.

سه روین دو مدل دارد:

مدل اول: سه روین منطقه لیلاخ: روسری سرکه‌ای یا رشتی را دور سر پیچیده و یک ردیف گیلگيله را روی سرکه‌ای قرار می‌دادند.

روسری سرکه‌ای

مدل دوم: روی کلاه مخمل، پارچه رشتی را می‌پیچیدند و آویزها و تزییناتی از قبیل لاسره، شوبند، پشت سره، قه تاره و ژیرچناکه روی آن نصب می‌کردند. سه روین منطقه لیلاخ به دو طریق به دور سر می‌پیچند:

مدل اول قرچی پیچ: در این مدل پارچه رشتی یا سرکه‌ای را دور سر می‌پیچند به‌طوری که دور گردن بیرون باشد.

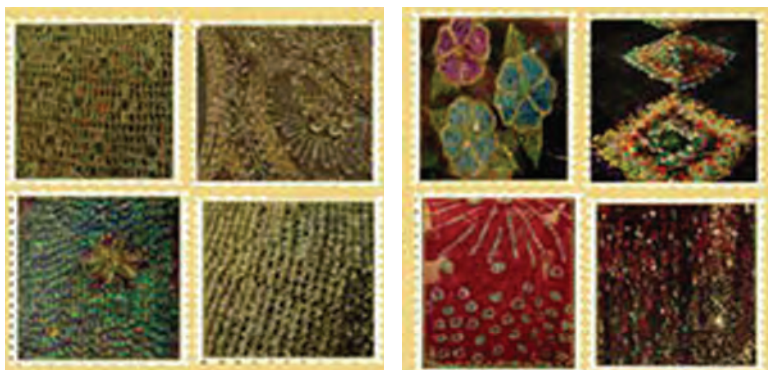

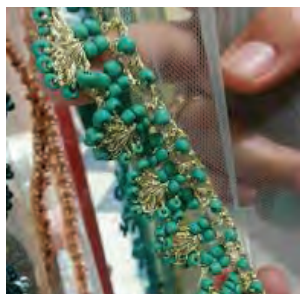
مدل دوم دُلمه پیچ: در این مدل پارچه رشتی یا سرکه‌ای را طوری دور سر می‌پیچند که زیر گردن پوشیده باشد، یعنی از یک طرف سر، رشتی را آورده و از زیر گردن رد کرده و به طرف دیگر سر وصل می‌کردند. این مدل حجاب کامل دارد.

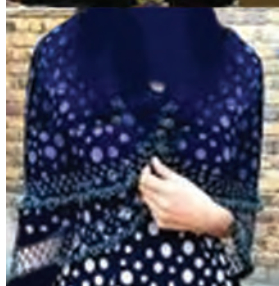
پارچه سازی بانوان کرد

بانوان هنرمند کُرد با انواع پولک، روبان و منجوق دوزی های زیبا جهت دوخت انواع لباس کُردی مخصوص بانوان اقدام به انواع پارچه سازی می کنند.

پودمان اول: طراحی لباس های سنتی غرب ایران

طراحی لباس لری و بختیاری

واحد
یادگیری ۲

تکنیک رنگ آمیزی پوشاک لری و بختیاری

با توجه به جنس پوشاک لری و بختیاری که عمدتاً پارچه‌های مخمل، ساتن، تور و گیپور، نخ، ابریشمی می‌باشد از تکنیک‌های زیر استفاده نمایید. البته بهتر است از وسایل تزئینی مانند منجوق و نوارهای تزئینی نیز به صورت کلاژ برای تزئین لچک و روسری استفاده شود.

تکنیک‌های مناسب پوشاک لری و بختیاری

۱ تکنیک آبرنگ رقیق

۲ کلاژ

۳ تکنیک آزاد

جنسیت‌سازی پارچه‌های تور و گیپور

جنسیت‌سازی پارچه‌های براق مانند مخمل و ساتن

نکات زیر در طراحی پوشاک لری و بختیاری با توجه به تفاوت‌های عمده در بین لباس‌های مختلف لری و بختیاری مورد توجه قرار بگیرد. و از هنرجویان خواسته شود انواع روسری لری را طراحی و رنگ‌آمیزی نموده و با الهام از آنها روسری و مقنعه مناسب طراحی نمایند.

الف) نمایش روسری و لچک بختیاری

ب) نمایش گل و نی و طرز بستن آن

ج) نمایش روسری و کلاقی لری جنوبی

رووسری و چارقد در بین بانوان لری و بختیاری

لری بختیاری

لری جنوبی

لری فیلی

کاربرد روسری و چارقد در بین بانوان لر و بختیاری از تنوع زیادی برخوردار است. متداول ترین روسری کاربردی بانوان لر و بختیاری عبارت اند از:

۱ لر فیلی ۲ لر بختیاری ۳ لر جنوبی

روسی لر فیلی

گیسوان عروسان و دختران لری را به وسیله چارقدهای ظریف و نازک ابریشمی در رنگ های مختلف می پوشانند و به نحو خاصی سر عروس را با چند تخته از این روسری ها می بندند و دنباله آنها را از پشت سر آویزان می کنند. این روسری در بین لر ها به سرون معروف است. گل و نی همان سرون های رنگی هستند و چارقدهای ساده و بزرگ تر که حاشیه های رنگی و ریشه دار هستند. زنان مسن گل و نی های سیاه و زنان جوان رنگ های سبز، قرمز، نارنجی، آبی و... را به سر می بندند. در بعضی مناطق مانند دورود نیز چارگل و نی می گویند و معمولاً از چهار عدد روسری ابریشمی چهار گوش به ضلع تقریبی ۱/۵ متر و با رنگ زمینه مشکی و حاشیه های قرمز، آبی و سبز که زنان مسن و جافتاده آنها را به هم دوخته و روی سر می بندند که به شکل کلی بستن سرپوش های فوق بر روی سر سرون sarvan یا ساوه sawa می گویند. جلوی سرون را به وسیله قطعه های طلا و نقره یا مهره های نفیس و زیبا تزئین می کنند. نوع رنگی این چارقدها را با زمینه مشکی که دختران و زنان از آن استفاده می کنند. گل و نی (Golvani) و ساده و بزرگ تر آنها را که حاشیه های رنگی و ریشه دار هستند (کت) می گویند که اغلب سرون بانوان لر از این نوع است. گل و نی نوعی سربند مخصوص پوشش لر و لک می باشد. لازم به ذکر است این روسری شبیه روسری کردی است و فقط طرز بستن آن متفاوت می باشد.

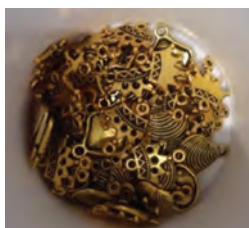
روسری لرنجوبی (بویراحمدی و ممسنی)

روسری لره‌های جنوبی شبیه روسری قشقایی‌هاست و عبارت است از روسری سه گوش توری که بر روی آن از کلاقی به روش قشقایی‌ها مورد استفاده قرار می‌دهند.

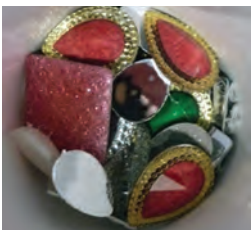

وسایل و ابزار تزئین لچک، کلاهک، کلاقی لری

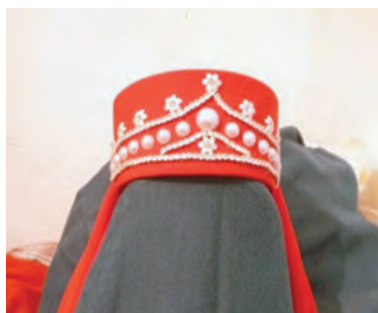
بانوان لر و بختیاری از انواع پولک، منجوق، نگین و... برای تزئین لچک و کلاهک استفاده می‌کنند.

پودمان اول: طراحی لباس های سنتی غرب ایران

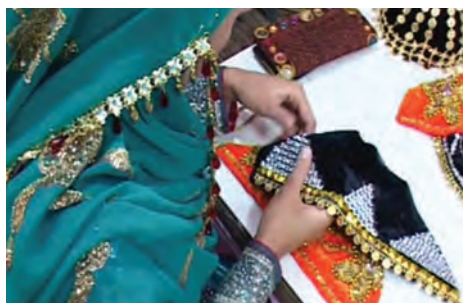
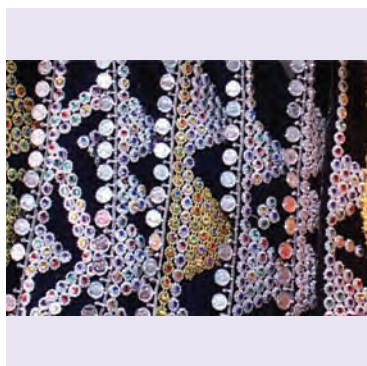
لچک و مینا بانوان بختیاری

مینا یک پارچه مستطیل شکل است که حدود ۲ متر طول و ۶۰ سانتی متر عرض دارد که به روش خاصی بسته می شود. مینا از پارچه های ابریشمی و حریر تهیه می شود از زیر آن از لچک خاص بختیاری استفاده می شود لچک بختیاری از دو تکه تشکیل شده است یک تکه مستطیل شکل با یک نیم دایره برای قسمت پشت سر که توسط بندی زیر گلو بسته می شود. تکه پارچه مستطیل شکل با تزیینات منجوق دوزی، پولک دوزی و غیره بر روی سر استفاده می شود علاوه بر آن از تکه ای نیم دایره در قسمت پشت نیز استفاده می شود.

نقوش و طرح لچک و نوار تزئینی

طرح‌های لچک برگرفته از طبیعت است. مثلاً طرح‌های مثلث شکل از کوه‌ها در طبیعت گرفته شده است این طرح‌ها را با نگین‌های رنگی سبز، زرد، قرمز، بنفش، آبی استفاده می‌شود.

لباس روی بانوان لر و بختیاری

بانوان لر و بختیاری از لباس های کلنجه، بال کل (سرداری) کت و جلیقه بر روی پیراهن خود استفاده می کنند.

کلنجه: کت مخمل است دارای برشی ساده، بلند و گشاد با طرح های گلدار و رنگ های متنوع می باشد. بر روی پیراهن مورد استفاده قرار می گیرد و یقه و لبه دم آستین و دور شکاف آن یراق دوزی و نواردوزی شده است.

بال کل (بال = استین، کل - کوتاه)

این پوشش عبارت است از لباس آستین کوتاه مخملی اغلب به رنگ های مشکی سبز و قرمز که معمولاً روی پیراهن می پوشند و اندازه آن تا سر زانو و آستین هایش نیز تا زیر آرنج است. سرآستین ها و حاشیه جلوی آن را به پهنای دو تا سه انگشت

پراق دوزی و نواردوزی می کنند. این لباس بدون دکمه و جلو باز است و در برخی مناطق لرستان به نام سرداری نیز شهرت دارد. لازم به ذکر است این لباس بیشتر توسط لره های فیلی مورد استفاده قرار می گیرد.

کت: پوششی برای نیم تنه است نواردوزی ندارد و با دکمه در جلو بسته می شود.

جلیقه: جلو باز و بدون دکمه و در قسمت جلو دارای پراق دوزی و سکه دوزی می باشد.

پودمان دوم

طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال غرب ایران

طراحی لباس‌های آذربایجان و اردبیل

واحد
یادگیری ۱

رنگ آمیزی و تکنیک‌های کاربردی در پوشاک آذربایجان

در پوشاک آذربایجان با توجه به تنوع پوشاک و کاربرد هم‌زمان چند نوع لباس بر روی هم به‌خاطر وجود آب و هوای سرد و مرطوب برای رنگ‌آمیزی مناسب پوشاک به موارد زیر توجه نمایید.

۱ برای نمایاندن ویژگی‌های پوشاک آذربایجان و ایجاد جذابیت آن یک نوع لباس به همراه یکی از انواع لباس‌های رویی استفاده شود. به فرض مدل پیراهن آذربایجان با پوشیدن کلیجه ضخیم با انواع تزیینات هیچ وقت آن طوری که باید و شاید به چشم نخواهد آمد و لذا برای جلوگیری از این موضوع پوشاک آذربایجان بهتر است جزء به جزء طراحی شود.

۲ در طراحی و رنگ‌آمیزی کلی پوشاک آذربایجان نقاط نافذ را شناخته و اهمیت دهید به فرض در یک دست پوشاک آذربایجان پرداختن به شفق دوزی تاج آذربایجان به همراه قلاب دوزی و تکه‌دوزی بر روی کت از زیبایی آن کاسته خواهد شد و لذا در طراحی پوشاک آذربایجان از هنرجویان بخواهید برای الهام از پوشاک آذربایجان برای طراحی یک طرح جدید لباس به یکی از انواع تزیینات آذربایجان اکتفا شود.

- ۳ هنرجویان را در انتخاب تکنیک و ابزار وسایل طراحی و رنگ آمیزی آزاد بگذارید.
- ۴ از وسایل و ابزار واقعی برای تزیینات لباس استفاده نمایید.
- ۵ هنرجو را مقید به چهارچوب خشک رنگ آمیزی سنتی ننمایید بلکه او را برای رسیدن به آن چیزی که علاقمند است کمک نمایید.
- ۶ توجه هنرجویان را به تفاوت‌ها و تشابهات پوشاک مختلف آذربایجان جلب نمایید.

تزیینات و سوزن دوزی‌های کاربردی در پوشاک آذربایجان

تزیین تاج و کلاه و جلیقه و ار خالیک در آذربایجان

هنر شفق دوزی از دیرزمان در آذربایجان رواج داشته و با زر و نقره و سنگ‌های قیمتی، روی لباس‌ها و تاج درباریان و اشراف تزیین می‌شده است. هنر شفق دوزی همراه با هنر سرمه دوزی کاربرد دارد البته لازم به ذکر است شفق دوزی در ترکیه به عثمان دوزی معروف است در صورتی که از قدیم در آذربایجان این هنر به نام شفق دوزی شناخته شده است.

لوازم مورد نیاز برای شفق دوزی:

- چسب دو طرفه (آلمانی صورتی رنگ بهتر است)
- پارچه ارگانزای نازک (حریر ارگانزا)
- چسب لیزری یا لایی چسب جادویی
- چسب پی وی سی (PVC) (چسب تایکر)

نگین متری

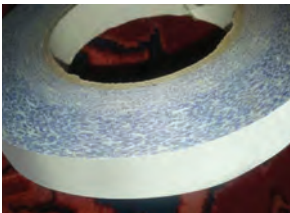
زنجیر ساچمه‌ای یا زنجیر ناخن گیری

نخ لمه طلائی

شن لیزری به رنگ دلخواه

نگین تکی بزرگ

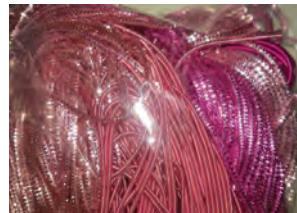
در هنر شفق دوزی ۳۲ قلم ابزار به کار رفته که عبارتند از: نخ تل (N۱، N۲، N۳) - نخ متال - نخ تیتانیوم - قیطان متال - قیطان لیزری - زنجیر ساچمه‌ای (نقطه نقطه) - سرمه - نگین متری ۶ و ۸ رنگی و ساده (فشرده، نیم فشرده) - سنگ سیلکون (شن) - نگین اتویی سایز ۱۰ (کریستال) - نگین اتویی متال - نگین ۴، ۶، ۸ (رنگی ساده) - توپک متال - توپک‌های نگین دار - توپک‌های فلزی - سنگ‌های پشت صاف - تزیینی - نگین‌های طرح دار چسبی - کریستال‌های بندی سایز ۴ - منجوق ترمه - نوار سیلکون - اکلیل - چسب دورویه آلمانی - چسب متال - چسب DM۵ ترکیه - چسب مایه تایگر - چسب لیزری (لایه جادویی) - ورق مسی - ورق برنجی - سیم گل سازی سایز ۳ - پوست ماری یا ژپون - سرنگ کوچک - قیچی تیز - پنس

چسب دو طرفه

نخ شفق دوزی

سرمه

چسب

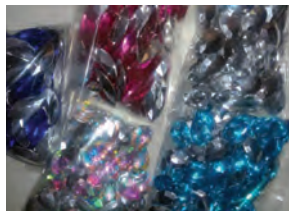
شن لیزری

نخ لیزری

زنجیر ساچمه‌ای یا زنجیر ناخن گیری

نگین تکی بزرگ

ارگانزا

روش تهیه یک نوع گل به روش شفق دوزی
برای گل این پنل ابتدا گلبرگ‌ها را به شکل قلب در دو سایز از هر کدام ۴ عدد آماده می‌کنیم. سپس طرح را به چسب دو طرفه منتقل می‌کنیم و در می‌آوریم.

روی شیشه‌ای که کار می‌کنیم پارچه ارگانزا را قرار می‌دهیم و گلبرگ‌ها را که از چسب دو طرفه بریده‌ایم روی ارگانزا قرار می‌دهیم و لایه روکش چسب را کنده و آماده کار می‌کنیم.

در این مرحله شروع به چسباندن نگین متری یا زنجیر ساچمه‌ای به دور گلبرگ‌ها می‌کنیم.

در این مرحله با نخ لمه طلایی شروع به پر کردن گلبرگ‌ها می‌کنیم.

بعد با شن لیزری فیروزه‌ای داخل گلبرگ‌ها را پر می‌کنیم.

بعد برای تثبیت کامل کار و اینکه کاملاً قابل شست‌وشو شود تمام سطح گلبرگ‌ها را با چسب تایگر و یا ۵dm به وسیله انگشت یا قلم مو می‌پوشانیم

در این مرحله گلبرگ‌ها را از سطح شیشه جدا می‌کنیم و اضافات ارگانزا را با قیچی تمیز می‌کنیم.

حالا با چسب حرارتی که به لبه کناری گلبرگ‌ها می‌زنیم چهار گلبرگ بزرگ را به هم وصل می‌کنیم. و همین‌طور چهار گلبرگ کوچک را هم با چسب حرارتی به هم وصل می‌کنیم.

در این مرحله دو ردیف گلبرگ را داخل هم قرار می‌دهیم به‌طوری که گلبرگ‌های ردیف دوم مابین گلبرگ‌های ردیف اول قرار بگیرند.

حالا به گوشه‌های گلبرگ‌های ردیف دوم چسب حرارتی زده با دست حالت دلخواه را به آن می‌دهیم و به گلبرگ‌های ردیف اول می‌چسبانیم.

در این مرحله یک نگین بزرگ به مرکز گل با چسب حرارتی می‌چسبانیم.

به‌همین روش چند برگ آماده می‌کنیم.

و با کنار هم قرار دادن گل‌ها و برگ‌ها می‌توانیم پنل‌های زیبایی طراحی کنیم.

نکات مهم در شفق‌دوزی:

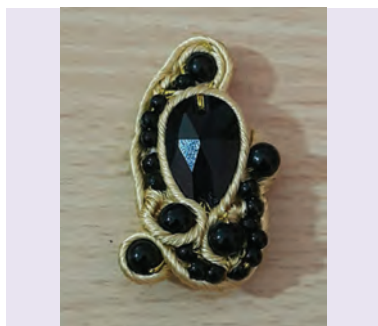
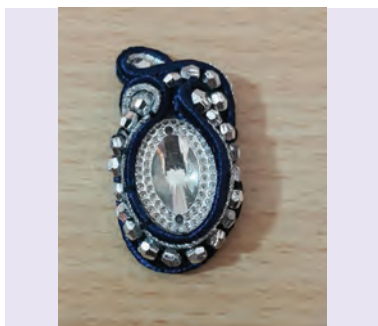
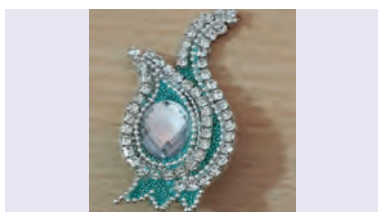
- ۱ بهترین پارچه برای شفق‌دوزی ارگانزای نازک می‌باشد.
 - ۲ قبل از چسباندن چسب روی ارگانزا باید برای کارایی بهتر پارچه را با سشوار و یا اتو گرم نمایید.
 - ۳ مرغوب‌ترین چسب تایگر می‌باشد ولی اگر دسترسی نداشتید از چسب بیندر یا چسب دستمال کاغذی استفاده نمایید.
- بهتر است در موقع استفاده از چسب تایگر از یک عدد سرنگ دامپزشکی استفاده نمایید بعد از اتمام کار شفق‌دوزی مقداری از چسب تایگر را به‌دخواه از طرف پشت سرنگ داخل سرنگ ریخته و سپس هوای داخل آن را می‌گیریم به‌دنبال آن سرسوزن سرنگ را لای تمامی نخ‌ها و مواد به‌کار رفته قرار می‌دهیم و مانند یک قلم به‌طور آهسته می‌کشیم به‌طوری که چسب روی نخ‌ها و سرمه و زنجیر و هرچه

که استفاده کرده ایم نریزد بعد از اتمام کار چسب زدن لای همه مواد به کار رفته و به مدت ۱ دقیقه سشوار را از نزدیک روی کار می گیریم با این کار چون مواد مورد استفاده ما و چسب دوطرفه حالت خشک دارند و در بهترین حالت فقط روی هم قرار می گیرند باعث می گردد که تار و پود مواد و چسب دوطرفه یک تکه بشوند. بعد از اتمام کار چسب زدن روی کار را برگردانده و مقداری از چسب تایگر را پشت کار ریخته و با کاردک و یا پشت کارد آشپزخانه محکم می کشیم و در آخر سر اضافه چسب را برمی داریم و طبق مراحل قبلی دوباره از نزدیک سشوار می گیریم. حال کار به دست آمده قابل شست و شو بوده و به هیچ عنوان نمی ریزد.

۴ در هنگام استفاده از شن (سنگ سیلکون) باید قبل از استفاده از شن مقداری از چسب ۵DM ترکیه را روی چسب دوطرفه به مقداری که بعد از ریختن شن ها چسب رویشان قرار نگیرد می ریزیم علاوه براین برای چسباندن شن نباید از چسب تایگر استفاده کنیم. درضمن، شن را به مقدار زیاد می ریزیم و سپس با پشت پنس فشار می دهیم تا شن ها همه داخل چسب فرو روند و هم کنار هم قرار بگیرند تا هیچ جای خالی نماند. بعد از خشک شدن اضافه شن ها را برمی داریم.

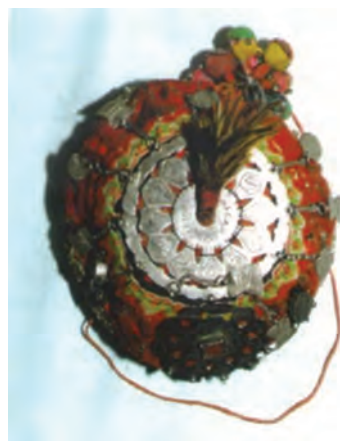
پودمان دوم: طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال غرب ایران

انواع کلاه تزئینی بانوان آذربایجان

اراشقین (زنانه) هوتوس (زنانه) به چند صورت تهیه می‌شود. دختران تا قبل از ازدواج کلاهی به نام کله برسر می‌گذارند که تمام سطح آن با الیاف ابریشمی دست‌دوزی می‌شود قسمت جلویی آن سکه‌دوزی و با جهک نواردوزی می‌شود این کلاه همراه با روسری ابریشمی قرمز رنگ استفاده می‌شود. نوع دیگری از کلاه نیز کلاهی است که با دست بافته می‌شود و برای تزئین آن از شکل‌های محلی و الهام گرفته از ائمه دوازده شکل و یا گل که دور مرکز کلاه قرار می‌گیرند و درست در وسط کلاه نقشی از گل‌های محلی به‌عنوان نشانی از رسول اکرم تعبیه می‌کنند که از پر حیواناتی همچون طاووس و طوطی استفاده می‌شود و اصطلاحاً به آن توغ می‌گویند و منگوله یا گل یا هر زیورآلاتی که بر نوک کلاه‌ها زده می‌شد تپه لیک هم گفته می‌شود.

اراشقین: کلاه‌های مخملی و پولک‌دوزی شده مخصوص بانوان که از زیر رو سری به صورت کج بر روی سر گذاشته می‌شود.

عرقچین: کلاه‌های نیم‌دایره از جنس پارچه و پنبه‌ای مخصوص فصل گرما نوع زنانه آن دارای یراق و گل‌دوزی و غیره می‌باشد.

هوتوس: کلاه‌های کوچک سوزن‌دوزی شده که زنان از زیر روسری به سر می‌گذاشتند و توسط دو بند ظریف در زیر چانه بسته می‌شد.

انواع روسری و کاربرد آن در آذربایجان

۱- **کلاقای:** پارچه‌ای که از ابریشم یا ابریشم پخته (جوشانده) و رنگ‌زده بافته می‌شود. پارچه‌هایی ابریشمی چهارگوش که بافت قواره‌ای دارند و طرح‌های مخصوص به‌خود دارند و به‌عنوان روسری زنانه و لباسی مورد استفاده قرار می‌گیرند و شهرت جهانی دارند و هم اکنون نیز به‌شیوه سنتی در کارگاه‌های چاپ باتیک تهیه می‌شود ویژگی خاص آن عبارتند از: ظرافت، سبکی، طرح‌های بته‌جقه‌ای نقوش گل‌های محلی منطقه قابل توجه می‌باشد. این روسری بزرگ‌ترین روسری آذری، قشقایی، ترکمنی است. حداقل اندازه هر ضلع آن یک متر و نیم می‌باشد. و مدل کوچک آن را نیز کرد هاو بختیاری‌ها مورد استفاده قرار می‌دهند. البته تا سال‌های اخیر استاد حسین گنجینه در کارگاه باتیک خود این هنر را زنده نگهداشته بود و آرزوی دیرینه زنده یاد تأسیس کارگاه روسری کلاقه‌ای در جای جای ایران بود.

۲- **سالاما:** روسری بزرگ توری با ریشه‌هایی از جنس همان روسری که از روی کلاه یا روسری دیگر بسته می‌شود.

۳- **لچک:** روسری‌هایی که به صورت سه گوش بریده و دوخته می‌شود و معمولاً از چارقد کوچک‌تر است و از زیر چارقد استفاده می‌شود.

۴- **آغابانی:** روسری‌های سفید از جنس‌های لطیف و نازک با اندازه‌های متوسط مخصوصاً مورد استفاده بانوان میانسال و کهنسال قرار می‌گیرد. البته این روسری هنوز هم در اکثر مناطق روستایی و خانواده‌های اصیل آذری کاربرد دارد.

۵- **چالما:** روسری‌هایی از جنس ابریشم یا کلاقای که زنان دور سر و دهان خود همزمان می‌پیچند.

۶- **یایلیق:** روسری‌های نازک و ظریف و مخصوص تابستان می‌باشد.

۷- **یاشماق:** به معنی پوشانیدن بخشی از چهره است و در اصطلاح بخشی از یایلیق و روسری است که زنان به دور سر و گردن مقابل دهان می‌بندند. طبق رسم آذربایجان زن در هنگام روبه‌رو شدن با مردان دهان خود را با آن می‌پوشاند و نشانه حجاب و حیا محسوب می‌شد. در نوع بستن یاشماق تفاوت‌هایی دیده می‌شود.

ویژگی‌های کلاقه‌ای و یاشماق: پارچه‌های نخی و ابریشمی که بر روی آن توسط قالب‌های چوبی طرح‌ها و نقش‌های محلی زده می‌شود و سپس به جهت تثبیت رنگ پارچه اقدام به پخت پارچه می‌شود رنگ‌های مورد استفاده رنگ‌هایی با ریشه محلی از دسته گیاهی و معدنی می‌باشد ویژگی خاص این پارچه‌ها سبکی و ظرافت و رنگ‌های ملایم مانند آبی، نیلی، فیروزه‌ای، سبز و لیمویی، زرشکی و بنفش کمرنگ و نارنجی می‌باشد.

این روسری‌ها چروک نمی‌شوند و از جنس نخی و پشمی برای فصول سرد و از جنس ابریشمی برای تابستان و عروسی استفاده می‌کنند. هم‌اکنون این روسری‌ها به‌روش کاملاً سنتی در اسکو یکی از شهرهای آذربایجان شرقی تهیه می‌شود. بانوان آذربایجان بعد از بستن چارقات اغلب یک روسری را به‌صورت نوار باریکی تا کرده و سپس با دوبار پیچیدن در دور سر در قسمت پشت سرگه می‌زنند معمولاً رنگ چالما با رنگ روسری متفاوت است. طرز بستن کلاقه‌ای و یاشماق در نقاط مختلف آذربایجان به‌روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد. ما در اینجا به آموزش یک نوع از آنها اکتفا می‌کنیم.

انواع جلیقه

جوبه: جلیقه‌ای است که پشت آن کامل است و در قسمت جلو تنها دارای دو نوار مانند است و معمولاً این لباس مخصوص میهمانی و عروسی به رنگ‌های مشکی، صورتی، آبی و سرمه‌ای متناسب با بقیه لباس‌های مورد استفاده و تزیینات سکه‌دوزی و یراق‌دوزی و پولک‌دوزی و غیره می‌باشد و بیشترین کاربرد آن برای دختران کم سن و سال و نوجوانان می‌باشد.

این نوع جلیقه با یقه ساده و گاهی با برگرد در جلو با دکمه بسته می‌شود دو تا جیب دارد قد آن کوتاه و تا کمر است. و اکثراً به صورت ساده و رنگ آن مشکی مخصوصاً مورد استفاده افراد مسن می‌باشد. این نوع جلیقه یکی از لباس‌های اصلی سنتی می‌باشد.

یاخالق یا بویون باغی (گردن بند از جنس پارچه و یا جواهر): پیش جامه است برای تزیین روی پیراهن که به گردن آویخته می‌شود از چهار ردیف جبهک تشکیل شده است مابین آنها سکه‌دوزی می‌شود در گذشته از سکه‌های نقره در یاخالق استفاده می‌شد. یاخالق با نخ‌های ابریشمی و یا کاموانیز قلاب بافی می‌شود.

حمایل: پارچه نشان‌دار و یراق‌دوزی شده که از شانه طرف راست رد شده و در پهلوی چپ گره می‌خورد مخصوص مراسم چره که: پارچه‌ای به طول تقریبی سه متر که زنان بعد از پوشیدن لباس آن را از شانه و کمر رد و در شانه گره می‌زنند. عموماً به رنگ مشکی و یا رنگ‌های تیره به کار می‌برند.

جوراب: آنچه که به پا می‌پوشند از جنس‌های ظریف یا پشمی و دست باف و چنانچه از جنس چرمی با امتداد پارچه‌ای و یا کلاً دوخته شده از پارچه که به صورت شلوار در می‌آید جوراب شلواری نامیده می‌شود که معمولاً به هنگام رقص از آن استفاده می‌شود.

پاتاوه: بندهای پهنی که از پشم بافته می‌شود و مردان روستایی و مسافران به دور پایهای خود تا زانو می‌پیچند.

کئچورقان: جوراب‌های بدون کف و تا زیر زانو از جنس نمد که در انتهای آن دو بند بلند وجود دارد برای بستن جوراب به پا استفاده می‌شود.

مست: چکمه‌های نازک و بی‌تختی که از جوراب ضخیم‌تر بوده و در منزل بدون کفش و یا در بیرون از منزل به همراه کفش‌های دیگر پوشیده می‌شود پاپوش هم گفته می‌شود.

مقنعه: روسری سه گوشی که قسمت جلویی آن نیز دوخته و یا به وسیله سنجاق بسته می‌شود.

توپولوق: از پارچه و یا فلزات آرایشی و انواع منجوق تهیه می‌شود و به جهت بستن به دور مچ پا و یا دست استفاده می‌شود.

دولاما: پارچه‌های نوار ماندی که دور دست یا کمر می‌پیچند.

دولاق: پارچه‌های نوار مانند از جنس اطلس یا ابریشم که زنان به دور مچ و ساعد خود می‌پیچند.

پارچه‌ها

پارچه‌های مورد استفاده بانوان:

مئشین: چرم دباغی شده و به دست آمده از پوست گوسفند و بره قدحی **بئز:** پارچه نخی سفید که با نیل به رنگ نیلی رنگ آمیزی شده است و مصرف آن در رختخواب و پرده و ملافه می‌باشد.

قلمکار: پارچه‌هایی که طبق روش کلاقای تهیه می‌شود ولی جنس آن نخی است و بر روی آن توسط قالب‌های چوبی طرح‌ها و نقش‌هایی زده می‌شود. برای تثبیت رنگ، آن را در آب جوش و نمک می‌جوشانند. کاربرد آن در تهیه سفره، دستمال، پرده، لباس و غیره می‌باشد.

لمه: پارچه‌هایی که در تار و پود آن از زر استفاده می‌شود.

ایپه ک: ابریشم خام که هنوز تبدیل به پارچه و لباس نشده است.

چول: پارچه‌هایی مویی بافته شده از موی شتر و بز

ایپه ک خالجا: قالیچه‌های پشمی و یا ابریشمی به جهت استفاده سجاده نماز

بویاقلی گوزه م: نم‌د رنگ‌آمیزی شده که از این پارچه علاوه بر لباس در زیر پای و زیرانداز نیز استفاده می‌شود.

کریبجی: پارچه‌های پشمی با چهارخانه‌های نامرتب و گاه دورنگ. هرگونه پارچه با طرح خشتی و کاربرد آن دستمال جیبی مردانه، روفرشی و رو رختخوابی که به آن مرفش هم گفته می‌شود.

کلاقایی: پارچه‌ای که از ابریشم یا ابریشم پخته (جوشانده) و رنگ زده تهیه می‌شود و نکته قابل توجه در این روسری این است که از گذشته دور تا تاکنون مورد استفاده قرار می‌گیرد و زنان ترک کلاقه‌ای بزرگ با رنگ‌های روشن مانند نارنجی و زرشکی و صورتی و زنان کرد کوچک آن را به رنگ‌های تیره نقوش ریز به عنوان سربند از روی کلاه به شکل عمامه می‌بندند.

کلاقایی (چارقات): پارچه‌های ابریشمی چهار گوش که بافت قواره‌ای دارند و طرح‌های مخصوص به خود داشته و به عنوان روسری زنانه و لباسی مورد استفاده قرار می‌گیرند و شهرت جهانی دارند. هم اکنون نیز به شیوه سنتی در کارگاه‌های چاپ باتیک تهیه می‌شود. ویژگی خاص آن عبارت است از ظرافت، سبکی، طرح‌های بته جقه‌ای و نقوش گل‌های محلی منطقه، نکته قابل توجه این روسری آن است که رنگ‌های مورد استفاده در این روسری کاملاً طبیعی می‌باشد.

کودری: پارچه‌هایی که تار و پود آن نخ تابیده و پنبه است بدون آهار

پادس: نوعی پارچه نخی مرغوب که الیاف آن سفت بافته می‌شود و معمولاً لباس زیر از آن تهیه می‌شود.

بامبازیه: نوعی پارچه پنبه‌ای که بیشتر به جهت تهیه لباس کودکان مورد استفاده قرار می‌گرفت.

بئز: نوعی پارچه سفید و درشت بافت که مصرف آن بیشتر به جهت تهیه رختخواب است بافته شده از نخ خام و نتابیده.

باشلیق: روسری چهار گوش که زنان از روی روسری اصلی به دور سر می‌پیچند جنس آن معمولاً نرم‌تر از روسری اصلی می‌باشد.

پمبه زار: پارچه‌های ابریشمی سفید که دست بافت می‌باشد و به صورت قواره بافته می‌شود.

پنبه‌دوزی (آجیده‌دوزی)

یکی از سوزن دوزی‌های رایج در آذربایجان است. پنبه‌دوزی در زمان‌های قدیم به جهت سرد بودن آب و هوای آذربایجان در پوشاک و لحاف کاربرد زیادی داشته است. و از جمله لباس‌هایی که پنبه‌دوزی می‌شد که له جه بود بدین صورت که قسمت بالاتنه و آستین‌ها را پنبه‌دوزی می‌نمودند. علاوه بر آن که له جه، نوعی کلاه آجیده دوزی هم در بین آذربایجانی‌ها مرسوم می‌باشد. البته این دوخت اصطلاحاً به پنبه‌دوزی معروف شده است.

(لباس درویشی شاه اسماعیل به‌همین روش دوخته شده است که در موزه آرامگاه شیخ صفی در اردبیل موجود می‌باشد).

برای آجیده‌دوزی دولا پارچه لازم است یکی پارچه‌رویی که برای مصارف معمولی از پارچه پشمی و کلفت و برای آستری آن نیز از پارچه‌های نازک‌تر مانند متقال

و دبیت و چیت با طرح‌های راه راه و یا چهارخانه و بعضی وقت‌ها ساده استفاده می‌نمودند و بین پارچه و آستر یک لایه پشم حلاجی شده یا پنبه حلاجی شده استفاده می‌نمودند البته امروزه برای اینکار از پشم شیشه و با ابر دو یا چند میلی‌متری استفاده می‌کنند.

اگر دوخت به‌نحو صحیح و اساسی انجام گیرد چروک خوردگی یا برآمدگی در قسمتی از لایه به‌وجود نخواهد آمد ضمناً برجستگی‌های نقوش زیبایی خاصی را نشان خواهد داد.

شیوه دوخت بدین نحو می‌باشد که نخست چلواری را به پارچه رویه دوخته و بین رویه و آستر را لایه‌ای از پنبه

نرم می‌گذاشتند سپس طرح را روی کاغذ پیاده کرده و با سنجاق می‌کردند بعد با استفاده از براده گچ و زغال روی پارچه نقش می‌انداختند که الان اینکار با استفاده از کاربن و خط‌کش و نقاله و گونیا و صابون انجام می‌گیرد سپس هنرمند با حوصله و شکیبایی خارج از تصور شروع به سوزن‌دوزی می‌کرد بعضی از آثار به‌جا مانده از گذشتگان نقوشی را با کمک نخ و سوزن بدون کمک خط‌کش و نقاله و گونیا به‌وجود می‌آورند که انسان را واقعاً به حیرت وادار می‌دارد الان پنبه‌دوزی هم با دست انجام می‌گیرد و هم با چرخ خیاطی.

آجیده‌دوزی با دست از دوخت‌های شلال ساده و یا زنجیره و یا ساقه‌دوزی استفاده می‌شود ولی در هر صورت بهترین متد آن است که هر دوخت را در دو حرکت مخالف هم انجام دهند بدین ترتیب که ابتدا تمام لایه‌ها را رو به پایین بدوزید و بعد از طرف زیر به‌رو به بالا دوخته شود. و نکته مهم دیگر این است که دوخت

باید از وسط کار شروع شود و در غیر این صورت وسط کار شل شده و ظاهر زیبایی نخواهد داشت. در آجیده‌دوزی نیز از نقوش هندسی انتزاعی برای طرح آجیده‌دوزی استفاده می‌کنند و البته گاهی هم از خطوط راه راه افقی و یا عمودی و یا دایره‌های تو در تو مماس استفاده می‌کنند.

در دوختن آجیده (پنبه‌دوزی) با چرخ خیاطی می‌بایستی حتماً از پایه مخصوص چرخ خیاطی استفاده شود پارچه‌هایی که در دوخت پنبه‌دوزی مورد استفاده قرار می‌گیرد عبارتند از پارچه‌های ابریشمی پشمی نخی مخمل کتان. از این دوخت بیشتر برای که له جه برای ضخیم‌دوزی فصل سرما روبالشی، کلاه، روانداها و غیره استفاده می‌کنند.

نقوش: نقوشی که در این دوخت مورد استفاده قرار می‌گیرد بیشتر اشکال هندسی بوده و گاهی تصاویر انسان، پرندگان و جانوران را نیز روی اثر پدید می‌آورند.

قلاب بافی

یکی از صنایع دستی زیبای آذربایجان قلاب بافی نام دارد. انواع محصولات بافته شده به وسیله قلاب را قلاب بافی می‌گویند. قلاب بافی تکنیک‌های متنوعی در بافت و نقش دارد. محصولات بسیاری از قبیل لباس، کلاه، دستکش، لیف، انواع رومیزی‌های تزئینی، روتختی، عروسک‌های بافتنی و ... که جنبه کاربردی و تزئینی دارند با این روش تولید و بافته می‌شوند. تقریباً تمامی نواحی آذربایجان با این هنر آشنایی دارند و نوعی سرگرمی زنان و دختران محسوب می‌گردد.

بافتنی‌های سنتی

یکی از صنایع دستی استان بافتنی‌های سنتی نام دارد که به‌طور عمده توسط بانوان انجام می‌گیرد. این هنر به وسیله میل بافتنی (دو میل، پنج میل یا قلاب) انجام می‌گیرد و فرآورده‌هایی از قبیل جوراب، شال گردن، بلوز، کلاه و ... را شامل می‌شود. برخی از بافتنی‌های سنتی استان تزئینی است. این هنر در اکثر مناطق استان رواج دارد و بانوان به‌طور معمول در روزهای سرد زمستان اوقات فراغت خود را با اشتغال به این هنر پر می‌کنند.

طراحی لباس‌های گیلانی و مازندرانی و ترکمنی

تکنیک و روش‌های رنگ آمیزی پوشاک گیلان و مازندران

با توجه به ویژگی‌های خاص پوشاک محلی مازندران و گیلان و تنوع انواع پارچه‌های پرنقش و نگار و جنس مناسب می‌توان از انواع تکنیک‌های مختلف برای رنگ آمیزی پوشاک محلی این مناطق استفاده نمود. لازم به ذکر از دلایل مهم دیگر برای کاربرد راحت انواع تکنیک‌ها عدم استفاده این مناطق از زیورآلات و سوزن دوزی‌های خاص نیز می‌باشد. البته استفاده از کلاز برای روسری و چادرکمری زیبایی بیشتری را به کار خواهد بخشید.

نکاتی چند در مورد پوشاک گیلان و مازندران

لباس‌های محلی زنان گیلان را می‌توان به سه بخش شرق، غرب و مرکز تقسیم‌بندی کرد که لباس زنان شرق گیلان به لباس «قاسم‌آبادی»، زنان غرب گیلان «تالشی» و لباس زنان مرکزی گیلان با عنوان «رسوخی» معروف است. لباس قاسم‌آبادی از قدیمی‌ترین و اصیل‌ترین لباس‌های ایران و مشرق زمین است. این لباس شامل یک روسری زیرین به نام (مندیل) که به جای آن از کلاه نیز استفاده شده و با تعداد زیادی سکه در قسمت پیشانی تزیین می‌شود، جلیقه این لباس به مانند جلیقه‌های دیگر بوده با این تفاوت که با سکه تزیین شده است. پیراهن لباس قاسم‌آبادی تفاوت خاصی با پیراهن‌های نقاط مختلف گیلان دارد. دامن آن نیز از پارچه ساده و یا گل‌دار که روی آن با فرم استاندارد نواردوزی شده تشکیل می‌شود.

اما لباس قاسم‌آبادی تنها یک نمونه از مدل‌های متنوع لباس بانوان گیلانی‌ست. **چادر شب** پارچه‌ای زیبا و رنگارنگ است که قدمت بسیار طولانی دارد و نسل به نسل دختران بافت آن را از مادران خود آموخته‌اند. چادر شب نوعی کمرپیچ برای زنان محلی گیلان و مازندران به حساب می‌آید. **الجاقبا** پوشش دوخته شده‌ای از مخمل یا پارچه چادر شب است که پوشش زنان در کوهستان‌های شرقی و قاسم‌آباد بوده است.

اما لباس قاسم‌آبادی تنها یک نمونه از مدل‌های متنوع لباس بانوان گیلانی‌ست. چند نمونه معروف دیگر از پوشش مردم گیلان زمین عبارتند از:

■ چادرشب ابریشمی قاسم‌آباد گیلان

۲ متر مربع بوده و برای چادرشب که در بسیاری از مناطق ایران و به‌ویژه در روستاها بافته می‌شود، معمولاً در اندازه ۲ پیچیدن تشک، لحاف، البسه و نظایر آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. چادرشب معمولاً دارای تار و پود نخ پنبه‌ای بوده و از طرح‌های ساده‌ای نیز برخوردار است. ولی چادرشبی که در روستای قاسم‌آباد رودسر استان گیلان بافته می‌شود، اغلب چنین کاربردهایی نداشته بلکه به سبب طرح و رنگ‌بندی زیبا و جالبی که دارد، بیشتر برای روتختی، پرده‌ای، و یا به صورت تکمیلی به شکل لباس، جلیقه، کلاهک آباژور و ... از آن استفاده می‌گردد. چادرشب در قاسم‌آباد گیلان از آن چنان وجهه خاص برخوردار است که هر عروس قاسم‌آبادی حتماً می‌بایست یک چادرشب یکرنگ را به عنوان جهیزیه خود به خانه داماد ببرد لازم به توضیح است که معمولاً در قاسم‌آباد، چادرشب با دو طرح بافته می‌شود: یکی به صورت چهارخانه که به آن چادرشب چهارخانه می‌گویند و نوع دیگر چادر شبی است که با اشکال مختلف و تقریباً مشابه و متقارن با هم بافته می‌شود که به آن چادرشب یکرنگ می‌گویند و ارزش کمی و کیفی این نوع چادرشب از چادرشب چهارخانه بیشتر است مخصوصاً اگر از ابریشم بافته شود. چادرشب‌های تولیدی در قاسم‌آباد رودسر معمولاً به ۵ نوع تقسیم می‌شود:

۱ چادرشب معمولی که دارای تار و پود نخ پنبه‌ای است.

۲ چادرشب از ابریشم و نخ پنبه‌ای

- ۳ چادرشب از ابریشم درجه ۳ و به ابریشم درجه ۳ در زبان محلی کج می‌گویند.
- ۴ چادرشب از ابریشم خالص که در واقع مرغوب‌ترین نوع چادرشب است.
- ۵ چادرشب از نخ پنبه‌ای و کانا که البته این نوع چادرشب از اصالت چندان‌ی برخوردار نیست.

پوشاک ترکمن

تکنیک و روش رنگ‌آمیزی پوشاک ترکمن

- با توجه به وجود انواع دوخت‌های تزیینی و زیورآلات در پوشاک ترکمن و استفاده از پارچه ابریشمی قرمز رنگ دستبافت در بین بانوان ترکمن سعی شود موارد زیر را در رنگ‌آمیزی پوشاک ترکمن رعایت نمایند.
- ۱ از ایجاد سایه و روشن‌های با وسعت زیاد خودداری نمایید.
 - ۲ رنگ غالب در پوشاک ترکمن حتماً قرمز در نظر گرفته شود.
 - ۳ از وسایلی مانند مژیک‌های رنگی و اکلیلی در تزیینات پوشاک استفاده شود.
 - ۴ برای ایجاد خوش فرمی لباس سعی شود برای رنگ‌آمیزی لباس با تزیینات ترکمن از مداد رنگی استفاده شود.
 - ۵ هنرجو را در انتخاب تکنیک و ابزار وسایل آزاد بگذارید.

سوزن‌دوزی و تزیینات لباس محلی ترکمنی

- ۱ ابریشم‌بافی: پارچه ابریشم دست‌باف که رنگ غالب آن قرمز هست. معروف‌ترین آن قرمیزی، ساوسانی و ساری تخته می‌باشد.
 - ۲ سوزن‌دوزی ترکمنی: سه نوع ۱- متن پارچه کاملاً از بخیه پر می‌شود. ۲- زمینه پارچه مکمل نقش است. ۳- فاصله نقش‌ها زیاد است و کم‌کار نامیده می‌شود و گاهی تزیینات سکه‌دوزی دارد.
- روش دوخت: زنجیره فشرده و ریز (سطح پارچه پر می‌شود)
- سیاه‌دوزی یکی دیگر از سوزن‌دوزی‌های ترکمن است که به کشته معروف است (در خراسان و گلستان کار می‌شود) مهم‌ترین سوزن‌دوزی - سپردوزی که بر روی پیراهن، شلوار زنانه، کلاه، قبا و بقچه کار می‌شود.
- ۲ نواربافی: نوار ابریشمی دست‌باف که در قسمت سجاف، یقه، لبه شلوار، سرآستین‌ها و چاک پهلوها کار می‌شود. این نوارها عبارت‌اند از: ۱- بالاق یوپ (پاچه شلوار) ۲- اوچقورباق (لیفه شلوار) ۳- بقچه‌باغ (دور یقه) ۴- چوپچه برون بورک (لیفه کلاه)
 - ۵- یقه یوپ (بندی به جای دکمه) ۶- چاریق باغ (بند کفش) ۷- ترمه قوشاق (نواری که بر روی آن زیورآلات وصل می‌شود)
 - ۴ قیطان‌بافی: نواری که در تمام اجزای پوشاک کار می‌شود (دست‌بافت) به صورت مغزی باریک به لبه کلاه، مچ‌بند، دستبند، پارچه شلوار و آستین دوخته می‌شود.

پوشاک رویی بانوان ترکمن

- لباس زنان ترکمن را می توان به چهار دسته تقسیم کرد:
- لباس منزل؛ بسته به سن افراد، شکل آن تغییر می کند.
- لباس کار؛ هنگام پختن نان و در حین انجام کارهای کشاورزی استفاده می شود.
- لباس شهر؛ هنگام خروج از منزل و برای خرید از بازار پوشیده می شود.
- لباس تشریفات؛ هنگام شرکت در مراسم، جشن ها و اعیاد بر تن می شود.

سرپوش ها

کلاه زنان ترکمن به شکل استوانه و به نسبت بلند است. روی کلاه را اغلب از پارچه ساده و ابریشمی، به رنگ قرمز، با دنباله چین دار و بلند می پوشانند و آن را اغلب با زیورهای نقره ای و زری تزیین می کنند. در مواقع عروسی از نیم تاج استفاده می کنند. زنان ترکمن گیسوان خود را پس از بافتن، در میان گیسوبندهای نقره ای می گذارند.

بوروک یا عرقچین: به دختران ترکمنی که از این کلاه ها و بوروک ها استفاده می کنند، «بوروکلی قیز» می گویند. از نوع ساده آن، پسر ها و مردها، موقع خواندن

نماز استفاده می‌کنند. بوروک از جنس پارچه است و دختران آن را سوزن‌دوزی می‌کنند و نقش‌های مختلف دارد.

آلادنگی / آلناق: آلادنگی را زیر روسری یا چارقد می‌گذارند تا آن را در سر محکم و ثابت نگه دارد و نشانه شوهردار بودن صاحب آن است. «هنگامی که دختران ازدواج می‌کنند، عرق چین را از سر برداشته و طی مراسم خاصی - به ظاهر پس از چند بار امتناع از گذاشتن آن - با اصرار مادرشوهر پیشانی‌بند را بر سر می‌گذارند که در نزد طوایف و قبایل گوناگون ترکمن، به نام های مختلفی چون: «آنق»، «آلین دانگی»، «آل دانقی»، «آلادنگی»، «توپپی»، «هاساوا»، «هازاوا» و «هازا» شهرت دارد. در واقع دختر ترکمن، زمانی که ازدواج می‌کند، به جای بوروک یا کلاه دخترانه، از پیشانی‌بند استفاده می‌کند که قرمز رنگ و نشانه شادی است. «آلادنگی» در گذشته از پارچه‌های قرمز و گل‌دار انتخاب می‌شد؛ ولی امروزه نوع آماده آن - تهیه شده از حلقه‌ای به جنس موکت که به دور آن پارچه‌ای ساده کشیده‌اند - در مغازه‌ها عرضه می‌شود.

این پیشانی‌بند با سربند (یغلیق) ابریشمی، با نقوش چهارگوش که نقش یاشماق (روبنده) را برای نشان دادن احترام به مردان بزرگ‌تر ایفا می‌کند، آراسته می‌شود. در گذشته، این سربند، زیر پیشانی‌بندی که در پشت با دنباله‌های آویزان گره می‌خورد، پوشیده می‌شد. زنان برای بیرون رفتن از منزل، سربند را با شال بزرگی - که در گذشته از ابریشم بوده و حالا از چیت گل‌دار با یک ریشه بلند مکرمه دوزی است - می‌پوشانند.

دخترها عرقچین حاشیه‌دوزی شده‌ای (بُرک، تخیه) را با همان لباس و زیرشلواری می‌پوشند. روی این کلاه را - بنا به محل استفاده از آن - با زیورهای نقره‌ای و زری فراوانی می‌پوشانند. گاهی در مواقع عروسی، نیم تاجی مزین به جواهر، روی آن نصب می‌کنند. فلسفه استفاده از این نوع کلاه‌های بلند زنانه را در راز و رمز روزهای نبرد و جنگ باید جست‌وجو کرد.

پیشانی‌بند، آنق: سربند طوایف تکه، با پارچه زرین و طرح‌های نقش‌دارِ موج، پوشیده و آراسته شده و عقیق‌های جگری رنگ به آن وصل می‌شود. سربندهای یموت به لحاظ طرح قوی‌تر است و در میان طوایف تکه، با لوزی‌ها و هلال‌های کوچک زرانود، تزئین می‌شود. گاهی از انواع زیورهای آویزه‌دار روی آن استفاده می‌شود؛ طوری که سطح کلاه را کامل می‌پوشاند و به صاحب آن ابهتی می‌دهد. آنها گیسوان بافته خود را از میان گیسوبندهای نقره‌ای عبور می‌دهند و زیورهای مجلل و خوش ساختی را به کلاه متصل و از دو طرف چهره خود آویزان می‌کنند. به تدریج، در زنان میان سال - هر سال به اندازه دو بندانگشت - از بلندی آن کاسته می‌شود. وقتی کوتاه شد به آن «تبرک» می‌گویند. پیشانی‌بند زن در این مرحله

به رنگ سیاه در می‌آید که علامت مجرب بودن است. در دوران پیری نیز به رنگ سفید در می‌آید که نشانهٔ عاقل بودن است.

چاشو: در بین برخی از زن‌های ترکمن، به‌ویژه زنان طایفهٔ یُموت، چارقدی به نام «چشو» یا «چاشو» رواج دارد. چاشو نوعی روسری ویژه و گران‌قیمت ترکمنی است که عروس باید قبل از سوارشدن به ماشین یا مرکب عروسی آن را بر سر بگذارد. چاشو در بین زنان ترکمن، حکم چادر را در بین زنان فارس دارد.

باشماق (یالق): زنان ترکمن - بنا به رسم قومی خویش - چانهٔ خود را از دیگران می‌پوشانند و حتی اجازه نمی‌دهند کسی گردی کامل صورت‌شان را ببیند و یکی از دلایلی که از چارقدهای بزرگ استفاده می‌کنند، همین است. «پس از اینکه شال را به سر انداختند، ابتدا سمت راست را با دست چپ نگه می‌دارند و با دست راست، طرف دیگر را - طوری که از روی بینی و دهان عبور کند - به طرف پشت سر برده و دور سر تابانده و لابه‌لای تاب‌های زیرین محکم می‌کنند. این طریقهٔ بستن شال را به لفظ محلی یشماق می‌گویند (امیدی، ۱۳۸۲، ۲۳)». یشماق یک روسری نازک، منقوش و چهارگوش ترکمنی است که گاه زمینه‌ای ساده با حاشیه‌هایی سوزن دوزی شده دارد و گاه زمینه‌ای مشکی با نقش‌های درشت زرد و نارنجی رنگ دارد.

زنان ترکمن از گوشهٔ این روسری، اغلب به صورت نقاب برای پوشاندن دهان و روگرفتن استفاده می‌کنند. نوعی از یشماق به نام «قی قاچ» در بین ترکمن‌ها مرسوم است که به صورت نقاب استفاده می‌شود و علامت حرف نزدن با غیر است؛ زیرا صدای نوعروس ترکمن، حداقل تا زمانی که بچه‌دار نشده، نباید شنیده شود. در واقع، عروس ترکمن با این نقاب یا دستمال (یشماق)، علاوه بر اینکه صورت خود را از نامحرم می‌پوشاند، به احترام کهن سالان، به‌ویژه از پدرشوهر و اقوام طرف شوهرش روگرفته و در حضور آنها حتی صحبت نمی‌کند. پدرشوهر معمولاً پس از پانزده سال به پاس اینکه عروسش حرمت او را نگه داشته، جشنی برپا داشته و هدیه‌ای به نام «رونما» به عروس خود می‌دهد و پس از آن، عروس می‌تواند با اجازهٔ آنها نقاب از چهره بردارد.

چارقد: زنان ترکمن زمانی که بخواهند به شهر، میهمانی یا عروسی بروند، علاوه بر یالق و آل دانگی از شال‌ها، روسری‌ها و سراندازهای بزرگ و گران‌قیمتی به نام چارقد استفاده می‌کنند. چارقد، روسری منقش به طرح‌ها و رنگ‌های متنوع و گران‌قیمتی است که ریشه‌های کناری آن را «پورچیک» می‌نامند و معمولاً بیرون از خانه استفاده می‌کنند؛ طوری که آلودگی زیر آن است.

قبا: قبا یا خلعت رویی زنان ترکمن، در هر سن و سالی، کت یا روپوش آستین‌دار، جلو باز و گشادی است که پستی یک تخته دارد و روی پیراهن پوشیده می‌شود. زنان، جلوی قبا را با تسمهٔ باریکی - که در خانه می‌بافند - می‌بندند و برخلاف

مردان، از شال برای بستن کمر و به هم رساندن جلوی قبا استفاده نمی‌کنند. قبا، دومین جزء لباس زنان ترکمن است که معمولاً به رنگ قرمز، نیلی و سیاه است.

چکمن: نوع پشمی قباي زنان ترکمن، چکمن نامیده می‌شود. این پوشش ترکمنی، با توجه به نوع پشمی که در بافت آن به کار می‌رفته، انواع مختلفی داشته است که به «اینچه چکمن» و «یوغین چکمن» تقسیم می‌شود.

شلوار (بالاق): شلوار زنان ترکمن از بخش‌های زیر تشکیل می‌شود. قسمت بالای زانو، پارچه‌ای ساده و با دوختی گشاد است. پایین زانو به سمت مچ پا باریک می‌شود و بخش باریک آن - حداقل به طول ده سانتی‌متر - سوزن دوزی می‌شود. این بخش، به‌طور معمول مچ پا را می‌پوشاند. در لبه شلوار که با مچ پا در تماس است، نوار سیاهی می‌دوزند به پهنای یک تا یک‌ونیم سانتی‌متر که «بالاق یوپ» نام دارد.

قوشاق (کمر بند): زنان ترکمن، کمربندی به نام قوشاق دور کمر می‌بندند که از جنس ابریشم است. قوشاق، کمربندی از پارچه است که هنگام بارداری دور کمر می‌بستند. از قوشاق، مردان نیز برای کار در مزارع یا در میدان‌های گشتی، برای تمرکز نیرو در مقابل حریف استفاده می‌کردند. این کمر بند، کاربردهای فراوانی داشته، از جمله اینکه باعث می‌شد قد پیراهن کوتاه‌تر شود و در هنگام کار دست و پاگیر نباشد. همچنین از نظر بهداشتی برای کمر و شکم مفید بود؛ طوری که در زمان آبستنی یا در سنین بالاتر، شال سیاه رنگی را که گاه بلندی آن تا سه متر می‌رسید دور کمر می‌بستند. نوع دیگری از کمر بند که به کمر نوعروسان ترکمن می‌بستند، شال سبزرنگی است که برای حفظ عروس از چشم زخم، دور کمرش بسته می‌شده است.

شاوت (چاوت): این بالاپوش زیبا، نوعی قبا و جلیقه بسیار تنگ، آستین کوتاه و جلو باز است که در میهمانی‌ها و جشن‌ها پوشیده می‌شود. در قسمت جلو، دور یقه، دور حلقه آستین و چاک طرفین آن، سوزن دوزی، رودوزی و دست‌دوزی‌هایی انجام می‌شود. دختران ترکمن برای عروس شدن‌شان به تناسب ذوق، موقعیت اجتماعی و وضع مالی خود، زیورآلات و آویزهایی از سکه و پولک‌های نقره‌ای را روی آن می‌دوزند و آن را مانند یک بالاپوش روی پیراهن خود به تن می‌کنند. در گذشته، جنس این زیورآلات بسته به سطح اقتصادی خانواده، از طلا یا نقره بود. در لباس‌های ابریشمی، برای آنکه تکه زیر بغل در اثر عرق کردن نشود، مرغکی بین آستین و پیراهن می‌دوختند و گاهی آن را عوض می‌کردند و به همه لباس آسیبی نمی‌رسید.

چارود، جبه: نوعی پوشش و روپوش زمستانی زنانه است که هنگام رفتن به میهمانی، از آن استفاده می‌کنند. این پوشش، شبیه پالتوی زنانه است که از پارچه مخمل با رنگ‌های شاد و تند، مانند سبز، قرمز و آبی دوخته می‌شود و دور آستین‌ها، پایین

دامن و گاه دور یقه و جلوی آن، سوزن دوزی‌های زیبایی دیده می‌شود. زنان منطقه گولکان به این پوشش آستر گل داری اضافه می‌کردند و آستین‌های آن را نیز کوتاه گرفته و بر دامن و قسمت پایین آن نیز سکه می‌دوختند.

جوراب، آیاق قاب: در گذشته، زنان ترکمن در تابستان‌ها اغلب پابره‌نه بودند و در زمستان‌ها نیز جوراب‌های پشمی و ابریشمی دست باف رنگارنگ و گران بهایی برای خود و مردان‌شان می‌بافتند. در حال حاضر، زنان ترکمن از جوراب‌های موجود در بازار استفاده می‌کنند.

کفش: کفش‌های زنان ترکمن، «اوک جلی کش» نام داشت. این کفش، کفشی ساده و پاشنه‌دار بود. رویه‌ای بلند و پاشنه‌ای حدود سه سانتی‌متر داشت و در جشن‌ها و میهمانی‌ها پوشیده می‌شد جنس آن نیز از چرم خام بود و تزییناتی مختصر داشت. معمولاً پشت این کفش، زبانه‌ای دوخته می‌شود تا پوشیدن آن راحت باشد. نوع دیگر آن که از جاجرم می‌آمد، جنسی چرمی داشت و به کفش «گرمه‌ای» معروف بود. پاپوش دیگری که بین زنان ترکمن رایج بود، «ادیک» نام داشت که چکمه‌ای با نوک برگشته و پاشنه‌ای بلند بود و در رنگ‌های قرمز و زرد ساخته می‌شد. این چکمه‌های ساق کوتاه را بیشتر زنان شوهردار می‌پوشیدند. نوع دیگر این کفش‌ها، «گالش» نام داشت.

پوشش سنتی بانوان ترکمن (کرته)

نوع اول: کرته روپوش بلند زنان ترکمن و در واقع کاربرد چادر را برای زنان ترکمن دارد می‌توان گفت چادر و پوشش زنان ترکمن تمایزات زیادی با چادر دیگر اقوام ایرانی هست. علاوه بر نقش چادری یک نوع روسری و پوشش زمستانی نسبتاً ضخیم با سوزن دوزی‌های مفصل می‌باشد. از نظر ظاهر کلی و الگویی شبیه نوع کت دارد و زنان اکثر تیره‌های ترکمن در جشن‌ها اعیاد و مراسم تشریفاتی خود آن را به عنوان پوشش نهایی بر سر می‌اندازند و زنان اکثر این پوشش متعلق به زنان تیره تکه می‌باشد و در بین زنان یموت نخورلی و گوگلان نیز رواج بسیار داشته و معمولاً برای پوشاندن عروس در فصول سرد و مخصوصاً بیرون از خانه استفاده می‌شده است. و طرز استفاده آن به این صورت است که قسمت سرشانه این کت را روی سر خود می‌اندازند این پوشش از پارچه‌های کتان و گاهی اوقات از پارچه‌های ابریشمی تیره یا سرخ رنگ تهیه می‌شود و در محل آستین‌ها دارای دو دنباله بلند است که ینگ نامیده می‌شود. لازم به ذکر است اشاره شود که انتهای این آستین‌ها نیز برای پوشیدن باز نیست و در پشت سر قرار گرفته و در آنجا به وسیله یک بند به هم متصل می‌شوند که زنان بر روی آنها انواع زیورآلات و مهره‌های تزیینی منجوق ریشه‌های رنگی و مهره‌های چوبی به عنوان حفاظت و چشم زخم وصل می‌کنند. همچنین در دورتادور چاک جلوی آن نیز یک نوار ابریشمی دست‌باف

به نام اگر م جهک دوخته می شود. قسمت بالایی آن که روی سر قرار می گیرد سجاف یقه نام دارد و سوزن دوزی های زیبایی به نام ارماق روی آن دیده می شود این پوشش در حاشیه قسمت پایین و طرفین دارای سوزن دوزی های زیبایی است اما این سوزن دوزی ها تمامی سطح پارچه را نمی پوشانند. دختران جوان ترکمن از سنین کم شروع به سوزن دوزی های کرته می کنند.

نوع دوم: چربی روپوش کوتاه زنان ترکمن با آستین های بدون کاربرد است. سوزن دوزی های زیبا و ظریفی دارد و معمولاً در جشن ها، میهمانی ها و مراسم تشریفاتی و برای پوشاندن عروس به کار می رود این پوشش بخشی از پوشش نهایی سر زنان ترکمن را تشکیل می دهد و فرق آن با کرته در این است که برخلاف کرته تمام سطح آن سوزن دوزی می شود این پوشش با توجه به سن و موقعیت زنان دارای رنگ و سوزن دوزی های مختلفی است که برخی از آنها به شرح زیر می باشند.

۱- قیرمز چربی: این چربی دارای آستری قرمز رنگ می باشد که بر روی آن سوزن دوزی های رنگی زیبایی انجام می شود.

۲- قارا چربی (گارا چربی): این چربی دارای یک پارچه آستری تیره به نام قارچیت با زمینه مشکی و نقش های روشن است که متعلق به ترکمن های تکه می باشد.

۳- اق چرپی: یک نوع چرپی است که بر روی سرعروس انداخته می‌شود و همان‌طور که از نامش پیداست دارای زمینه سفید یا زرد با سوزن‌دوزی‌های مشکی یا رنگی است و فرم سوزن‌دوزی آن به‌کشته یا سیاه‌دوزی معروف می‌باشد.

چاشو: در بین برخی از زن‌های ترکمن به‌خصوص زنان طایفه یموت چارق‌دی به‌نام چشو رواج دارد چاشو یک نوع روسری مخصوص و گران‌قیمت ترکمنی است که عروس باید قبل از سوارشدن به ماشین یا مرکب عروسی آن را بر سر بگذارد. این روسری عموماً به روسری مربعی شکل و ابریشمین اطلاق می‌شود که حدود سیزده متر پارچه ابریشمی به عرض پنجاه سانتی‌متر را نیاز دارد. این روسری گاه به‌صورت یک روسری قرمز رنگ ساده و گاه به‌صورت چهارخانه بافته می‌شود و به دو شکل بر سر عروس انداخته می‌شود. گاه عروسان ترکمن ابتدا آن را از یکی از قطره‌هایش تا کرده و پس از اینکه آن را به‌صورت لچکی درآوردند بر روی سر می‌اندازند و گاه نیز بدون اینکه به‌شکل لچی تا شود روی سر انداخته می‌شود.

۱- **اریش چاشو:** این چاشو از پارچه‌های نخی تهیه می‌شود.

۲- **الیمنجه چاشو:** این نوع چاشو نیز از جنس پارچه‌های نخی می‌باشد.

۳- **اتلاز چاشو:** این نوع چاشو از جنس پارچه اطلس می‌باشد و به آن اطلس چاشو نیز می‌گویند.

۴- **غارتمه چاشو:** این نوع چاشو از جنس حریر و در اندازه‌های بزرگ تهیه می‌شود و به آن چیشو چارق‌د هم گفته می‌شود.

دون (don): لباس اصیل ترکمنی ردای بلندی بود که از ابریشم دوخته می‌شد و تا زیر زانوان می‌رسید و «دون» نام داشت. دون بنا به رنگ و نوع بافت بر دو نوع بود. اگر از ابریشم کاملاً قرمز رنگ دوخته می‌شد، «قیزیل‌دون» یا «قیرمیز دون» (Gyzyl/ Gyrgyz don) و اگر از ابریشمی دوخته می‌شد که رنگ آن متمایل به زرد بوده و بافت پارچه آن یکنواخت نباشد، - در واقع رنگارنگ و راه راه باشد - «قارما دون» (Garma don) نام داشت.

بر حاشیه دون نوارهای سوزن‌دوزی از نوع «آلاجا» (Alaja) (دو نخ تافته سیاه و سفید یا تیره و روشن) وجود داشت که به زیبایی این لباس می‌افزود. بر کمره دون کمربندی از شال (گاه آراسته به نقره) می‌بستند که به آن قوشاق (Guşak) و یا «تیرمه شال» (Tirme) می‌گویند.

چابیت (çabyt): بالاپوشی بود که زنان ترکمن بر روی پیراهن می‌پوشیدند. دختران برای دوران عروس شدن نیم تنه مخصوص تهیه می‌دیدند که پر از سوزن‌دوزی و آویزه‌هایی از سکه و پولک‌های نقره بود.

ایچمک (İçmek): یا پوستین که در هوای سرد استفاده می‌گردد و بنا به نوع پوستی که از آن تهیه می‌شد، انواع مختلفی داشت. پوست به کار رفته در ایچمک دباغی شده و سپس با انواع مواد طبیعی به رنگ زرد در آورده می‌شود.

چاکمن (Çäkmen): بالاپوشی است بلندتر از کت‌های کنونی که از کرک شتر تهیه می‌شود. چاکمن تهیه شده از کرک ظریف و مرغوب را «اینچه چاکمن» (inçe çäkmen) و چاکمنی را که از کرک زبر تهیه می‌شود «یوغین چاکمن» (Yogyn) می‌نامند.

زیورآلات بانوان ترکمن

فلزکاری و هنرهای مرتبط با آنکه تجلی گاه سنن و آداب و رسوم اقوام است، به عنوان یکی از شاخه‌های عمده هنرهای صناعی از کهن‌ترین روزگاران تا دوران معاصر، آثار ارزشمندی همچون مفرغ‌های لرستان، زیورآلات هخامنشی، زیورآلات ترکمنی و... را به هنردوستان پیشکش کرده است.

در ایران ساخت و استفاده از زیورآلات بخش مهمی از هنرهای سنتی محسوب می‌شده که از گذشته‌های بسیار دور رایج بوده و یافته‌های باستان شناسی نیز گواه این مدعاست.

در این میان ساخت و استفاده از زیورآلات در نزد مردم ترکمن رایج بوده و پیوند بسیار غنی‌ای با فرهنگ و آداب و رسوم و آئین‌های این قوم دارد. به عبارتی هم جنبه خودآرایی داشته و هم آئینی و فرهنگی و مذهبی. هر چند درباره تاریخ

زیورسازی ترکمن‌ها اطلاعات زیادی در دست نیست؛ ولی مراجعه به ادبیات شفاهی و داستان‌های مکتوب چند سده اخیر ترکمن، نشانگر استفاده از زیورآلات نقره‌ای در بین ترکمن‌ها است که بیشتر، مردان به ساخت آن می‌پرداختند. در میان طوایف ترکمن، پوشاک و زیورهای بانوان طایفه «تکه» مفصل‌تر و زیباتر بوده و تعداد قطعات آن بیشتر از طایفه «یموت» می‌باشد.

از خصوصیات بارز زیورهای ترکمن، وزن سنگین و ابعاد بزرگ آن می‌باشد. این زیورها معمولاً از نقره ساخته می‌شوند و از این رو صنعت زیورسازی ترکمن را نقره‌کاری نیز می‌گویند. نقره‌کاری ترکمن قصد داشته مفهومی از حجم و جسم را بیان کند؛ مخصوصاً در مورد زیورآلات قوم تکه، بنابراین توانسته با استفاده از نقره که کم ارزش‌تر از طلا نیز می‌باشد به این منظور دست یابد. علاوه بر نقره از فلزات کم ارزش‌تر مانند آلیاژ برنج و ورشو و همچنین از ورقه‌های طلا و آب طلا هم استفاده می‌شده است.

در گذشته از زیورهای نقره‌ای زیاد استفاده شده و علت این امر قیمت کمتر نقره در مقایسه با طلا بوده، که امکان استفاده از آن را در سطحی عمومی‌تر فراهم می‌کرده است؛ زیرا ذات هنر مردمی این است که در دسترس همه باشد و استثنایی هم در میان نباشد. از دیگر دلایل استفاده از نقره، می‌توان به کراهت استفاده از طلا برای مردان در دین اسلام اشاره کرد. علاقه‌ای که در استفاده از نقره به همراه عقیق نسبت به طلا وجود داشته، جنبه سنتی دارد و بیانگر دیدگاه مذهبی است. در واقع هنرمندان ترکمن سعی داشتند با ساخت اشیایی از قبیل جای دعا و جا قرآنی و زیورآلات، هنر خود را عرضه کنند که هم سنت و رسوم قدیمی را حفظ کرده باشند و هم از قواعد و قوانین دین سرپیچی نکرده باشند. طلسم‌ها و طومارهای حاوی ادعیه و جاقرآنی‌ها جنبه‌های اعتقادی استفاده از زیورهای ترکمنی را روشن می‌سازد.

نکته قابل توجه دیگر در مورد زیورآلات ترکمنی این است که به واسطه آویزهای

مختلف در هنگام حرکت ایجاد سر و صدا می کرده است که بخشی از فرهنگ آنها به شمار رفته است. ساخت زیورهای ترکمن در کارگاه‌های استادکاران نقره‌کار با وسایل ابتدایی و روش‌های خاص صورت می‌گیرد، زیورآلات ترکمنی براساس نوع کاربردشان به یازده گروه تقسیم می‌شود.

۱- زیورهای لباس

(الف) تنه‌چیر: زیوری است که اغلب مثلث کوچک در وسط آن به چشم می‌خورد و نقوش ریز هندسی دیگر در اطراف آن قرار دارد. «تنه‌چیر» مثل گوشواره جفت و هم شکل ساخته می‌شود که یکی در طرف راست و دیگری در سمت چپ کت قرار می‌گیرد. از «تنه‌چیر» اغلب زنان «تکه» استفاده می‌کنند.

(ب) چاپراز: نام این زیور ترکیبی از دو کلمه چپ و راست است که دو تکه زیور متصل به یکدیگرند و شکل‌های مختلف دارند. این زیور در روپوش زنان ترکمن (به نام «دون») مورد استفاده قرار می‌گیرد.

(ج) سگه: روی کت زنان و دختران ترکمن در دو طرف لباس، بین «تنه‌چیر» و «چاپراز» با سکه‌های قدیمی و قلاب‌دار (حلقه) که به لباس دوخته شده زینت می‌یابد و روی آستین‌های کت نیز معمولاً ردیف‌هایی از سکه‌های قدیمی می‌دوزند.

(د) بازبند (بازوبند) یا «قول‌باغ»: این زیور به‌دو شکل است. یکی دایره‌ای شکل بوده و تک‌نگینی در وسط آن قرار دارد و شکل دیگر آن مربعی می‌باشد که دو شاخ قوچ نقره‌ای بر روی آن لحیم شده است. معمولاً این زیور را با شرابه‌هایی مزین می‌کنند. بازوبند به کت زنان و دختران در قسمت بازو دوخته می‌شود.

۲- زیورهای سر و پیشانی

(الف) خازاوا: زنان یموت سربند خود را «خازاوا» و زیورهایی که به آن می‌دوزند را «خازاوا شای» می‌گویند. سربند زنان یموت از پارچه قرمز و مربع شکل است که آن را به صورت نواری چند لایه درآورده و به‌دو سر می‌بندند.

(ب) اگمه: زنان طوایف «تکه» و گوگلان از پوشال جارو برای سربند استفاده می‌کردند و دور پوشال را پارچه ابریشمی می‌دوختند. این زیور را «اگمه» می‌گویند. روی «اگمه» را با نگین‌هایی از عقیق و دیگر سنگ‌های گران‌بهای رنگی مرصع می‌کنند.

(ج) قبه (قبّا): زیوری به شکل نیم‌کره را گویند که دور تا دور آن شرابه‌هایی آویزان است. روی این شرابه‌ها نگین‌هایی از عقیق می‌نشانند که نگین اغلب آنها به رنگ قرمز است. روی نیم‌کره را با سیم‌های بافته نقره‌ای که «سیم بورما» نامیده می‌شوند، تزیین می‌کنند.

سام‌سوله: وسیله‌ای است برای زینت کلاه دختران؛ مخصوص ترکمن‌های ارثاری، متعلق به سال‌های ۱۸۸۰ - ۱۸۷۰ میلادی. مجموعه‌ای از طلا و نقره با نگین‌های قرمز (عقیق).

در انتهای آویزه‌های افشان این وسیله نیز زنگوله‌هایی از جنس نقره دیده می‌شود که از عوامل ایجاد آهنگ در هنگام بازی و راه رفتن است.

۳- زیورهای مو

آرایش موی زنان و دختران ترکمن: دختران موهای خود را به صورت چهار رشته/ دورت اوروم می‌بافتند و از طرفین سینه می‌آویختند در حالی که با انواع زیورآلات، زینت داده شده بود.

زنان نیز به طرز خاصی موهای خود را می‌بافتند که هلی اوروم خوانده می‌شد، آنگاه این بافته را به پشت سر می‌انداختند که ساچ آرقا آتما می‌گفتند. ساچ آرقا آتما معنای کنایی نیز دارد و آن آسوده خاطر شدن از دل مشغولی‌های زندگی است. زنان و دختران وقتی که موی خود را به صورت چهار رشته می‌بافتند ناگزیر بودند که فرق باز کنند، این فرق باز کردن از وسط پیشانی، موی سر را به دو بخش مساوی تقسیم می‌کرد، این عمل را دوغری آچماق می‌گفتند.

دختران وقتی به سن ازدواج می‌رسیدند، روسری مخصوص به سر می‌گذاشتند که با آن باش بوغی می‌گفتند. یعنی پوششی برای سر.

از باورهای زنان و دختران در مورد موی سر به موارد زیر می‌توان اشاره کرد: الف) موهای خود را هنگام شب شانه نمی‌کنند و زمان صبح را برای این کار مناسب‌ترین می‌دانند.

ب) موی پیرایش شده را دور نمی‌ریزند و آن عمل را گناه می‌شمارند، و موی خود را در زیر خاک دفن می‌کنند.

ج) هرگز موی سر را نمی‌تراشند، حتی در دوران کودکی.

گمه: وسیله‌ای است برای تزئین کلاه دختران، مخصوص ترکمن‌های تکه، متعلق به قرن ۱۹ میلادی.

تصویر روبه‌رو دختر ترکمن را که آگمه به سر گذاشته نشان می‌دهد.

۴- زیور گوش

زیور گوش فقط شامل گوشواره است که به آن «قولاقل حالقا» می‌گویند. گوشواره زنان یموت به شکل دایره و گوشواره زنان تکه به شکل مثلث می‌باشد. گوشواره‌ها دارای طرح و نقوش زیادی می‌باشد که عبارتند از شاخ قوچ، نوک پرنده، سر پرنده، پرنده بال گشوده، قندیلی، سر مار، ستاره و هلال.

۵- زیورهای گردن و سینه (گردنبند و یا سینه‌ریز)

الف) گل یقه: در واقع نقش دکمه یقه پیراهن را دارد. البته این کارکرد مربوط به گذشته بوده است و امروزه گل یقه را با نخ جداگانه به گردن می‌بندند. از نظر شکل، گل یقه دقیقاً شکل سپر را دارد و در واقع عیناً شکل کوچک سپر را به نام

گل یقه درست کرده‌اند. **گل یاقا** در واقع همان گل یقه است در دو بخش: الف) بخش اصلی: که برای زینت زیر گلو و اتصال دو حلقه یقه پیراهن به کار می‌رود. ب) بخش افشان: که در هنگام راه رفتن، از به هم خوردن آنها، صدایی دلنشین تولید می‌شود و آن ترانه قدیمی ترکمن را به خاطر می‌آورد که بین آهنگ پرواز غازها و این آهنگ تشابهی دیده می‌شود. این وسیله تزئینی مخصوص زنان تکه است، مجموعه‌ای از طلا و نقره، مرصع به نگین‌های قرمز و آبی (عقیق و فیروزه)؛ با زنگوله‌هایی از جنس نقره در انتهای بخش افشان.

ب) **بیقاو (طوق)**: حلقه بزرگ طوق مانندی را گویند که یک طرف آن به وسیله گیره یا لوله باز و بسته می‌شود و در قسمت جلو گردن قرار می‌گیرد. روی آن طلاکاری شده و نگین‌هایی نیز بر روی آن می‌نشانند و برخی از آن نیز با شرابه‌هایی تزئین شده است.

ج) **تومار**: «تومار» آویزه گردنی است که غالباً به شکل مثلث بوده و بر قاعده آن استوانه توخالی لحیم کاری شده است.

د) **داغدان**: همان چوب درخت داغداغان است که در بین ترکمن‌ها درخت مقدسی می‌باشد چوب خراطی شده داغداغان را به گهواره نوزادان می‌بندند تا حافظ سلامتی کودک باشد. در نقره‌کاری نیز شکل چوب خراطی شده را گرفته و طرح آن را به نقره انتقال داده‌اند و آن را با زنجیر و زنگوله و شرابه تزئین نموده‌اند. **گردنی**: این وسیله در زبان فارسی گردنی خوانده می‌شود و مرکب از دو بخش است. الف) بخش اصلی: که از گردن آویخته می‌شود و مرصع است به نگین‌های قرمز (عقیق).

ب) بخش زنجیری: که به صورت افشان به انتهای بخش اصلی متصل است. این بخش نیز مرصع به نگین‌هایی از جنس عقیق است؛ مضاف بر آن، در انتهای هر یک از زنجیرها، زنگوله‌هایی از جنس نقره دیده می‌شود که از عوامل ایجاد موسیقی در هنگام راه رفتن است.

۶- زیور مچ دست

بیله‌زیک (النگو): دست‌بندی است بزرگ و قطور که دو سر آن در پشت دست به هم می‌رسد ولی بین دو سینه باز بوده و دو طرف این قسمت دارای دندان‌ها می‌باشد که از این قسمت دست‌بند را به دست می‌بندند.

۷- زیور انگشت

یوزوک (انگشتر): زنان ترکمن غالباً تک انگشتر به انگشت می‌کنند اما گاهی ۴-۵ انگشتر که با زنجیر به هم متصل شده‌اند نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. به این نوع انگشترها «کوکن‌لی یوزوک» گفته می‌شود.

۸- زیور کمر (کمربند)

کمربند را در زبان ترکمنی «قوشاق» می‌گویند. استفاده از این کمربند به‌عنوان زیور در بین زنانی که از استطاعت مالی بالایی برخوردار بودند، مرسوم بوده است. روی کمربند را با عقیق و فیروزه‌های دشت جواهر نشان می‌کردند و انتهای کمربند دارای سنگ و قلاب زیبایی بوده است که برخی از آن نیز با شرابه‌ها و زنگوله‌هایی در لبه پائینی تزیین می‌شد.

روسینه‌ای (بو کائو) زنان ترکمن:
یک تکه فلزی بسیار بزرگ پر از سنگ و شیشه‌های رنگین و ریشه‌ها و منجوق‌ها، به طوری که روی سینه را می‌پوشاند. البته این زیور هم فقط مخصوص جشن‌ها و مراسم ویژه است و کاربرد روزمره ندارد.

وکاو: وسیله‌ای است برای تزیین روی سینه، مخصوص زنان تکه، مجموعه‌ای از طلا و نقره، مرصع به نگین‌های سرخ با آویزه‌هایی از جنس نقره که در انتهای هر یک از آویزهای زنجیره‌ای زنگوله‌هایی نیز دیده می‌شود که از عوامل ایجاد آهنگ در هنگام راه رفتن است.

۹- سایر زیورهای مربوط به زنان

به غیر از موارد ذکر شده فوق در نقره کاری ترکمن وسایل نقره‌ای دیگری نیز ساخته می‌شده است. از جمله آنها کاردهای نقره‌ای و شانه یا «باش داراق» می‌باشد.

چنگه: وسیله‌ای است تزئینی که به جامه زنان تکه قلاب می‌شود. متعلق به قرن ۱۹ میلادی. مجموعه‌ای است از طلا و نقره با نگین‌های قرمز، مرکب از دو بخش: الف) بخش اصلی: که به شکل لوزی است.

ب) بخش افشان: که به صورت زنجیری از انتهای لوزی، آویزان است و در انتهای زنجیره‌های افشان آن نیز، زنگوله‌هایی از جنس نقره وجود دارد که از عوامل تولید آهنگ در هنگام راه رفتن است.

پودمان سوم طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

واحد
یادگیری ۱

پوشاک محلی بانوان قشقایی و اَوَز

تکنیک و رنگ آمیزی پوشاک بانوان قشقایی

با توجه به نوع پارچه و مدل پوشاک قشقایی و کاربردی بودن آن می‌توان از انواع مختلف تکنیک‌های رنگ‌آمیزی استفاده نمود. نکته مهم در رنگ‌آمیزی پوشاک قشقایی کاربرد چند نوع جنس پارچه در آن می‌باشد به همین دلیل برای جلوه‌گری نقاط نافذ پوشاک قشقایی که ارخالیق و روسری و کلاهی آنهاست سعی شود از آنها در الهام‌گیری طرح‌های جدید استفاده شود.

زیورآلات بانوان قشقایی

زنان قشقایی در آرایش تنها از حنا و سرمه استفاده می‌کنند. زیورآلات زنان قشقایی شامل دستبند، منجوق‌های شیشه‌ای، سکه‌ها و گاهی طلسم‌ها یا ادعیه‌هایی برای دور کردن چشم زخم است. زنان قشقایی هیچگاه موهای خود را کوتاه نمی‌کنند و آن را می‌بافند. زنان متأهل موهای پیشین خود را تا چانه کوتاه می‌کنند. پس از سال ۱۳۲۰، به لباس زن‌های قشقایی، پیشانی‌بند ابریشمی (یاقلق، قلاق) نیز اضافه شد که دور سرشان (روی چارقد) می‌پیچیدند. جواهرات (گردنبند، سنجاق چارقد، گوشواره و انگو) نیز وابستگی و ثروت خانوادگی را می‌نمایاند.

زنان طوایف گوناگون قشقایی معمولاً با لباس، پیشانی‌بند و رنگ‌های لباسشان شناخته می‌شوند. زنان قشقایی هیچگاه صورتشان را نمی‌پوشاندند. آنها کفش‌های دست‌ساز معمول در ایران را به پا می‌کنند.

زنان قشقایی از انواع مهره‌های کریستالی، پلاستیکی، عقیق، یاقوت، دلربا، چوب‌های خراطی شده، مرجان، کهربا و فیروزه، گردنبند و دستبند تهیه می‌کنند.

کوتاه کردن موی سر در میان زنان این منطقه مرسوم نیست، بنابراین مو از سنین کودکی تا آخر عمر به رشد خود ادامه می‌دهد. زنان و دختران دارای گیسوان بلند هستند که گاه تا ساق پا هم می‌رسد.

موهای به هم بافته شده که به حدود ۱۲ الی ۱۴ گیسو می‌رسد، در زیر چارقد پنهان است و چون برای شانه و مرتب کردن موها فرصت ندارند، سعی می‌کنند گیسوان آنها باز نشوند. گیسوبند وسیله‌ای است تزئینی برای بستن گیسوان و حفاظت آنها که توسط زنان تهیه می‌شود.

گیسوبند رشته‌های ظریف ابریشمی است که به سبک جالبی بافته شده و رشته‌هایی از آن منشعب می‌شود و به هر رشته گمپله ظریفی با رنگ‌های مختلف وصل می‌شود. گیسوها، از میان گیسوبند عبور کرده بر روی کمر آویزان می‌شوند. بازوبندهای زنان اغلب از پارچه‌های زربفت، ترمه و یا مخمل که اطرافش را زری‌دوزی کرده‌اند، می‌باشد و بازوبندهای مردان از چرم ظریف و نازک تهیه می‌شود.

بر دو گوشه کلاخچه‌ای (کلاخچه یا کلاهکی) سه گوش از جنس آرخالق کش می‌اندازند و پس از آن که آن را سر گذاشتند کش را به زیر می‌آورند و موها را دور کش می‌پیچند. روی کلاخچه چارقد تور یا زری سه‌گوش بزرگی سر می‌کنند و آن را با سنجاقی محکم زیر گلو می‌بندند و روی آن را از قسمت جلوی سر و بالای پیشانی دستمال کلاغی رنگی می‌بندند. و کلاغی را از پشت سر گره می‌زنند و قسمت زیادی آن را از پشت آویزان می‌کنند. پوشش پای آنها کفش ساده یا گیوه ملکی است. جوراب نمی‌پوشند. زیور دیگر زنان گلوبند زرین یا اشرفی همراه با دانه‌های میخک خوشبو و همچنین النگو و دست‌بند طلا است.

رنگ آمیزی پوشاک جنوب بندری

وجود پارچه‌های حریر و توری و ظریف در پوشاک بانوان بندری و جنوب ایران از یک طرف و کاربرد انواع سوزن‌دوزی‌ها و نوارهای تزئینی براق سبب شده است که استفاده از تکنیک رنگ‌آمیزی محتاطانه انتخاب شود. از تکنیک‌هایی باید استفاده شود که ظرافت و لطافت موجود در این لباس‌ها نمایان‌تر باشد. کاربرد تکنیک آبرنگ به روش‌های مختلف و استفاده از پودرهای اکلیلی به همراه چسب و همچنین ماژیک‌های اکلیلی مناسب‌ترین شیوه خواهد بود.

شک بافی

شک بافی هنری خانگی و سنتی است که در بین اقوام جنوب، بندری و اوزی مشترک می‌باشد نوعی نوار باریک زینتی از جنس نخ پنبه‌ای است که از آن برای تزئین اطراف سجاده، مقنعه، سفره عقد، بقچه، تزئینات لباس محلی (پقه لباس، سرآستین و لبه پایین دامن، چادر اوزی، شال اوزی و بندری) استفاده می‌شود. ولی بیشترین مورد مصرف آن در لباس‌های بندری در قسمت دوپای شلواربندری است. بافت آن با جابه‌جا شدن چند قرقره طلایی و نقره‌ای که خوس نامیده می‌شود بر روی بالشتکی که برای همین کار تهیه شده انجام می‌پذیرد. این بالشتک را با پارچه دوخته و داخلش را با آرد ماسه آهک و گچ پرمی‌کنند. و آن در واقع تکیه‌گاه بالش و پایه برای بافت نوار می‌باشد. به قرقره‌هایی که نخ مصرفی به دوران پیچید می‌شود قالب می‌گویند که به شیوه‌های مختلفی روی بالش قرار می‌گیرد.

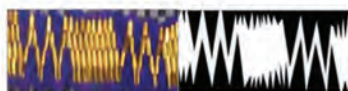

عرض این دست بافته بنا به طرح آن از ۵ میلی‌متر تا ۶ سانتی‌متر می‌شود به همین جهت اسامی مختلفی دارد زری یک فضله، زری دوفضله، زری سه فضله، شک عین‌القمری، لب لبه‌ای، گل اشرفی، دال دالی، گولی ده قابله و... . در برخی از مناطق استان هرمزگان به جای استفاده از نخ پنبه‌ای از کامواهای به رنگ سبز، قرمز، زرد، سیاه و سفید استفاده می‌شود. مواد اولیه آن پارچه نخ سوزن و سایر مواد کمکی که برای دوخت روی پارچه‌های گوناگون به کار گرفته می‌شود. نقوش رایج در شک بافی بسیار متنوع می‌باشد و به دو نوع کاملاً متفاوت تقسیم می‌شوند. طرح شکسته (هندسی) از به هم پیوستن خطوط شکسته و مستقیم تشکیل شده است.

طرح گردان گل و بوته از به هم پیوستن خطوط منحنی شکل می‌گیرد این نقوش کمتر بافته می‌شود.

پودمان سوم: طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

نقوشی که در پوشاک سنتی بیشترین کاربرد را دارد عبارت‌اند از: برگ موزی، قاچ خیاری، کله قندی یک طرفه، گل کله قندی حاشیه‌ای، نقش پولکی، برگ نخلی، چشم ماهی، کجوک، پرچمی، مقابلی، کمر بند اوشین، بند ساعتی.

نقش کجوک

نقش چشم ماهی

نقش کمر بند اوشین

نقش مقابلی

نقش گل کله قندی حاشیه

نقش بند ساعتی

موزه مردم‌شناسی اوز

معرفی هنر شلوار دوزی

یکی از آنها شلوار ودوئی (waddoei) است که از ودوئی سبز و سیاه و زری و شک (shak) درست شده، ودوها از کاموا درست شده است.

زنان با هنر زری بافی آنها را روی بالشتک و جوغن زری (نوعی پایه چوبی) می‌بافند. زر و شک هم از کاموا و خوس (khoos) درست شده است، که روی هم رفته شلوار بندری را درست می‌کند، شلوار ودوئی با گل بالا زدن با گلابتون و پولک و نخ‌های رنگی نمای زیبایی به شلوار می‌دهد. یکی دیگر از شلوارهای بندری، شلوار بادله است که بادله خود نیز شامل چند مدل است. نیم بادله که کوتاه‌تر است و از زری‌های کمتری درست شده است، پایین آن را الب می‌زنند و بالای زری‌ها لبله (labeledh) یا بوشکی (boshki) می‌زنند، لبله هم

از گلابتون درست شده که با قلاب آن را می‌بافند. بادله بزرگ یا بلند هم که از زری و شک و پایین زر‌ها لبک (labak) می‌زنند و بالای زر‌ها را کله قندی می‌دوزند، کله قندی یک نوع شک است که به شکل کله قند می‌بافند.

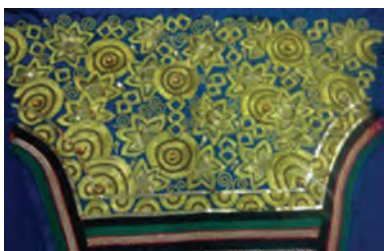
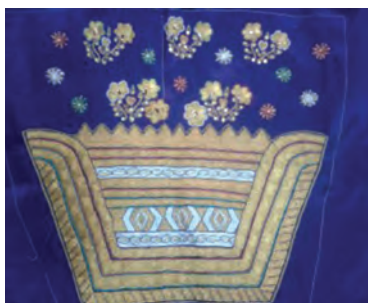
گلابتون‌دوزی نیز جداگانه و زیبایی است که در استان هرمزگان طرفداران زیادی دارد، و در خیلی از کارهای هنری مثل شلوار، لباس، قاب عکس و غیره استفاده دارد، شلوار گلابتونی، هم شلوار سری است هم شلوار گل بالا، که با گلابتون یا با نخ و پولک و منجوق با قلاب می‌زنند، اول روی پارچه نقشه را با کاربن پیاده می‌کنند و سپس در کارگاه (نام نوعی وسیله گلدوزی) یا کمه می‌گذارند و گلابتون‌دوزی می‌کنند.

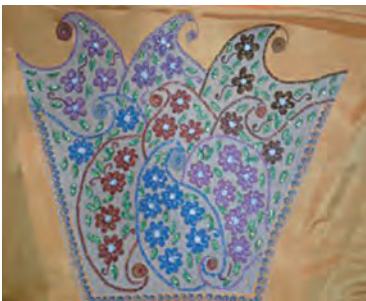
یک نمونه دیگر شلوار نخ‌ی یا به قول قدیمی‌ها پنججوی (پنجابی) است، که نقشه روی پارچه کشیده شده و با چرخ ژانومه با نخ مخصوص گلدوزی می‌شود. از اسم این نوع شلوار پیداست که از شهر پنجاب پاکستان به منطقه جنوب کشور آمده است. نمونه دیگر شلوار، خوس لنگه‌ای است که قبلاً در شهرستان لنگه بیشتر رواج داشته؛ به همین دلیل به این نوع خوس لنگه‌ای می‌گویند که با خوس و چرخ ژانومه گلدوزی می‌کنند.

نمونه دیگر بادله لنگه‌ای است، که با چرخ معمولی می‌دوزند، طرح بادله با خوس توسط چرخ خیاطی دوخته می‌شود، این نمونه از شهرستان لنگه به بندرعباس آمده است.

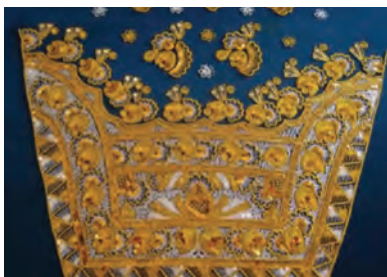
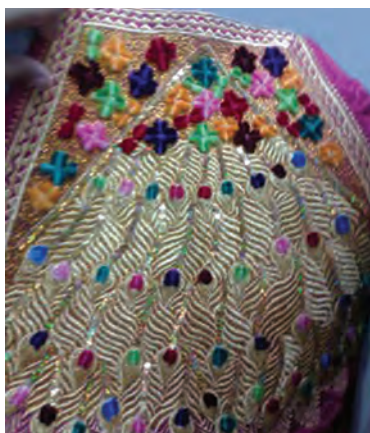

شلوار زیرچرخ، (که قدمت زیادی هم دارد)، زنان از قدیم با طرح گلابتون کشیده شده روی پارچه را می‌دوختند. روی یقه و آستین‌ها و پایین دامن و روی کمر لباس‌های قدیمی که کندوره می‌گفتند دوخته می‌شد نقشه را پشت پارچه می‌کشیدند و گلابتون را دور ماسوره کرده و ریسمان یا نخ را روی چرخ و از پشت پارچه می‌دوختند، نمونه دیگر لباس کندوره که با زری‌های آماده روی یقه و دور کمر و سر آستین‌ها و لبه دامن دوخته شده و پوشیده می‌شود.

پودمان سوم: طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

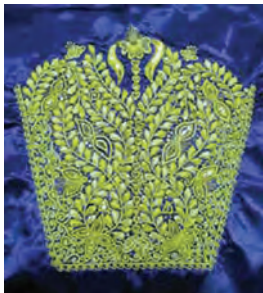
هنر گلابتون دوزی

به روایت تاریخ، یکصدوپنچ سال پیش از میلاد مسیح بنا به یک سنت، دولت چین برای بر سر مهر آوردن همسایه، قطعاتی از پارچه زرین و زردوزی شده را همراه با نمایندگانی به ایران فرستاد و ۷۳۳ سال بعد، یعنی در سال ۶۲۸ میلادی، هنگامی که هراکلیوس دستگرد را تصرف و غارت کرد، گران بهاترین غنایمی که به دست آورد زردوزی های ایرانی بود و همین روایت تاریخی باعث شد تا این تصور در اذهان بنشیند که برای اولین بار زردوزی از چین به ایران راه یافته، حال آنکه نتیجه کاوش های باستان شناسی در روسیه حکایت از آن دارد که در سده سوم پیش از میلاد زردوزی و تولید پارچه های زرین در ایران رواج داشته و ایرانیان به وسیله نخ های زرین که به ظرافت تابیده شده بود تصویر برگ مو و پیچک را بر روی پارچه پشمی دوخته و در قرن های بعد سوزن دوزی های بیزانس، همسایه ایران، تقلیدی از فرآورده های ایران بود منتها با مرغوبیتی بیشتر و رنگ هایی خیره کننده.

با هجوم مغول ها، عناصر هنر چینی نیز به زردوزی ایران راه یافت و اگرچه هیچ اثری از زردوزی های این دوره در دست نیست، ولی ادامه آن قطعاً به قرن پانزدهم، شانزدهم و هفدهم میلادی کشیده چنان که شاردن در سیاحت نامه خود بارها ظرافت زردوزی ها، گل دوزی های ایرانی را که به زعم خودش برتر از گلدوزی های اروپاییان و ترکان بوده ستوده است.

زردوزی چیست؟

زردوزی که در نقاط مختلف ایران به کم دوزی، گلدوزی، برودری دوزی و کمان دوزی شهرت دارد، در گذشته تولید آن در بیشتر نقاط ایران رواج داشت ولی هم اینک استان هرمزگان و به ویژه شهرهای بندر لنگه، بندر عباس و میناب از مراکز عمده تولید آن به حساب می آیند. شعبه ای از هنر ظریف رودوزی EMB ROTDERY است.

گلابتون Golab (e a) tun طلائی است که از حدیده کشیده و به هیئت ریسمان های باریک ساخته باشند. گلابتون دوزی نوعی دوزندگی است که جنبه تزئینی دارد و در آن نخ گلابتون به کار می رود.

در حال حاضر گلابتون دوزی با الیاف طلا به هیچ وجه در ایران رایج نیست و گلابتون دوزان به جای استفاده از نخ طلا، از نخ هایی که دارای روکش فلزی زرد یا

سفید است و عمدتاً در کشور پاکستان تولید می‌شود، استفاده می‌کنند و به کمک قلاب، نقوش متنوعی را که اکثراً نیز ملهم از بینش‌ها و برداشتهای شخصی‌شان است بر روی پارچه می‌دوزند.

تولیدکنندگان اصلی مصنوعات گلابتون‌دوزی شده در استان هرمزگان، بیشتر زنان و دختران خانه‌دار هستند و به‌طور کلی در شهرهای بندر لنگه، بندر عباس، میناب و اکثر نقاط روستایی شهرستان‌های یاد شده کمتر خانواده‌ای را می‌توان یافت که زنان و دختران آن با هنر گلابتون‌دوزی آشنایی نداشته باشند.

یک کارگاه وابسته به سازمان صنایع دستی ایران نیز از بهمن ماه ۱۳۵۵ فعالیت خود را در بندر لنگه آغاز نموده و از طریق آموزش علاقه‌مندان کوشیده است موجبات رشد این هنر را فراهم سازد.

گرچه در کلیه مناطق استان هرمزگان استفاده از شلوارهای زنانه با دمپای گلابتون‌دوزی شده و نیز پیراهن‌های زنانه با سر آستین، پیش سینه و دور یقه گلابتون رواج دارد و علاوه بر این از مصنوعات تزئین شده به‌وسیله گلابتون به عنوان سجاده، جلد قرآن، رویه پشتی، رویه کوسن، لبه پرده، دیوارکوب و... استفاده می‌شود. با وجود این شکل و نوع محصول بستگی به سلیقه و نظر مشتری دارد و مرسوم این است که تولیدکنندگان بعد از اخذ سفارش، ابتدا پارچه را که معمولاً از جنس کرپ ناز و دارای رنگ سبز، مشکی، زرشکی، زرد، فیروزه‌ای، نارنجی و... است بر مبنای الگوی مورد درخواست مشتری بریده و ابتدا با کمک کارین‌های رنگی نقش درخواستی سفارش‌دهنده را (که گاهی نیز از سوی خود وی ارائه می‌شود، ولی در بیشتر اوقات از میان طرح‌های موجود در نزد هنرمندان انتخاب می‌گردد) بر روی آن کپی می‌کنند.

در مرحله بعد، پارچه را بر روی لبه دایره‌ای چوبی که کم یا کمان نام دارد قرار داده و اطراف آن را به‌وسیله یک تسمه چرمی، یا زهواری چوبی که حالت دایره داشته و قطرش به وسیله یک پیچ کم و زیاد می‌شود محکم می‌کنند و پارچه را از اطراف می‌کشند تا همانند پوسته‌ای بر روی مساحت

دایره چوبی قرار گیرد سپس هنرمند به کمک سوزن‌های خاصی که دارای نوک برجسته است و اصطلاحاً قلاب نامیده می‌شود کار گلابتون‌دوزی را آغاز نموده و به کمک قلاب و نخ‌هایی که دارای روکش فلزی به رنگ نقره‌ای یا طلایی است عمل دوخت را انجام می‌دهد.

گلابتون دوزی همانند سایر رشته‌های صنایع دستی فروعی نیز دارد که اگرچه در حال حاضر گستردگی چندانی نداشته و دست‌اندرکاران آن بسیار محدود است، با وجود این هنوز کاملاً از رمق نیفتاده با اندک حمایتی قادر به تولد دوباره و ادامه حیات خود به عنوان یک عامل مکمل اقتصادی است. این رشته‌های فرعی که کماکان در آنها از ابزار کاری ساده و ابتدایی استفاده به عمل می‌آید و دقت و مهارت هنرمند باعث به وجود آمدن محصولی جدید می‌شود عبارت است از:

خوس دوزی

این هنر که به کمک نوارهای نقره‌ای باریک و بر روی پارچه توری ریز بافت (پارچه شیشه‌ای) تجلی می‌یابد و بر روی پارچه ستاره‌هایی فلزی می‌نشانند برای تزئین مقنعه، جلبیل (روسری کوچک) یا دستار (چادر زنانه) به کار می‌رود و معمولاً پارچه مصرفی را رنگ سیاه و ندرتاً رنگ‌های سبز یا زرشکی تشکیل می‌دهد و هر دو روی پارچه شکلی یکسان دارد.

بادله دوزی

این هنر که در پاره‌ای از نقاط استان هرمزگان قالی‌بافی نیز نامیده می‌شود عبارت است از به هم پیوستن چند نوع زری به یکدیگر، به گونه‌ای که زری بزرگ در وسط و زری‌های کوچک در اطراف آن قرار گیرند.

از بادله که به شکل نوارهایی با پهنای ۱۵ سانتی‌متر تولید می‌شود، برای لبه شلوارهای زنانه استفاده به عمل می‌آید شلوارهای بادله‌دوزی شده که معمولاً مخصوص استفاده نو عروسان جنوبی است و گاهی در مراسم عروسی، سایر زنان نیز از آن استفاده می‌کنند دارای دکمه‌هایی با نخ ابریشمین هست و با شیری که در بغل ساق پا دارد باز و بسته می‌شود.

کمه‌دوزی نوعی رودوزی سنتی است که با نخ «گلابتون» انجام می‌شود. جنس این نخ طبیعی و دارای روکش فلزی زرد یا سفید است. از این نخ با کمک قلاب، نقوش متنوعی را روی پارچه می‌دوزند.

در استان هرمزگان از پارچه‌های گلابتون دوزی شده برای دوختن لباس‌های محلی مانند شلوار بندری و کندوره (نوعی پیراهن زنانه) و چادر و روسری استفاده می‌شود. گلابتون دوزی غالباً روی لباس، یقه، پیراهن، آستین و لبه آستین انجام می‌شود. ابزار کار کمه دوزی عبارت است از:

■ حلقه چوبی بزرگ مانند الک که به آن «کمان» و در زبان محلی کم می‌گویند که پارچه بر روی آن کشیده و محکم بسته می‌شود.

■ یک میل، قلاب‌بافی شماره ۱۲ یا ۱۳

■ نخ گلابتون که می‌تواند طلایی، نقره‌ای و یا در رنگ‌های دیگر باشد

■ پارچه از جنس کتان، پنبه، وال، حریر، کرپ ناز، شالمز، پولیستر در رنگ‌های متنوع و شاد

روش کار:

پارچه را روی کم می‌کشند، دور دایره را محکم با بند یا کش می‌بندند. بعد از این که پارچه روی کمان محکم شد، نقش را روی آن می‌کشند. طرح گلابتون می‌تواند بسیار متنوع باشد معمولاً بر مبنای سلیقه مشتری یا از روی طرح‌های آماده توسط کاربن روی پارچه منتقل می‌شود و یا توسط ذهن خلاق هنرمند بر روی پارچه کشیده می‌شود.

روش دوخت به این شکل است که هنرمند نخ گلابتون را در زیر کار با دست می‌گیرد و با دست دیگر که در روی کار قرار دارد توسط قلاب نخ را می‌گیرد و از زیر کار به روی پارچه می‌کشد و با انتخاب محل قلاب زدن بعدی، نخ در روی پارچه کشیده و دوخته می‌شود. شکل ساده دوخت زدن شبیه به یک خط زنجیره زنجیره است.

با کنار هم قرار گرفتن این دوخت‌های ظریف بر روی پارچه، طرح زیبایی روی پارچه منتقل می‌شود.

زنان هنرمند هرمزگانی با مهارت و سرعت خاصی این کار را انجام می‌دهند و طرح‌هایی با ظرافت کم‌نظیر خلق می‌کنند.

معمولاً هنرمندان در حین کار از منجوق و یا پولک هم استفاده می‌کنند که باعث زیباتر شدن و تنوع بخشیدن به طرح می‌شود.

در هر طرح معمولاً از یک، دو و یا چند رنگ گلابتون با توجه به سلیقه هنرمند استفاده می‌شود و همان پارچه را برای دوخت شلوار و پیراهن و شال و روسری و چادر به کار می‌برند.

تولیدکنندگان اصلی مصنوعات کمه‌دوزی در استان هرمزگان، بیشتر زنان و دختران خانه‌دار هستند و به‌طور کلی در شهرهای بندر لنگه، بندرعباس، میناب و اکثر نقاط روستایی شهرستان‌های یاد شده کمتر خانواده‌ای را می‌توان یافت که زنان و دختران آن با هنر گلابتون‌دوزی آشنایی نداشته باشند.

پوشاک محلی بانوان هرمزگان و خوزستان

تن پوش زنان هرمزگان

آنچه لباس یا تن پوش زنان هرمزگان را زیبایی می بخشد نقش و طرح و رنگ است و پیراهن زنان هرمزگانی گاه بلند تا مچ پا و گاه تا زیر زانو می رسد که از هر منطقه به منطقه ای دیگر متفاوت است. موضوع مهم در لباس زنان هرمزگان نوع پارچه و رنگ آن است که به علت گرمای هوا معمولاً سبک و نازک است تا جریان هوا را به راحتی از میان آن عبور دهد. همچنین در انتخاب رنگ لباس از رنگ هایی مانند آبی، بنفش، صورتی و سبز بیشتر استفاده می شود.

پیراهن:

انواع پیراهن های زنان هرمزگانی کندوره، گون، اشکم، نشته، آستین فراخ، کلوش، عجمی، چینی، گشاد عربی و ساده شلالی نام دارد. کندوره یکی از پیراهن های مشهور زنان بندرعباس و همان پیراهن گاندورا اسپانیایی و اروپایی است که اعراب مسلمان قرن هشتم میلادی به جنوب ایتالیا و اسپانیا بردند.

این لباس بیشتر در نواحی مرکزی و قسمتی از شمال غربی استان هرمزگان به ویژه بندرعباس، بندر خمیر، کنگ و بندر لنگه مورد استفاده قرار می گیرد. این لباس دارای حاشیه نواردوزی پهن در ناحیه دور کمر است و اندامی بودن آن و انتخاب قد تا حد زانو به مدل و دوخت آنها تنوع می دهد و از طرف دیگر باعث نمایان شدن زیبایی شلوارهای بندری می شود و به همین علت رایج ترین پیراهن در بین زنان و دختران جوان بندری است

اغلب رنگ های مورد استفاده برای این پیراهن رنگ های گرم و شادی مانند قرمز، بنفش، سبز، سرخابی، صورتی، نارنجی، زرد و به ندرت آبی فیروزه ای است. علاوه بر کندوره زنان از یک زیر پیراهن سفید فاقد آستین که از جنس پارچه های نازک و نخی و اغلب وال سفید دوخته می شود، استفاده می کنند.

پیراهن کمر چین: یکی از زیباترین و قدیمی‌ترین پیراهن‌های زنان هرمزگان است که نسبت به دیگر لباس‌های استان از قدمت بیشتری برخوردار است. این تن‌پوش در گذشته در بندرعباس، شهرهای اطراف آن من جمله میناب و رودان طرفداران خاصی داشته است.

پیراهن کمر چین در این نواحی پیراهن دورچین (dorcin) نیز خوانده می‌شود. این پیراهن گاه با بالاتنه ساده و یقه گرد دوخته و گاه با برشی دالبری شکل در زیر سینه و یقه هفت که زیر سینه تا خط کارور را چین‌های منظمی می‌دهند. آستین‌های این پیراهن دو تکه بوده که شامل تکه آستین و سرآستین‌ها است. سرآستین‌های این پیراهن را اندازه مچ دست می‌دوزند و با چین‌های ریزی سرآستین‌ها را به آستین وصل می‌کنند.

این پیراهن به همراه شلوار گشاد و خاصی پوشیده می‌شود که گشادی آن از کمر تا دمپا به یک اندازه است و لبه گشادی پایین هر لنگه شلوار بین ۴۰ تا ۵۰ سانتی‌متر می‌رسد و کمر شلوار را لیفه‌ای دوخته و کش می‌کشند.

این شلوار نمایی مانند دامن به خود می‌گیرد علاوه بر دمپا دو درز پهلوی شلوار را نیز با نوارهای تزئینی، زری و یا با چرخ گلدوزی می‌کردند که نوع تزئینات آن بسته به شهرستان‌های توابع متفاوت است.

شلوار بندری: در استان هرمزگان به نام «شلوار دمپا تنگ» خوانده می‌شود که از مچ پا تا زانو تنگ بوده و از زانو تا کمر حالت لوزی شکل به خود گرفته و کاملاً گشاد و راحت است. شلوارهای بندری را به رنگ‌های سبز و قرمز و زرد، آبی و نارنجی و با

پارچه‌هایی از جنس تترون، پوپلین و چیت برای استفاده روزمره و پارچه‌های کلفت و زری دار مثل اطلس و زربفت و ساتن برای مجالس و عروسی‌ها می‌دوزند. برای راحتی در هنگام پوشیدن دمپای شلوار را به‌طرف داخل پا چاک می‌دهند که با زیپ و یا دکمه‌ای دست‌ساز بسته می‌شود. دمپای شلوارهای بندری از مچ پا تا روی زانو تزئینات بسیار زیبایی دارد که نسبت به تن‌پوش‌ها از تنوع بسیاری برخوردار بوده که از گذشته تاکنون در بین بانوان جایگاه خود را از دست نداده است. تزئینات شلوارهای بندری براساس نوع و محل جغرافیایی دوخت آن اسامی مختلفی دارد که عبارت‌اند از: بادله تمام، ودویی دستی، ودویی چرخی، پولکی، حاشیه‌ای، سرپارچه‌ای، گلابتونی، خوس لنگه‌ای، ودویی اطلسی و نخی.

نقاب در جنوب و هرمزگان

استان هرمزگان که در شرق آن با غالبیت فرهنگ و مردم بلوچ و در مرکز غالبیت با فرهنگ بومی و نژاد مردمی حاصل اختلاط فارس‌ها، بلوچ‌ها، عرب‌ها و سیاهان و تیره‌های آمیخته که گاهی در اثر اعتلاف‌های جمعیتی، هویت‌های جدید شهری همچون بندری و مینایی را به وجود آورده‌اند و تعدادی نژاد کمتر اختلاط یافته نیز دیده می‌شود و در نواحی غربی و جزایر ایرانی خلیج فارس زبان عربی رایج است و مردم آن نیز اکثراً نژادی حاصل از اختلاط را دارند به همین دلیل از نظر پوشاک و مدل و طرح آن با استان سیستان و بلوچستان دارای مشترکاتی می‌باشد. اشتراکات آنها در برقع، سوزن و طرح شلوار، روسری و شال و چادر و پیراهن البته دارای ویژگی‌های خاصی نیز هستند.

برقع: در پوشاک بانوان هرمزگان ملحقاتی وجود دارد که علاوه بر جنبه تزئینی جنبه کاربردی نیز دارد از مهم‌ترین این ملحقات برقع است که نوعی حجاب نیز محسوب می‌شود و اغلب زنان ساحل‌نشین قشم، بندرلنگه، جاسک و بندرعباس از آن استفاده می‌کنند و در مناطقی مانند رودان، حاجی‌آباد و بستک دیده نمی‌شود. زنان هرمزگان علاوه بر لباس از انواع و اقسام زیورآلات که تعدادی از آنها تنها متعلق به استان هرمزگان است برای پوشش و زیبایی استفاده می‌کردند.

چادر

در یک قرن اخیر زنان بندری و هرمزگانی پارچه‌های گوناگونی را از لحاظ جنس، رنگ و طرح مورد استفاده خود قرار دادند که به مرور زمان این پوشاک دستخوش تغییر قرار گرفت. بیشتر چادرها به رنگ‌های قهوه‌ای، خردلی و خاکستری مایل به آبی و دارای طرح‌ها و نقش‌های بسیار زیبا و جذاب است. معمولاً چادر بندری را به دو شیوه می‌بندند (لا نیم لا و کول زدن) در یک روش یک گوشه را با دست بر روی دوش می‌اندازند و طرف دیگر آزاد است و در شیوه دیگر یک طرف چادر را دور سر می‌پیچیدند و گوشه آن را در ناحیه گوش رها می‌کنند.

اورنی

اورنی را با پارچه حریر تهیه می‌کنند. این روسری دارای تزئینات بسیار متنوع به صورت گل‌های ریزودرشت بته‌جقه‌ای، گل بادامی، و غیره بوده که در جلو صورت و سطح داخلی اورنی با پولک و گلابتون و یا بانج‌های طلایی و نقره‌ای گلدوزی می‌کنند و این روسری به علت استفاده راحت‌تر و ساده‌تر نسبت به جلیبل‌های دیگر در رنگ‌های شاد و زنده مانند سبز، قرمز، نارنجی و زرشکی و آبی دوخته می‌شود که اصولاً با لباس هماهنگ است. اورنی را دور سر و صورت می‌پیچند و یک قسمت آن را روی سینه آزاد رها می‌کنند که در اصطلاح محلی به آن کول گفته می‌شود.

لیسی:

شال نخ‌نرم و از جنس‌وال است که با رنگ‌های روشن و شاد تهیه و در تابستان از آن استفاده می‌شود. لیس‌ی شال نسبتاً بزرگی است که زنان هنگام کار یا مهمان‌داری از آن به‌جای چادر استفاده می‌کنند و به ندرت شک‌بافی در این سرپوش به‌کار می‌رود.

چادر بندری:

در یک قرن اخیر زنان بندری و هرمزگانی پارچه‌های گوناگونی را از لحاظ جنس رنگ و طرح مورد استفاده خود قرار دادند که به مرور زمان این پوشاک دستخوش تغییر قرار گرفت. پارچه‌هایی که در قرن حاضر در شهرهای بندرعباس، میناب، بندرلنگه به عنوان چادر مورد استفاده است عبارت‌اند از: شیشه، شیشه نیم طاقه، شیشه بند زرد، شیشه بند سبز، شیشه نیم فاق براق، اطلس، کیش، ویل، ژورژت، سوفون، ویل لندنی، ویل گل ابریشمی و غیره. بیشتر چادرها به رنگ‌های قهوه‌ای، خردلی و خاکستری مایل به آبی و دارای طرح‌ها و نقش‌های بسیار زیبا و جذاب هستند.

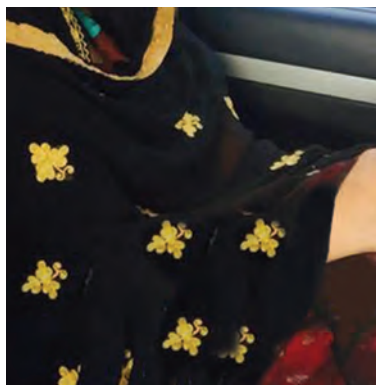

چادر بندری یکی از زیباترین چادرها در سراسر کشور محسوب می‌شود. طرح رنگ و نوع پارچه منحصر به فرد این چادر زیبایی خاصی را برای آن به وجود آورده است. بیشتر چادرها به رنگ‌های قهوه‌ای خردلی، خاکستری مایل به آبی است که اغلب آنها از کشورهای عربی، هند و پاکستان وارد ایران می‌شوند.

آینه‌دوزی

خوس دوزی: یکی از هنرهایی است که برای تزئین جلبیل (جلبیل که نام دیگر آن «توری» می‌باشد، یک نوع پارچه توری سیاه رنگ به ابعاد 2×1 متر است که در گذشته دختران و زنان هرمزگانی به‌عنوان روسری بر روی لچک می‌بستند ولی امروزه در منزل از آن استفاده می‌کنند. جلبیل‌های مشهور بندری عبارت‌اند از کلیبی‌چی، گروگی‌چی، جزیره‌ای، گزین، دریا، توری ابریشمی، ملاف‌ای، شيله کویتي) به‌کار می‌رود. پارچه‌هایی که برای بافت جلبیل خوسی استفاده می‌شود، معمولاً به رنگ‌های سیاه، سفید، سبز و زرشکی هستند و نقوشی که بیشتر در آنها مورد توجه است، نقوش ستارگان ۶، ۸ یا ۱۲ پر، دانه دانه‌ای (دیسکو)، گوشواره‌ای و طرح‌های دیگر می‌باشند اما بهترین نقش متعلق به تصویر شاهین است که به آن گل شاهینی می‌گویند. این جلبیل در بازارهای هرمزگان به تعداد زیادی در مغازه‌ها دیده می‌شود. از جلبیل خوسی به دلیل زیبایی در عروسی‌ها استفاده می‌شود.

پودمان چهارم طراح لباس های سنتی شرق ایران

پوشاک محلی خراسان، افشاری و بلوچی

واحد
یادگیری ۱

رنگ آمیزی و تکنیک های کاربردی در پوشاک خراسانی، افشاری، بلوچی

برای رنگ آمیزی و کاربرد تکنیک در پوشاک خراسانی، افشاری و بلوچی با توجه به کاربرد پارچه هایی ساده با بافتی سنتی می توان از تکنیک های مدادرنگی بیشتر استفاده نمود. از طرفی با توجه به استفاده از انواع سوزن دوزی و تزئینات سکه دوزی و نواردوزی در این پوشاک زمینه مدادرنگی بهترین زمینه برای نشان دادن زیبایی های سوزن دوزی و تزئینات کاربردی می باشد.

نکات زیر را در رنگ آمیزی و تکنیک کاربردی برای طراحی و رنگ آمیزی پوشاک مورد توجه قرار دهید.

۱ سعی نمایید جنس پارچه زمینه را تاحد امکان با استفاده از تکنیک های مدادرنگی یا آبرنگ رقیق رنگ آمیزی نمایید.

۲ رنگ غالب در پوشاک افشاری رنگ قرمز و جنس آن ابریشمی می باشد.

۳ برای ایجاد سایه و روشن در پارچه زمینه پوشاک خراسانی، افشاری و بلوچی از خطوط مشکی و دورگیری توسط راپید یا ماژیک و خودکار مشکی استفاده شود و از ایجاد سایه روشن های تکه ای خودداری شود.

۴ بهتر است برای نمایش تزئینات لباس از گواش غلیظ یا ماژیک اکلیلی استفاده شود و از به کار بردن آبرنگ رقیق یا آبکی و یا تکنیک خیس در خیس خودداری نمایید.

۵ قبل از رنگ آمیزی تزئینات بر روی کار اصلی روی یک تکه مقوا رنگ ها و طرح ها را آزمایش نمایید.

۶ از هنرجویان بخواهید از طرح و نقش سنتی منطقه در تزئینات استفاده نمایند.

۷ رنگ غالب در پوشاک خراسان رنگ سفید می باشد.

انواع پوشاک در خراسان

در اکثر روستاهای ایران، خراسان و مشهد به دلیل نقش پررنگ دامداری و کشاورزی در زندگی روزمره از نقوشی که به نوعی اشاره به این عوامل دارد، استفاده می کنند. به طور کلی عواملی مانند جنسیت، شرایط جغرافیایی، سن، موقعیت اجتماعی، شرایط تاریخی و اعتقادات و آداب و رسوم از جمله عواملی هستند که در فرم پوشاک تأثیر دارند.

پوشاک خراسانیان را به دلیل وجود طوایف مختلف، بسیار متنوع و اغلب متفاوت بایستی در نظر گرفت و به صورت کلی می توان آن را به چهار بخش کلی تقسیم کرد؛

■ پوشاک کردهای ساکن خراسان

■ پوشاک نواحی مرزی، مثل تربت جام، تایباد، باخرز و خواف

■ پوشاک مهاجرین ساکن در استان، مانند؛ ترکمن ها، بلوچ ها، عرب ها

■ پوشاک ساکنین مناطق کویری و جنوبی استان مثل؛ نیشابور، تربت حیدریه، سبزوار، کاشمر، گناباد و قاین.

بلوچ ها

این قوم بیشتر در شرق و جنوب خراسان رضوی مستقر می باشند. مردان و زنان بلوچ ساکن در این استان در استفاده از پوشاک سنتی خویش اصرار می ورزند. زنان بلوچ علاوه بر به کارگیری پارچه های گلدار، در تهیه پوشاک سنتی خویش از هنر سوزن دوزی استفاده می کنند.

ترکمن ها و افشاریان

در شمالی ترین نواحی استان خراسان رضوی ترکمن ها زندگی می کنند. پوشاک مردان و زنان ترکمن بسیار ظریف و زیباست. زیورآلات خاص ترکمن ها بر زیبایی پوشاک زنانه می افزاید. علاوه بر ترکمن ها افشاری ها نیز در مناطقی از خراسان زندگی می کنند.

در شهرهای قوچان، درگز و کلات، مردان و زنان کرد و ترک دارای لباس های

مخصوص به خود می‌باشند. در این منطقه پوشاک مردان و زنان از ویژگی خاصی برخوردار است که آن را از بقیه نقاط خراسان متمایز ساخته است. ظریف‌ترین پارچه‌های ابریشمی در کارگاه‌های سنتی زاوین کلات بافته می‌شود. به کارگیری رنگ‌های قرمز، زرد، صورتی و سورمه‌ای در این پارچه‌ها، پوشاک محلی آنها را به یک اثر هنری بدیع مبدل ساخته است.

پوشاک بانوان شرق خراسان

شرق خراسان منطقه وسیعی در نوار مرزی است که از شمال سیستان تا تربت جام امتداد دارد.

پوشاک زنان خراسان دارای شش تکه اساسی است که عبارت اند از؛ کلاغی، روسری، پیراهن، جلیقه، شلوار و چادر و کفش.

روسری این زنان به نام چارقد به رنگ سفید و به شکل سه گوش بزرگ است. این لچک را به صورت تا زده روی سر می‌گذارند. در گوشه‌های این سربند منگوله‌هایی از نخ‌های ابریشم الوان وصل شده است. دستمال کلاغی از قسمت پیشانی روی روسری بسته می‌شود.

بیشتر تن‌پوش‌های زنانه در خراسان جنوبی را پیراهن‌هایی با بالاتنه کوتاه با نقش‌بندی‌های بسیار زیبا تشکیل می‌دهد که دامن‌هایی پرچین و بلند دارند. این پیراهن‌ها دارای آستین معمولی و سردست است. پیراهن‌های زنانه، جلو بسته است و سه تا چهار دکمه می‌خورد. پارچه پیراهنی‌ها اغلب از جنس قمیس، کرباس و قرمز رنگ و بی گل و بوته است.

دور کمر شلوار زنان شرق خراسان گاهی از شش متر متجاوز است. رنگ شلوارهای زنانه معمولاً از پارچه‌های الوان انتخاب می‌شود. جلیقه زنان از مخمل‌های الوان و زربافت تهیه می‌شود که برای حفاظت از سرما به جای یل و ارخالق به کار می‌برند. کفش زنان به شکل نعلینی است که پاشنه کفش روی تخت آن قرار دارد و از چرم الوان تهیه می‌شود. زیر پاشنه معمولاً نعل می‌کوبند. در پاشنه این کفش‌ها استخوان شتر به کار می‌رود. رویه این کفش از چرم تزئین شده است.

در خراسان جنوبی پارچه‌های تزئینی با رو دوزی‌های زیبا در لباس بانوان به کار می‌رود. جنس لباس معمولاً نخی ساده و گل‌دار و متناسب با آب و هوای این منطقه است و تزئین‌هایی مثل سکه‌دوزی، یراق‌دوزی، آینه‌کاری و غیره بر روی پارچه‌هایی با نقش و نگارهای زیبا و رنگ‌هایی شاد جلوه‌گر می‌شود

روی این پیراهن‌های بلند چین‌دار معمولاً جلیقه می‌پوشند. جلیقه یک تن‌پوش بدون آستین و جلو باز است که تا زیر کمر را می‌پوشاند و با نقوش گیاهی و بیشتر نقش بته مزین می‌شود. جنس جلیقه‌های زنانه از مخمل و پارچه‌های قیمتی بوده که آن را با زیورآلات تزئین می‌کنند.

همچنین، پیراهن های زنانه دیگری نیز در خراسان جنوبی دیده می شود که کوتاه تر بوده و عوامل تزئینی بیشتری از جمله نقوش هندسی، گیاهی، منگوله و غیره در آن به کار رفته است. بعضی دیگر از پیراهن ها نیز با پارچه های گل دار سنتی دوخته می شود.

لباس محلی زنانه

- ۱- **سرپوش زنانه: چارققد، دستمال، روبند، کلوته، عرق چین، کوسه**
چارققد: مانند روسری های امروزی ولی از آن بزرگ تر است. جنس آن از پنبه و بیشتر به رنگ سفید است.
دستمال: آن را روی چارققد و به پیشانی می بندند و بیشتر رنگ های تیره به ویژه قرمز آن متداول است.
روبند: جنس آن پارچه نازک بوده و به وسیله دو بند به دور سر بسته و در جلو صورت آویزان می شود.
کلوته: به آن کلاه پول هم می گویند و قسمت جلوی آن را با انواع سکه های نقره قدیمی تزئین می کنند.
کوسه: شبیه چهارقد ولی از آن نازک تر بوده و در تابستان ها استفاده می شود.
عرقچین: شبیه عرقچین های امروزی بوده و روی آن نقش و نگار دارد.

۲- تن پوش زنانه: پیراهن، بلوز یا بلیز، دلاق، شلیته، یل، اور و غیره.

پیراهن یا (پهره): از روی شانه تا زیر زانو را می پوشاند و جلوی آن به اندازه سه دکمه باز است. در برخی نقاط نوع بدون دکمه آن نیز رایج است. زنان در روستاهای خراسان جنوبی روسری های نازکی از پارچه های محلی به سر می کنند. آنان روسری هایشان را زیر چانه گره می زنند یا با سنجاق هایی در زیر دستمال سر ابریشمی می بندند.

پیراهن روزمره، معمولاً بلند است و روی شلوارهای گشاد پفی پوشیده می شود. با این حال زنان در میهمانی ها و جشن ها شلوارهای تنگ نظامی، لباس های چیت کوتاه رنگارنگ و دامن های پرچین که با پولک ها تزئین شده می پوشند. پیراهنشان دقیقاً تا بالای زانوها می رسد جنس پارچه ها بیشتر از مواد نخی و لطیف است که به علت آب و هوای خشک منطقه کاربرد دارد. در انتخاب رنگ از پارچه های ساده و گل دار و رنگ های شاد استفاده می شود و برای تزئینات لباس، یراق و نوارهای رنگی استفاده می کنند.

دلاق: شبیه جوراب است و از نوک پا تا کمر را می پوشاند. کمر آن بند دارد و دور کمر بسته می شود.

شلیته: نوعی دامن چین دار و بسیار گشاد است و از کمر تا زیر زانو را می پوشاند. **شلوار:** جنس آن کرباس و گشاد و بلند است. به آن شلوار تخته دار و شلوار لنگه نیز می گویند.

یل: شبیه جلیقه و از آن بلندتر است. از مخمل و پارچه های قیمتی دوخته می شود و آن را با زیورآلات تزئین می کنند. جلوی یل باز است و معمولاً آن را در شب عروسی و یا زنان اعیان می پوشند.

چادر: بیش تر به رنگ های سفید و سیاه گل دار و شبیه چادرهای امروزی است. در روستای سربیشه چادر چهارگوش است و در روستای چنشت از چادر معمولی که کوچک تر و کوتاه تر است استفاده می کنند و فقط از پشت سر آویزان می شود.

۳- پای پوش زنانه: کفش طبلك دار، کفش گرجی، کفش سووز، گالش و غیره

تزئینات پوشاک در خراسان جنوبی

در خراسان جنوبی کلاه سنتی زنان «کلوته» که در قسمت پیشین با انواع سکه های نقره تزئین می شود. در تربت جام و تایباد «سرجامه» با رشته هایی از پولک و سکه های نقره تزئین می شود. بالاتنه ها با حاشیه دوزی یا پولک تزئین می شوند. پاچه های شلوار نیز با الیاف طلایی و پولک تزئین و گلدوزی می شود. قسمت پایین هر دامن با نوار و روبان تزئین می شود.

پارچه سنتی فرت

بافت و تهیه منسوجات مختلف از قبیل انواع حوله، چادرشب، سفره، بقچه و لباس زیر به وسیله نخ های تابیده یا ابریشم، فرت بافی یا تن بافی نامیده می شود. دستگاه بافت آن چهار وردی است ولی به علت تراکم زیاد تارها، وردها دو به دو به یکدیگر بسته می شوند و دارای شانه مخصوصی (معمولاً از جنس نی) می باشد. این دستباف مانند جاجیم دورو است. جنس نخ مورد استفاده نخ پنبه ای ۱۶ دولا و گاه برای پود از نخ های ابریشمی مصنوعی استفاده می شود. این پارچه به عرض ۵۰ الی ۷۰ سانتی متر بافته می شود. نقوش رایج پیچازی و چهارخانه می باشد. گرچه فرت بافی مانند ابریشم بافی یزد و یا گلیمچه بافی گیلان شهرت ملی ندارد اما در تربت جام هنری کاملاً شناخته شده است و از مشاغل خانگی به حساب می آید.

نخ مصرفی پارچه: در زمان های گذشته بیشتر از ابریشم استفاده می شد ولی امروزه بیشتر از پنبه و نخ استفاده می شود. رنگرزی هم در گذشته سنتی بوده ولی امروزه از رنگ های آماده استفاده می کنند. پارچه های بافته شده بیشتر شامل انواع حوله، شال، روسری، بقچه و چادرشب می باشد.

نقوش انعکاسی از زندگی بی پیرایه هنرمند روستایی است که با الهام گرفتن از طبیعت و فضای پیرامون خود بسیار ساده و به دور از پیچیدگی می باشد و گل و گیاه و پرند در آن به وفور به چشم می خورد. گل نماد معنویت و لطافت، پروانه نشانه پیوند زمین با آسمان و احترام به طبیعت و درک پیرامون می باشد. نقوش رایج در بافت ها پنج گل چکی، گل کوش (به شکل پاپیون) گل سماور، گل پروانه ای، گل مارپیچ، گل بال نی بی (به شکل ضربدر) می باشد.

پارچه دستباف برک

برک نوعی پارچه دستباف ضخیم است که با استفاده از پشم شتر یا کرک بز در نقوش ساده یا چهارخانه بافته می شود و نام این پارچه نیز بر همین اساس انتخاب شده است. کیفیت پارچه را می توان به دو نوع نرم و شفاف و کرک مانند و ظریف جهت پارچه فاستونی و پشمی و الیاف بلند و خشن جهت نمد و قالی و غیره تقسیم کرد. پرزهای پارچه راست و مستقیم و بادوام است. خاصیت فنری دارد و بر روی هم نمی خوابد. معمولاً خودرنگ است و در رنگ های قهوه ای، سیاه، سفید، شیری و شکری یا خاکستری تهیه می شود. تقاضای زیاد برای این پارچه به دلیل گرم بودن و وزن سبک و نگهداری آسان آن می باشد و از آن برای تهیه کت، پالتو، ژاکت، اورکت، و گاهی نیز پتو و قالی استفاده می شود و در گذشته نیز از آن جبه و سرداری می دوختند.

از پارچه برک در کشورهایی چون ایران، افغانستان، لیبی و الجزایر برای تهیه پوشاکی مانند پالتو، لباده، شولا، نوعی ردا، چوقا، مچ پیچ و شال به کار می رود. برک امروزه در ایران کمیاب است. بجزستان فردوس و بشرویه در خراسان از نواحی اصلی تولید این پارچه هستند. در استان کرمان هم بافته می شود. انواع مشهور آن در قبیله هزاری در بشرویه استان خراسان بوده و در حال حاضر مرکز فروش آن مشهد می باشد.

پوشاک محلی بانوان سیستان و بلوچستان

پوشاک بانوان سیستان

پیراهن تاجیک: قد این پیراهن یک وجب بالای زانو است و دارای یک برش راسته است که در دو طرف پهلوها چاکي تا بلندی باسن بزرگ دارد. جلو این لباس تا زیرسینه باز است و سجافی مزین به گلدوزی با نخ سیاه «سیاه دوزی» دارد. سرشانه و آستین بدون درز روی دولای بسته برش می خورد و آستین از سه برش تشکیل شده است

۱- راسته آستین ۲- برش مثلثی که از کارور تا ۱/۲ آستین قرار می گیرد ۳- مرغک که برای راحتی پوشنده به آن دوخت می شود. چاک بلند این پیراهن به علت پوشیدن دامن پرچینی است که در زیر این لباس پوشیده می شود. برای رو دوزی از نخ سیاه استفاده می شود که در اصطلاح محلی این رودوزی را سیاه دوزی می نامند. سیاه دوزی در انواع نام های محلی تخم خربزه، دندون بره، پا مرغک، زنجیره، تور، پنجولک دوخته می شد.

تنبون: دامن پرچین که در منطقه به تنبون گشاد معروف است. زنان سیستانی دامنی را به جای شلوار در زیر پیراهن تاجیک می پوشند که عرض دامن به ده متر می رسد کمر آن لیفهای و به وسیله بندهای بومی که توسط بانوان خود منطقه بافته می شود بر کمر استوار می گردد. بعضی از بانوان تا سه عدد دامن پرچین روی هم می پوشیند که لبه این دامن هم سیاه دوزی می شود.

پیراهن پاچین: بانوان سیستانی از پیراهنی دارای یقه گرد، بالاتنه کوتاه (از جلو تا ناحیه اتصال دامن باز است) آستین ساده و شمیزیه و مچ دار و دامنی با چین های ریز استفاده می کنند. قد دامن چین دار این لباس تا زانو می باشد.

شلوار: پیراهن پاچین زنان سیستانی با شلوازی که در منطقه کوته نام دارد پوشیده می شود. این شلوار از دو ساق مخروطی و میان ساق کم چین تشکیل شده است. کمر آن لیفهای و در لبه شلوار سجاف می خورد و روی آن با دست یا چرخ تزئین می شود.

پیراهن دو گریبانه: قد این پیراهن تا زیر زانو است و در یقه پشت و جلو آن مانند پیراهن تاجیک دارای چاک می باشد با این تفاوت که قد آن بلندتر و بدون چاک پهلو و برش زیر آستین چین می خورد، این پیراهن با شلوار پوشیده می شود.

جلیقه: از پارچه ساده و تیره رنگ دوخته می‌شود، یقه آن هفت است که تا کمرگاه می‌رسد و روی آن با نوار قیطان نقش‌بندی می‌شود.

کت: کت محلی کوتاه، آستین‌های آن بلند و راسته و یقه آن گرد است و از رنگ‌های شاد برای این پوشش استفاده می‌شود، روی آن با نوار تزئین شده و درهنگام سرما از کت‌های چرمه‌دار و قزن لاله‌دار استفاده می‌کنند.

لچک یا دستمال سر: آن را تا زده و در جلو سر گره می‌زنند و دو طرف لچک را لای دستمال گره می‌زنند و موها به شکل چتر از زیر دستمال نمایان می‌شود.

سرپوش یا چارقد: پارچه چهارگوش رنگی یا سفید که آن را بر روی لچک می‌پوشند.

روبند: بعضی از بانوان برای پوشاندن صورت خود از روبند استفاده می‌کنند که این روبند از پارچه‌های کتانی سفید تهیه شده و در محل چشم‌ها به‌طور سنتی توردوزی می‌شود و به‌وسیله بند به پشت سر بسته می‌شود و قد آن تا زیر سینه می‌رسد.

کلاه: بعضی از بانوان سیستانی از کلاهکی به شکل عرق چین استفاده می‌کنند که روی آن نقش‌بندی شده است.

چادر: طرح آن چهارگوش و جنس آن از پنبه‌است و توسط بومیان منطقه بافته می‌شود. قد آن تا نزدیک زانو می‌رسد. نوع نامرغوب آن جاوند نامیده می‌شود و نوع دیگر که مرغوب است از چهارخانه‌های ریز با نخ ابریشم بافته می‌شود.

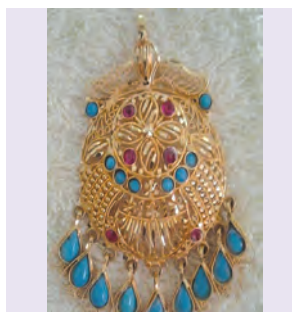
کفش: مدل تخت چوبی با رویه چرمی که افراد معمولی استفاده می‌کردند. اُرسی‌های سرکج یا نوک برگشته مخصوص بانوان ثروتمند بود.

زیورآلات در بلوچستان

زرگری و نقره‌سازی در بین مردم بلوچ رواج زیادی دارد. وجه تفاوت عمده زیورآلات در سیستان و بلوچستان ظرافت استفاده از انواع نگین‌های فیروزه‌ای و غیره می‌باشد. یاقوت‌های مصنوعی هم از رنگ صورتی روشن تا سیر، مرواریدهای مصنوعی و سنگ سفید در جاهایی که مروارید در دسترس نباشد معمول است گاهی اوقات کهرپا نیز مشاهده می‌شود. از میان سنگ‌های ویژه زینت‌آلات، فیروزه مصرف بیشتری دارد چون در خراسان معدن آن یافت می‌شود. منظور از زیورآلات سنتی در بلوچستان، زینت‌آلات سنتی شهری، روستایی و مردم چادرنشین بلوچستان می‌باشد که به‌عنوان یک منطقه فرهنگی در نظر گرفته شده است

زیورات این نواحی همیشه به سفارش ساخته می شود و به دلیل اقتصادی، آنها را در روستاها کمتر به صورت آماده می توان یافت. در ساخته ها و سفارشات روستایی، نقره بیشتر به کار می رود،

حال آن که در شهرها طلا رایج تر است و وسیله بهتری برای سرمایه گذاری به شمار می رود. گذشته از طلا و نقره، اغلب آمیزه (آلیاژ) های فلزی و مهره های پلاستیک به رنگ طلایی و فیروزه ای نیز به کار می رود.

سوزن دوزی و رودوزی های مکمل سوزن دوزی بلوچی

نوار دوزی

به دوخت نوارهای آماده که معمولاً بر روی لباس، رومیزی، روسری و... دوخته می شود نواردوزی گفته می شود که یکی از رودوزی های زیبا و سنتی ایران می باشد. قیطان دوزی نیز نوعی نواردوزی است با این تفاوت که در قیطان دوزی به جای نوار از قیطان استفاده می شود.

نواردوزی یکی از دوخت های مکمل سوزن دوزی در سیستان و بلوچستان می باشد. بانوان بلوچ برای صرفه دوزی از کناره های اضافی پارچه استفاده کرده و بر روی آن نقوش زیبای بلوچ را سوزن دوزی می نمایند این نوارهای دوخته شده در کارهای تکمیلی و تلفیقی کاربرد فراوانی دارد.

پریواردوزی

پریوار دوزی از رودوزی های بسیار ظریف و سوزن دوزی های اصیل ایران به خصوص در خطه هرمزگان می باشد. در گذشته به نوعی پارچه که در نهایت لطافت و ظرافت بوده و همچون مخمل کمی پرز داشته پری می گفتند. پریواردوزی نوعی سوزن دوزی است که بخیه های دوخته شده بر روی پارچه پس از اتمام کار حالتی شبیه به مخمل پیدا می کنند نام اصیل این دوخت از زیبایی پره های ظریف و بلند طاووس گرفته شده و کلمه پریوار یعنی به حالت پردوختن و یا حالت ابریشمین دوختن می باشد و با نخ های ابریشمی ظریف دوخته می شود. از این هنر در تابلوهای هنری

و البسه می‌توان استفاده کرد. این دوخت زیبا بیشتر در قسمت حاشیه روسری و اشارپ زنان بلوچی دیده می‌شود. همچنین برای تزئین پیش سینه سرشلوار و دور آستین، کلاه، عرقچین، سرمه‌دان، بازوبند، جلد قران و... استفاده می‌کنند.

دوخت تزئین سیستان

سیاه‌دوزی نیز مانند خامه‌دوزی از هنرهای مردمان سیستانی برای تزئین لباس است که در آن فقط از نخ سیاه رنگ استفاده می‌شود. این نوع دوخت برای تزئین پیش سینه و سرآستین لباس به کار می‌رود و در آن با دوخت «دندان موشی» به هم چسبیده نقش‌هایی را به شکل مثلث بر روی لباس می‌دوزند.

سکه‌دوزی بلوچی

سکه‌دوزی از هنرهای بسیار ظریف و چشم‌نواز مردمان بلوچ است و به عنوان دیوار آویز، تزئین رخت‌خواب، آباژور و همچنین در البسه زنان مورد استفاده قرار می‌گیرد

سوزن‌دوزی بلوچی

هنر سوزن‌دوزی با کمک سوزن و قلاب انجام می‌شود و با نقش گل‌ها، بوته‌ها و ترکیب رنگ‌ها ترین می‌شود که مهم‌ترین زیور لباس زنان بلوچ است. برای طرح سوزن‌دوزی از پارچه و نخ‌های رنگی که مواد اولیه را تشکیل می‌دهند استفاده می‌شود. نخ‌های به کار رفته معمولاً به رنگ‌های تیره و اکثراً به رنگ قرمز است.

پیراهن زنان بلوچ با چهار قطعه سوزن‌دوزی شده زینت داده شده که عبارتند از یک قطعه پیش سینه، دو قطعه سرآستین و قطعه دیگر در زیر پیش سینه که به طور عمودی تا پایین پیراهن دوخته می‌شود و جیب یا در اصطلاح محلی «گوپتان» نامیده می‌شود.

امروزه با به کارگیری هنر سوزن‌دوزی در سجاده، کوسن، حاشیه شال و روسری

بانوان و نوارهای مانتو، در مراکز شهری هم شاهد گسترش این هنر هستیم، اما هنوز آن طور که باید و شاید این هنر اصیل به مردم سایر نقاط کشور نشان داده نشده است.

خامه دوزی و سیاه دوزی، هنرهای اصیل سیستان

خامه دوزی که به «خمک دوزی» یا «سفید دوزی» نیز معروف است، در میان مردم سیستان رواج دارد. این هنر را می توان زیرمجموعه هنر سوزن دوزی دانست که در آن فقط از نخ سفید استفاده می شود. در گذشته ابریشم به صورت خام یعنی بدون هیچ پرداخت و یا اعمالی از قبیل رنگرزی مورد استفاده قرار می گرفت و همین امر دلیلی بر نامیدن این هنر زیبای اصیل سیستانی بدین نام است. محصولات خامه دوزی از جمله عرقچین، لباس، پیش سینه، جانماز و رومیزی است.

نقوش تزئینی در سوزن دوزی بلوچی

نقش و نگار عامیانه این سوزن دوزی بیانگر سنن، نوع معیشت، باورها و اعتقادات مردم این منطقه می باشد این نقوش پیچیدگی و ابهامی ندارند و از ترکیب خطوط شکل می گیرند این نقوش را با توجه به عوامل مختلف می توان به انواع گوناگونی تقسیم بندی کرد.

با توجه به نوع پارچه به دو دسته تقسیم می شوند.

- بعضی طرح ها فقط بر روی پارچه شش تار که تارپودی مشخص دارد، دوخته می شوند.
- بعضی طرح ها بر روی هر پارچه ای قابل دوختن می باشد.

نقاشی که به وسیله مهر دوخته می شود و یا با توجه به میزان ظرافت به کار رفته در آن به پرکار یا کم کار تقسیم می شود.

طبقه بندی مفاهیم نقش و نگارهای بلوچ

گل ها و گیاهان، ابزار و وسایل زندگی، زیورآلات، عناصر طبیعت مثل ماه و خورشید، حیوانات اعم از پرندگان و خزندگان و آبزیان، واژه هایی در تمجید انسان با اعضای بدن آن به خصوص چشم، ابرو و مژه، ذهن و تخیل اما به طور کلی طرح ها به دو نوع ساده و مرکب تقسیم بندی می شوند منظور از طرح ساده سادگی نوع دوخت نیست بلکه معرفی یک نقش می باشد. این نقوش از تنوع بسیار زیادی برخوردار است که نمی توان به همه آنها اشاره کرد. به بررسی نمونه هایی از این نقوش زیبا می پردازیم.

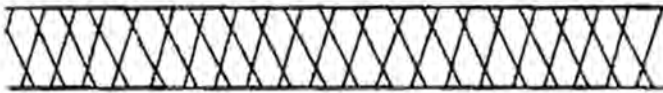
طرح های ساده

جوک: نام گردنبندی است که از زیورآلات بانوان بلوچ محسوب می شود، در وسط آن لوزی کوچکی قرار دارد که بر رأس های آن عدد هفت به صورت باز و حجیم قرار گرفته است و از پشت پارچه دوخته می شوند. به این نقش بیشتر گورکش می گویند.

جوک

روچ بر: خطوطی متقاطع به صورت هفت، هشتی هستند که میان دو خط موازی قرار گرفته اند و از پشت پارچه دوخته می شوند.

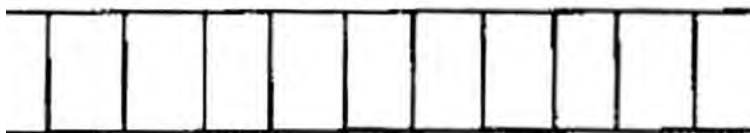
روچ بر

چکن: خطوط عمودی ریزی که به موازات هم قرار می گیرند.

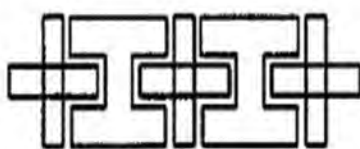

چکن

جالار: خطوط موازی عمودی بین دو خط افقی است که در رنگ های مختلفی دوخته می شود.

جالار

بَنَنو

بتنو: پنج مربعی که به شکل علامت به اضافه در کنار یکدیگر قرار گرفته اند که یکی در وسط و چهار مربع دیگر به اضلاع چسبیده اند. بین هر کدام از این به علاوه ها طرحی چند ضلعی به شکل حرف انگلیسی می باشد.

صبا صبا

صبا صبا: به شکل سر پیکان > می باشد و با خطوط ریزی پوشیده می شود.

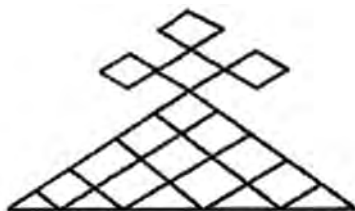

مُرگ پانچ

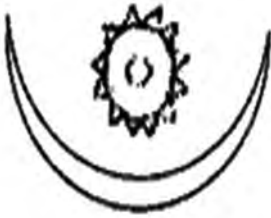
کَتار پادک

کتار پادک: شبیه پای مرغ است.

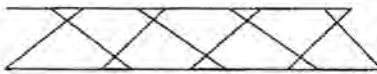
کَپَک

کپک: لوزی ای که بر سه رأس آن لوزی قرار دارد و بر رأس دیگرش مثلثی که با لوزی های کوچک پر شده است.

ماه ء روچ

ماه روچ: روچ به معنای خورشید است، این طرح هلال ماهی است که خورشید را در برگرفته است.

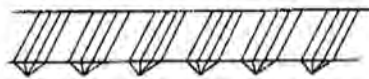
داژک

دژاک: شبیه روچ بر است با این تفاوت که خطوط با فاصله قرار گرفته‌اند.

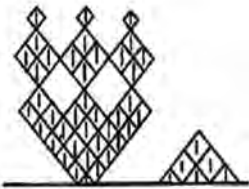
چَم ماهی

چم ماهی: به چشم ماهی شباهت دارد که زنجیر وار در پی هم قرار دارند.

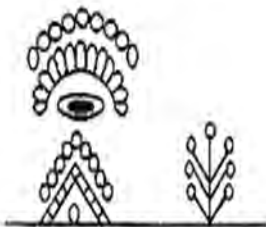
شیرازه یا شیرازک

شیرازه یا شیرازک: طرح آن به شکل خطوطی مورب و موازیند که زائده‌هایی از آنها منشعب شده و به هم وصل می‌شوند.

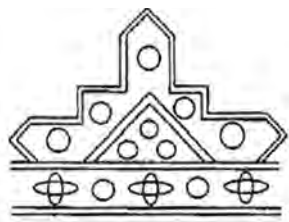
گِرهٔ هل

گره هل: یعنی بگیر و بگذار که منظور به کارگیری یک در میان لوزی‌هاست. به شکل ۷ بوده و درون آن با مربع‌های ریزی پوشیده شده است.

شمس بانور

شمس با به: قطعه طلایی که به پیشانی عروس بلوچ می‌بندند شمس می‌گویند.

دل بنده

دل بنده: به معنای دل بستگی به طرح است. چندضلعی است که به دو خط موازی متصل شده، دو خط موازی دیگر با فاصله به موازات آن تکرار شده و بین این خطوط با گل و آینه تزئین می شود. داخل آن چند ضلعی مثلث کوچک است.

پوشاک بانوان در کلات نادری

جنس پوشاک در فصل سرد، از پشم است و در جشن ها و اعیاد از لباس های ابریشمی و در تابستان از پارچه های نخی استفاده می شود که با نقوش گوناگونی دست دوزی شده است.

معمولاً کرک گوسفند و شتر را با دوک خاصی به نام تشی تابیده و از الیاف پشمی مناسب استفاده می کنند. با پرورش پیلۀ کرم ابریشم الیاف ابریشم را تهیه و با چوب درخت توت و خاکستر گردو محکم به آن می کویند تا موم زدایی شود و قابلیت رنگ پذیری داشته باشد. برای رنگ آمیزی از منابع طبیعی مثل قرمز دانه، روناس، حنا و... استفاده می کنند.

همچنین از زلیل که گل گیاهی کوهستانی است که به رنگ زرد بوده و آن را در رنگرزی پارچه های ابریشمی به کار می برند. نخ هایی که با آن رنگ می شوند همیشه روشن و درخشان بوده و در برابر نور خورشید ثابت است.

بررسی نقش یک دستینه

- ۱ چهارگوشی که به چهار قسمت تقسیم شده است.
- ۲ در تقاطع دو قطر آن یک دایره کوچک دیده می شود که مرکز نقش را تشکیل می دهد. به این دایره به لفظ محلی دویمه گفته می شود و با یک نوع دوخت ترکیبی به نام دندان موشی با پایه های مشترک به رنگ زرد دوخته شده است.
- ۳ در هر چهار گوش دو نقش لوزی که گلبرگ های یک گل هشت پر را تشکیل می دهند دیده می شود.
- ۴ مرز میان نقش ها با نوعی دوخت بست به رنگ مشکی با بست های ریز سفید مشخص شده است.
- ۵ در حاشیۀ بالا نقشی به شکل هفت و هشت دیده می شود که دو به دو با دو رنگ متضاد دوخته شده است گاهی سبز و قرمز و گاهی زرد و مشکی.
- ۶ یک حاشیۀ هفت و هشت سفید ریز به نام دندان موش در بالا و پایین آن دیده می شود که با بخیه های یک اندازه به صورت مایل دوخته شده است.

۷ در قسمت بالای دستینه نقشی به نام پشت‌ماهی که منظور همان تیغ‌ماهی است ملاحظه می‌شود که به فواصل معین با رنگ‌های سبز و زرد و لاجوردی تکرار شده، رنگ قرمز تمام حاشیه زمینه را تشکیل می‌دهد و بیشتر تکرار شده است.

۸ در قسمت نوک کار نقش لنگری یا زلف عروس در میان سه گوش دیده می‌شود. هر سال چهار فصل دارد و تقسیم مربع به چهار قسمت، اشاره به فصول مختلف سال است. اگر به معنای رنگ‌ها نیز توجه شود رنگ سبز نشانه بهار به معنی تازگی و طراوت و رنگ زرد اشاره به خوشه گندم و نشان تابستان است که فصل برداشت این محصول می‌باشد. رنگ سفید و لاجوردی نشانه پاییز و زمستان است. بدین ترتیب تأثیر اصول طبیعی در باورهای زنان روستایی و انعکاس آن را در نقش‌های برجای مانده از دست دوخته‌های زیبایی که جامه‌ها را با آن می‌آرایند نمایان است.

نمونه دستینه همراه با نقش علت استفاده از نقوش مثلث بوده که نماد الوهیت است و گندم که نماد رزق و روزی بوده و پشت‌ماهی به عنوان زلالی آب در این دست بافته‌ها شناسایی می‌شود.

هنرمندان ابریشم بافی زاوین در بافته‌های خویش از رنگ‌های درخشان مشکی، سبز، زرد، سرمه‌ای و سفید استفاده می‌کنند. طرح‌های هندسی این بافته‌ها قابل مقایسه با نقوش قالی و گلیم هستند. این نقوش برگرفته از نشانه‌ها و عوامل طبیعی هستند.

قیطان دوزی در کلات نادری

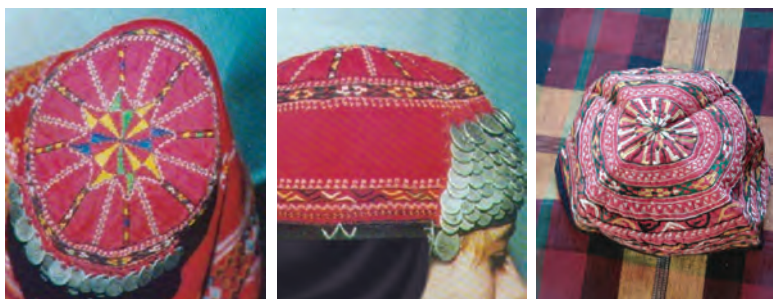
قیطان دوزی یکی از تزئینات مهم در خراسان بزرگ و به خصوص در بین پوشاک بانوان کلات نادری است، آنها از یک نوع قیطان برای بستن گیسو و بستن کلاه و سربند استفاده می‌کنند.

کاربرد قیطان در سربند: از قیطان برای بستن یک نوع سربند استفاده می‌کنند طرز بستن آن بدین صورت است که دو قیطان دستباف باریک زیر چانه قرار گرفته یکی از میان سوراخ مهره‌ای نسبتاً درشت رد شده و دیگری ساده است که به شکل بندینک و دکمه بسته می‌شوند.

قیطانی که در طرفین تکه پشت قرار دارد بلندتر است و گیسوان بافته شده را با آن می‌بافند تا آشفته نشود.

نقش خورشید در کلاه بانوان کلات نادری

در مناطق مختلف کلات نادری از یک کلاهی که از پارچهٔ ابریشم قرمز با آستر نخی تهیه شده استفاده می‌کنند. در قسمت ته کلاه که روی سر قرار می‌گیرد طرحی به شکل هشت پر که به لفظ محلی به آن گل بوته گفته می‌شود و نشانگر خورشید می‌باشد دوخته می‌شود.

این طرح را با الیاف ابریشم الوان دست‌دوزی می‌کنند و انواع دوخت به ترتیب عبارت است از:

۱ خط‌دوزی

۲ بخیه

۳ توپردوزی یا تخته بخیه

۴ قیطان‌دوزی (دور تا دور کلاه)

۵ پول‌دوزی (قسمت جلوی کلاه)

۶ دندان موشی (لبهٔ کلاه)

تفاوت این کلاه با کلاهی که در ایده لیک و روستاهای اطراف آن استفاده می‌شود در این است که، نوار منجوق‌دوزی ندارد و از بالای پیشانی تا حدود ابروها سطح بیرونی کلاه که قسمتی از دور کلاه را تشکیل می‌دهد، پول‌دوزی شده است. خانم‌ها بیشتر در مراسم جشن از این کلاه استفاده می‌کنند. دور تا دور کلاه در نقش‌های گوناگون با ظرافت خاصی دست‌دوزی شده است.

نام نقش‌ها از لبهٔ پایین کلاه به ترتیب عبارتند از:

۱ خط دو رنگ بخارا دوزی boxârâ

۲ بخیه زنجیری ریز baxiye

۳ تخته بخیه نیم قش دیلی nimqeš dili

۴ بخیه تیمچه سربالا timče

۵ بخیه تیمچه سر پایین timče

۶ تخته بخیه قاش qâš

۷ دندان موشی بند یا قیاق qyâq

رنگ و نقش در تزئینات کلات نادری

ترتیب قرار گرفتن رنگ‌ها و انتخاب آنها بر اساس باورها و فرهنگ منطقه رنگ‌های سفید، زرد، سبز، لاجوردی و سیاه می‌باشد. رنگ زرد بیش از رنگ سبز و لاجوردی به کار رفته است.

نقش ستاره نمودی است از گل نیلوفر آبی که با تابش نور خورشید شکفته شده و هنگام غروب بسته می‌شود. به عبارت دیگر حیات این گل به وجود آب و آفتاب وابسته است. دو نعمت آسمانی که حیات انسان نیز بسته به وجود آنهاست. گل نیلوفر آبی در ایران باستان گل مقدسی شمرده می‌شده و در اکثر آثار باستانی به صورت گل‌های هشت پر یا دوازده پر دیده می‌شود و به نام گل لوتوس معروف است. در باورهای روستائی این نقش را نمودار امام هشتم می‌دانند، چرا که هشت پر دارد.

تزئینات چنگه بانوان کلات نادری

چنگه (čang): نواری است نسبتاً پهن که عرض آن هفت سانتی متر و طول آن به اندازه زیر چانه تا روی سر می‌باشد و تکه‌های سمت چپ و راست به وسیله نوار نخی دستباف به هم متصل می‌شود و نوار نخی باریک زیر گلو قرار می‌گیرد. تکه‌های پهن از روی استخوان فک طرفین شروع می‌شود و در قسمت بالا با دو قلاب فلزی به پارچه روسری متصل می‌گردد. روی این نوار پهن از قسمت گوش‌ها به سمت بالا پول دوزی شده است.

جهت سکه‌ها به سمت پایین قرار دارد و گیره یا سوراخ سکه به سمت بالاست ولی از پایین دوخته می‌شود و ردیف بالا را طوری قرار می‌دهند که نیمی از سکه‌های ردیف قبل را می‌پوشاند. به این ترتیب محل دوخت فقط در آخرین ردیف بالایی دیده می‌شود.

بستن چنگه بر روی سر: دو قلاب در قسمت بالا قرار دارد که به شال زیرین گیر می کند و دو قلابی که از پشت آویزان است به پشت سر وصل می شود. گاهی اوقات دور چنگه را با دندانه های زیپ تزئین می کنند و گاهی دور آن را برای استحکام بیشتر قیطان دوزی می کنند.

نوارپهن شال

در اکثر روستاهای بخش کلات نادری به غیر از عشایر، زنان از سه نوع چنگه استفاده می کنند:

۱- چنگه پول دوزی: بیشتر عروس و زنان شرکت کننده در مراسم عروسی آن را بر سر می کنند.

۲- چنگه نوازی بافته شده: به دلیل سبک بودن علاوه بر میهمانی درمواقع عادی مورد استفاده قرار می گیرد.

۳- چنگه نقش دوزی شده: در این نوع چنگه پارچه مورد نظر با نقش های گوناگون رودوزی می شود و در مواقع عادی از آن استفاده می کنند.

شال و چادر بانوان کلات نادری

شال سر به گویش محلی شار^۱ گفته می شود بانوان در کلات نادری از روی چندنوع سربند و روی همه این تکه ها یک شال بزرگ ابریشمی دست بافت به سر می اندازند که مثل چادر اطراف بدن را می پوشاند و قد آن تا مچ پا می رسد. در روستای ایده لیک و رباط پارچه این شال قدری ضخیم تر بافته شده و نقش چهارخانه یا راه راه دارد. در صورتی که اگر چادر شب چهارخانه بوده و سه رنگ زرد، نارنجی، خاکستری داشته باشد به آن باوری^۲ می گویند. اگر از رنگ زرد بیشتر استفاده شود آن را سارله^۳

۱- Šâr

۲- bâveri

۳- sârele

می‌گویند و آذربانی^۱ به چادرشبی گفته می‌شود که رنگ سبز بیشتر داشته باشد و در آن از هر سه نقش استفاده می‌کنند و روی سرنوعروسان می‌اندازند و به زبان محلی آن را فوته می‌گویند. این شال به شال دو سر ریشه معروف است. نقش وسط شال به دو شکل چهارخانه و ضربدر دیده می‌شود شال سر در دو ضلع مقابل هم اشکالی مشابه یکدیگر دارند. دور تا دور شال از نقش‌های گوناگون و بسیار زیبا پوشیده شده است. هنگامی که کار بافت پارچه به پایان رسید نخ‌های چله از پایین و بالا نسبتاً بلند چیده شده و در عرض شال نخ‌های ابریشم ضخیم به شکل منگوله جمع شده و از طرفین آویزان می‌شود.

از آنجا که ریشه‌ها فقط در طول پارچه قرار دارند به آن دو سر ریشه گفته می‌شود. این شال را به صورت دو تکه بافته و به هم می‌دوزند.

تزئینات شال کلات نادری

شال ابریشمی دست باف قرمز با نقش‌های زیبا و رنگارنگ است که بر زمینه آن نقش‌هایی به رنگ زرد، سفید، سبز و سیاه را به صورت طرح‌های هندسی بافته و سه فرم مشخص دارد.

۱ شال چهار گوش بزرگ با طرح ضربدر در وسط

۲ شال چهار گوش بزرگ با طرح چهارخانه

۳ شال چهار گوش با نقش گلدسته

دور تا دور شال در دو ضلع مقابل یکدیگر نقش‌های گوناگون به حالت قرینه دارند.

تزئینات در پیراهن بانوان کلات نادری

بانوان کلات نادری از ابریشم دست‌بافت و سنتی منطقه برای خود پیراهن تهیه

۱- âzâr bani

می نمایند اساس الگو همان اساس الگوی پیراهن دیگر اقوام ایران می باشد و تفاوت عمده و اساسی آن علاوه بر رنگ پارچه ابریشمی قرمز دوخت سوزن دوزی با طرح و نقش خاص می باشد. نوع دوخت همان دوخت های کاربردی در کلاه و دیگر اجزای پوشاک کلات نادری می باشد.

نکته قابل توجه اینکه پارچه پیراهن را زنان بافته و الیاف مورد نیاز را که معمولاً ابریشم است خودشان با پرورش پیلۀ کرم ابریشم تهیه می کنند. این پیراهن دارای یقه گرد است با سجافی که پهنای آن به دو یا سه سانتی متر می رسد. گاهی اوقات در قسمت هایی که بدن عرق می کند از پارچه نخی هم رنگ لباس استفاده می کنند. معمولاً در زیر گردن چاکي به بلندی ۳۴ سانتی متر دارد که با بندک و دکمه بسته می شود. نیمی از چاک یقه باز است و بقیه با نوعی دست دوزی دو طرفه به نام بند یا قیاق لب به لب و به موازات یکدیگر دوخته می شود. زیر بغل پارچه چهارگوشی با اضلاع هفت سانتی متر به نام مرغک دوخته می شود. آستین ها راسته و بلند است. گشادی آن به چهل و دو سانتی متر می رسد و اغلب سرآستین ها را با نواری دست بافی به نام مداخل زینت می دهند و دکمه به شکل تزئینی می دوزند. معمولاً فقط تکه جلوی پیراهن نقش های رنگارنگ و زیبا به اشکال و نام های گوناگون دارد که در ردیف های مجزا بافته شده و گاهی اوقات بافت این پارچه ابریشمی به قدری ظریف است که سال ها به طول می انجامد. نباید از نظر دور داشت که نقش پارچه در زیبایی لباس اهمیت بسزایی دارد. معمولاً نقش های جلوی لباس به دو نوع نیمه یا سراسری دیده می شود.

بررسی نقوش پیراهن

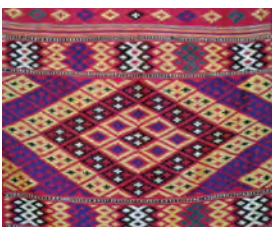
نقش سراسری: اگر نقش پیراهن از حدود زانوان تا سرشانه را پر کند به آن سراسری گفته می شود. بین دو ستون بالا محل چاک زیر یقه است و بین دو رأس ستون ها محل گودی یقه را تشکیل می دهد.

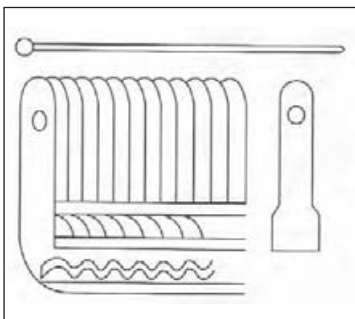

در بعضی روستاها برای تزئین چاک یقه از منگوله یا دگمه استفاده می‌کنند. این دوخت نوعی رودوزی حلقوی است که پایه‌ها به طرفین و گره‌ها به سمت داخل قرار می‌گیرد. یک بار سمت راست و بار دیگر سمت چپ سوزن می‌خورد. بدین ترتیب دوخت دو طرفه در فواصل مختلف و با رنگ‌های متضاد تکرار می‌شود.

نقش‌های نیمه: بدین معنی است که پارچه جلوی پیراهن نقشی از زانو تا کمر داشته باشد و قسمت بالا تا سرشانه ساده بافی شده باشد. پارچه بالای پیراهن را البان می‌گویند چون به رنگ دانه اناری یا عنابی یا روناسی است که بعضی اوقات نخ‌ی است. البته نقش‌های نیمه متنوع نیز بافته می‌شود و بر حسب نوع نقش ارزش متفاوتی دارد و نوع ابریشمی آن مرغوب‌تر و گران‌تر است. اغلب روی زمینه قرمز نقش‌هایی به رنگ سفید، سیاه، زرد، آبی و سبز بافته می‌شود.

نوار بافی

یکی از هنرهای دستی زنان در این منطقه نواربافی است. دراکثر روستاها با ابزاری بسیار ساده زنان به این کار مشغولند و برای تزئین پوشاک به خصوص حاشیه شلوار و سرآستین ها و دور یقه و چاک پهلوی و سجاف جلوی انواع البسه (اعم از زن و مرد) از آن استفاده می شود. حتی برای تزئین کیسه

توتون و روبالشی و پستی و کیسه پول یا سورمه دان نیز مورد استفاده قرار می گیرد هرچه از نوارهای دستی برای آرایش جامه بیشتر استفاده شده باشد ارزش آن لباس را بالا خواهد برد و از دو جنس ابریشم یا نخ با رنگ های مختلف بافته می شود هرچه ضخامت الیافی که در بافت به کار می رود کمتر باشد نوار باریک تری به دست آمده و مرغوب تر خواهد بود.

در کلات نادر و لائین و اکثر مناطق شمال خراسان زنان کرد به بافت نوارهای نخی یا ابریشمی که نقوش بسیار زیبایی دارند مشغول می باشند.

هر نقش با نامی مخصوص به خود بافته می شود و گاهی یک نوار پهن مجموع چند نقش است. یا در یک نوار باریک با فواصل معین از نقش های مختلف استفاده می شود.

نقش‌های مختلف نوار باریک: این نقش‌ها در نوار دو رنگ سیاه و سفید و باریک دیده شده و با جابه‌جایی تارها بافته می‌شود.

	گج		نردبان یا نرده
	نیک		چپ و راسته
	قندچین با انبر		چپ و راسته
	جاوجوگک (چشم گنجشک)		قیچی
	خوشه گندم بقدی		

در اینجا چند نمونه نوار پهن را با ذکر نام آنها به‌گوش محلی ملاحظه می‌کنید که از مجموع چند نقش تشکیل یافته است و نام هر نقش مقابل آن آمده است. نوعی از آن به‌نام مداخل کله‌دار معروف است. منظور از آن سرگنجشک است که چشم دارد و به‌اصطلاح محلی آن را جاوجوگک می‌نامند که برای دوخت لباس کهن سالان استفاده می‌شود. مداخل چیلی چپ را برای تزئین لباس جوانان و افراد میان سال به کار می‌برند.

	قلیونی
	جارو
	من قاچ (قندشکن)
	جاو (چشم)
	جاو (چشم)
	آچر (کلید)

چند نمونه نوار پهن

قیطان بافی

نوار دیگری که در تمام اجزای پوشاک به کار رفته و با دست بافته می شود نواری است مخی یا ابریشمی به نام قیطان که در کلات نادر آن را جی یا دارپاچه می نامند و این بدان لحاظ است که لبه پاچه شلوار را برای آن که در اثر اصطکاک ساییده نشود با آن می دوزند. همچنین به صورت مغزی باریکی به لبه کلاه، مچ بند، دستینه، پاچه و آستین دوخته می شود.

پول دوزی

بر حاشیه کلاه و چنگه و پیش سینه بهاره اغلب سکه هایی که در دسترس است دوخته و برای این منظور یا حلقه های به آن جوش داده و حلقه را به لباس می دوزند و یا آن که سکه ها را سوراخ می کنند.

در صورتی که از سکه های قدیمی و نقره برای این منظور استفاده شود به آن حلقه ای جوش می دهند تا سکه آسیب نبیند.

کاموا بافی

بافت انواع جوراب، دستکش، شال سر و کمر، کیف پول و کلاه با الیاف تابیده پشمی توسط خانم‌های روستاهای کلات نادر صورت می‌گیرد و بعضی اوقات پس از پایان کار بافت دور نقوش را با نخ‌های الوان ابریشم رنجیره‌دوزی می‌کنند.

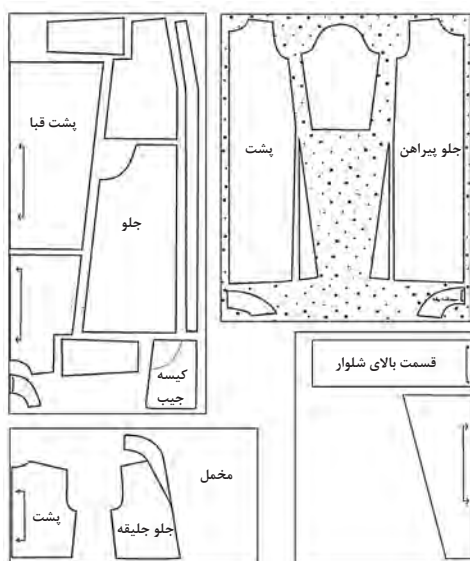
پودمان پنجم دوزنده لباس های محلی

الگو و دوخت پوشاک بانوان اقوام ایرانی

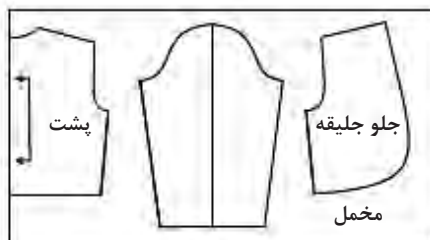
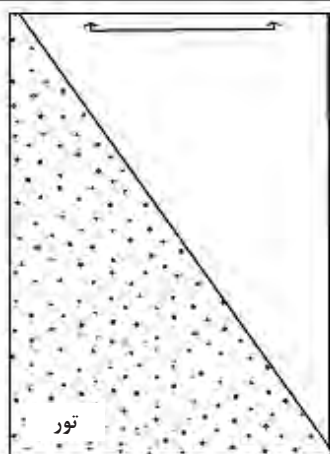
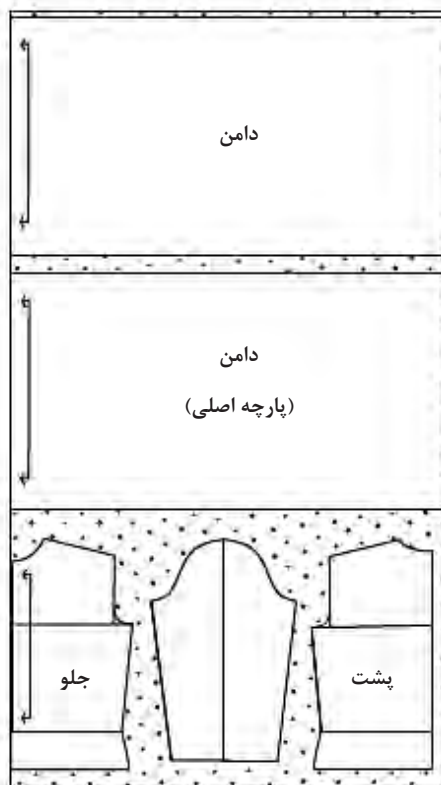
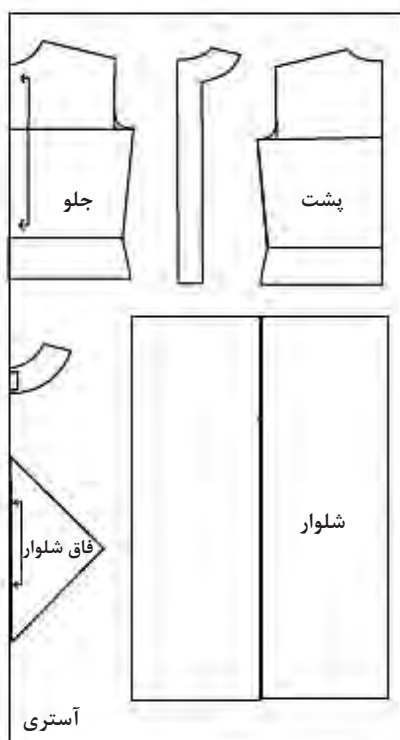
واحد
یادگیری ۱

بعد از رسم اساس الگوی پوشاک اقوام با توجه به مدل و طرح تکه های لباس منطقه خاص آن را مدل سازی می کنیم.

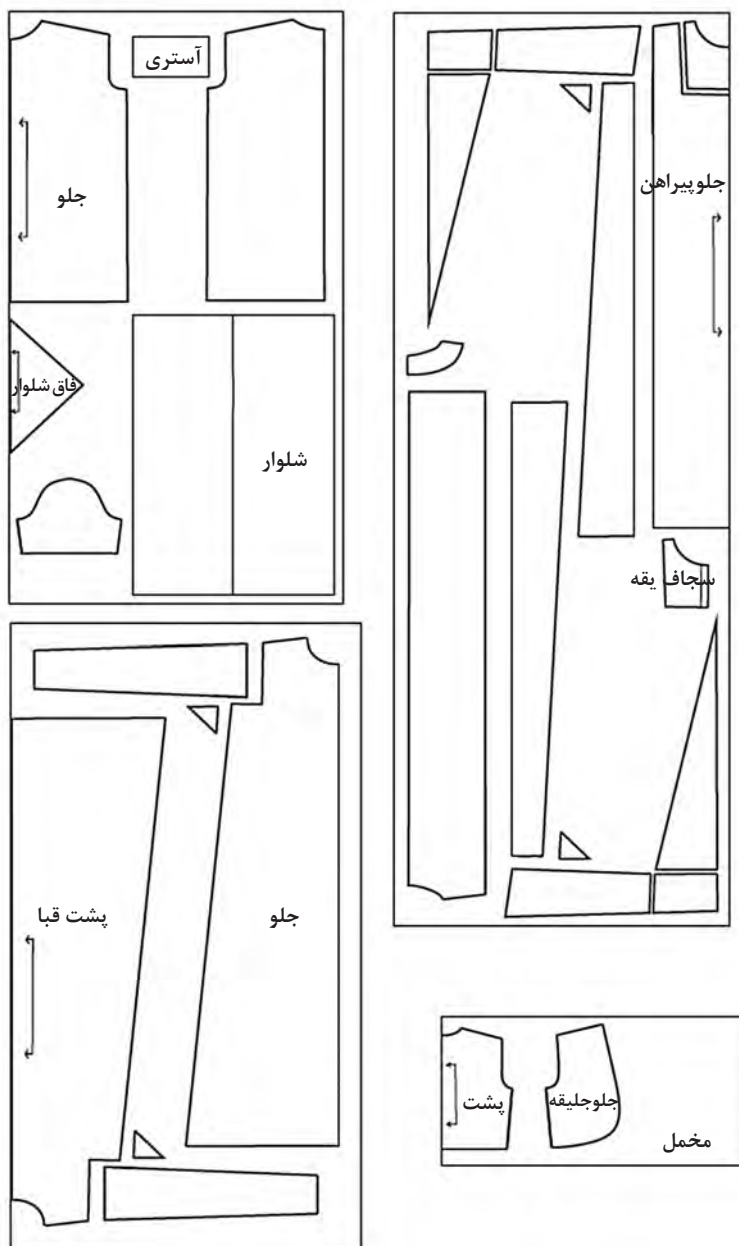
الگوی مسطح پوشاک لری

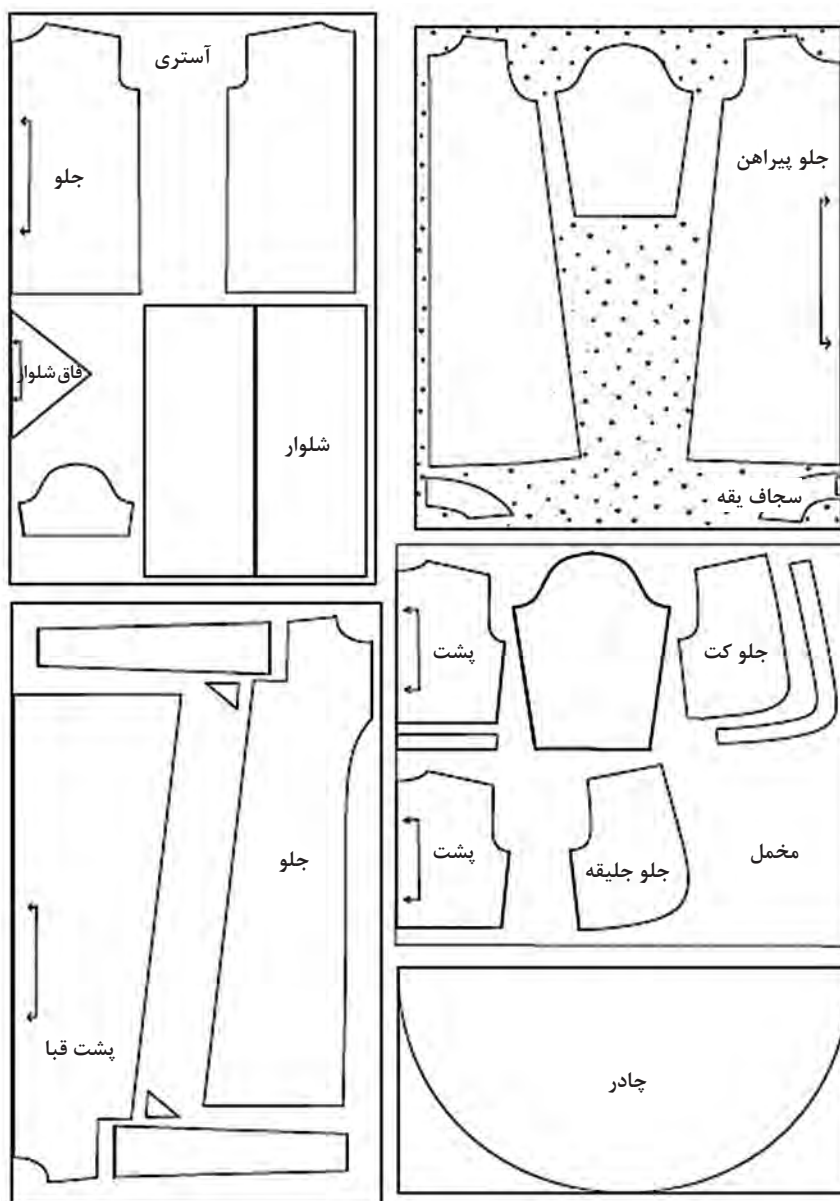
الگوی مسطح پوشاک سورانی

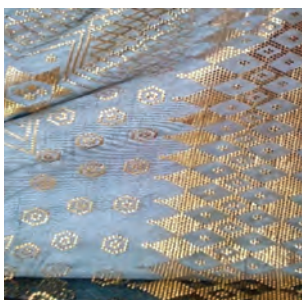
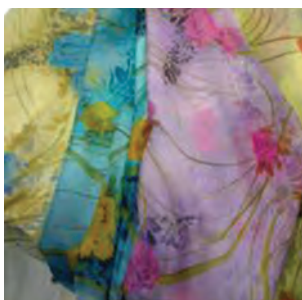
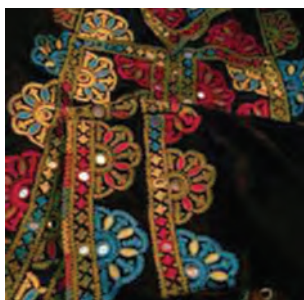
الگوی مسطح اردلانی

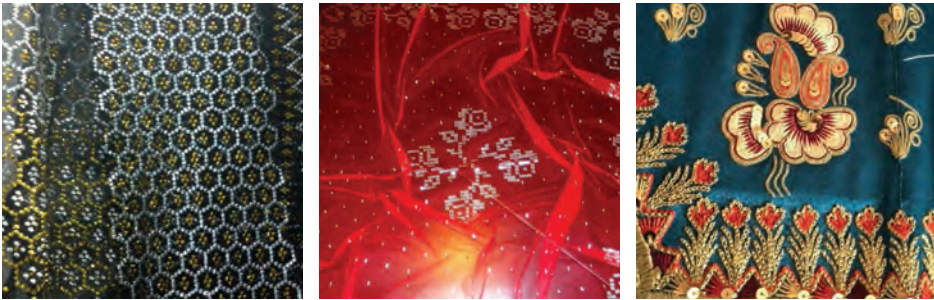

الگوی مسطح کلهر

انتخاب پارچه و رنگ و جنس آن در لباس های محلی

پارچه‌های سنتی و محلی ایرانی

دسته‌بندی پارچه‌های دستبافت ایرانی

پارچه‌های دستبافت به منسوجات فاخر و سایر پارچه‌های دستبافت تقسیم می‌شود. در تولید پارچه‌های فاخر از مواد اولیه‌ی گران‌قیمت همچون ابریشم، نخ گلابتون استفاده می‌شود. بافت چنین پارچه‌هایی بسیار دشوار و طبعاً سرعت تولید آن بسیار کم بوده و تعداد بافندگان آن محدود است؛ از این رو ارزش چنین پارچه‌هایی بسیار بالا بوده و گران‌قیمت است. زری، ترمه، مخمل، دارایی، مخمل نقش برجسته و پارچه‌های ابریشمی در این رده قرار دارد.

ترمه

نوعی پارچه گران‌بهای بافته شده از الیاف بسیار لطیف است که از صنایع دستی نساجی نفیس ایران است. نقش‌های منحنی مانند بته جقه و گل‌های شاه‌عباسی در رنگ‌های مختلف در ترمه به کار می‌رود. ترمه با طرح‌های بسیار متنوعی در نقاط مختلف ایران بافته می‌شود و ترمه اصفهان به زیبایی بسیار معروف است. برای ترمه‌بافی از ابریشم و پشم مرغوب با الیاف بلند استفاده می‌کنند نخ‌ها با رنگ‌های گیاهی و مواد مصنوعی طبیعی و بیشتر به رنگ‌های عنابی، قرمز، سبز، نارنجی و مشکی رنگ‌رزی می‌شوند.

برخی از نقش‌های متنوع ترمه‌بافی عبارت‌اند از بته جقه، گل‌های شاه‌عباسی، بته خرقه، شاخ‌گوزنی، امیری، راه‌راه (محرمات)، بته سروی و بته بادامی می‌باشند. ترمه در گذشته به روش انگشتی ایجاد می‌گردید ولی امروزه از دستگاه چهاروردی

استفاده می‌شود. ترمه‌بافی از اوایل دوران صفویه در اصفهان رواج داشته ولی اکنون در حال منسوخ شدن است و تنها در کاشان، یزد، کرمان و تهران در کارگاه‌های ترمه‌بافی وجود دارند.

زری

زری یعنی پارچه ساخته شده از زر (طلا). پارچه‌ای که پودهای آن از طلا است. زربفت زری یا زربفت پارچه‌ای ظریف و بسیار گرانبه‌است که چله یا تار آن از ابریشم خالص است و پودهای آن ابریشم رنگی و یکی از پودها، نخ گلابتون است که می‌تواند زرین یا سیمین باشد.

زری نفیس‌ترین و افسانه‌ای‌ترین منسوج ایرانی که در روزگار رونق و رواج خود شهرتی عالم‌گیر داشته و هم‌اکنون نمونه‌هایی از آن زینت‌بخش موزه‌ها و سایر مراکز هنری ایران و دیگر کشورهای جهان است و دارای سابقه‌ای طولانی از لحاظ بافت و تولید می‌باشد.

مخمل

نوعی پارچه کرکی است که از ابریشم، پنبه، کتان یا پشم بافته می‌شود. روش تولید مخمل به این شکل است که دو لایه پارچه با تارها و پودهای جداگانه با یک ماشین هم‌زمان با هم بافته می‌شوند. فاصله این دو لایه می‌تواند حدود یک سانتی‌متر باشد و نخ خواب با درگیر شدن بین دو لایه پارچه‌ها را به هم متصل می‌نماید بلافاصله یک تیغ نخ‌های خواب درگیرشده را می‌برد در اینجا لایه‌های پارچه به‌وسیله نخ‌های خواب بریده شده و هرکدام از لایه‌ها به یک لایه پارچه مخمل جداگانه تبدیل می‌شوند.

مخمل جزء پارچه‌های اشرافی و لوکس محسوب می‌شود و با پیشرفت فناوری روز تولید آن هزینه کمتری پیدا کرده است. صفت «مخملی» اشاره مستقیم به لطافت و نرمی این نوع پارچه دارد و منظور از آن «به نرمی مخمل» است.

برک

نوعی پارچه ضخیم است که بیشتر در بشرویه خراسان و با استفاده از کرک بز یا کرک شتر و بر روی دستگاه دو ورودی بافندگی بافته می‌شود و از آن عمدتاً برای تهیه و دوخت کت مردانه استفاده می‌کنند.

برک به طور معمول، خودرنگ بوده و در رنگ‌های قهوه‌ای، سیاه، سفید، شیری، شکری و خاکستری تولید می‌شود.

کرباس یا پارچه کنفی

نوعی پارچه است که جنس آن نخی ولی درشت‌بافت و سنگین است و رنگ آن سفید و غالباً برای بوم نقاشی و زنان و مردان روستایی از آن جامه می‌ساختند. امروزه برای بافت این پارچه از دستگاه‌های ماشینی استفاده می‌شود. این دستگاه‌ها ۲ تا ۶ ورد دارد و نسبت به کیفیت پارچه از وردها استفاده می‌شود.

احرامی بافی یا حرمی

با تار و پودی از پنبه، معمولاً در اندازه‌های ۱۰۰×۷۰ و ۱۲۰×۹۰ سانتی‌متر پارچه‌ای به نام «احرامی» تولید می‌شود. این پارچه با عرض ۷۰ سانتی‌متر دارای ۲۲ چله و با عرض ۹۰ سانتی‌متر دارای ۲۸ چله می‌باشد. احرامی دو رنگ است که عموماً سیاه و سفید بوده، اما به رنگ‌های سبز و سفید قرمز و سفید دیده شده است و یک صنعتگر بافنده می‌تواند روزانه ۴ عدد احرامی به اندازه‌های ۱۰۰×۷۰ سانتی‌متر را تولید نماید. این فراورده‌ها در قدیم بیشتر مورد استفاده حجاج قرار می‌گرفته و در حال حاضر با تغییر کاربری به عنوان رومیزی، سجاده، جانماز و... مورد استفاده است.

چوقا

چوقا یا چوخا، بالاپوش مردان روستایی و عشایر بختیاری در غرب ایران است که همواره دارای آستین کوتاه است این پوشش در بین مردم شهرنشین این قوم نیز در مراسم گوناگون رواج دارد و توسط زنان بختیاری از موی گوسفند بافته می‌شود. چوقا نه پوششی سفید است و نه سیاه، بلکه پوششی است با دو رنگ سیاه و سفید. معمولاً بلندی چوقا باید به حدی باشد که تا زیر زانو برسد. نقش چوقا همواره دارای شکلی ثابت است و در آن خطوط سیاه به صورت عمودی وارد خطوط سفید می‌شوند. ترکیب رنگ‌های دیگر چوقا کرم-آبی، کرم-سرمه‌ای و یا کرم-قهوه‌ای است. آستین کوتاه چوقا بیشتر حالت نمایشی دارد و به عنوان جیب نیز می‌توان از آن استفاده کرد.

شعربافی

شعر در فرهنگ لغت به معنی موی انسان یا حیوان است در اصطلاح بافندگی نوعی پارچه ابریشمی در کاشان و نوع پشمی و نخی آن در یزد و اصفهان رایج بوده است و به همین دلیل امروزه نام خانواده های شعرباف در این شهرها زیاد شنیده می شود. در بافت این پارچه از نقشه خامی استفاده نمی شود. در نتیجه تولیدات آن را می توان به دو گروه ساده و میله ای یا راه راه تقسیم نمود. شعر ساده در رنگ های بنفش، زرشکی، مشکی، زرد، بادنجانی، سبز و گلی در عرض ۲ متر در طول ۲ متر برای خانم ها بافته می شود. شعر میله ای را معمولاً به رنگ های سیاه و سفید به عرض ۲ متر و طول ۱/۵ متر برای آقایان می بافند. امضای بافنده که با نشان طلایی در سر و ته پارچه زده می شود، در تمامی کارگاه ها رایج است.

پارچه ابریشمی تولیدی در کلات استان خراسان

این نوع پارچه به وسیله دستگاه های ساده بافندگی که دارای عرض تا حدود ۱۰۰ سانتی متر است تولید می گردد و طرح هایش غالباً هندسی است که به صورت برجسته جلوه می نماید. طرز عمل، بدین ترتیب است که در حین بافت، طبق طرح ذهنی پود پارچه با دست از لابه لای نخ های تار عبور کرده و قسمت های اضافی در پشت پارچه مخفی می ماند. حاصل این نوع بافت که شکل تکامل یافته ای از بافت معروف به بافت نافنی است معمولاً به مصرف لبه لباس یقه، سرآستین، پای دامن، جلوی پیراهن و... می رسد. ضمن آنکه روسری و سفره و نظایر آن را از به هم دوختن قطعات بافته شده تهیه می نمایند. طرح های رایج در این نوع پارچه که تار و پود آن از ابریشم طبیعی می باشد، شامل طرح هایی اصیل و سنتی منطقه از جمله پرده ای، کج بوته، ساراته، گل، ریزه گل، پناورا به معنی پول خرد، قشمار و... می باشد که به صورت ذهنی بر متن پارچه و ضمن بافت به وجود می آید که به خاطر استفاده از نخ های ابریشمی رنگی و رنگ های شاد و زنده نظیر زرد، قرمز، سرمه ای، آبی، زیبایی خاصی به پارچه می بخشد.

ارمک بافی

یکی از صنایع دستی ایران است که در گروه نساجی سنتی قرار می گیرد. ارمک پارچه دست بافتی است که در استان یزد یافت می شود و معمولاً دارای عرض ۱۷۵ الی ۹۰ سانتی متر و طول ۲۵ متر است. پارچه های ارمک دارای طرح ساده، پیچازی و راه راه است و برای پیراهن و روپوش مدارس از آن استفاده می کنند.

عبایا عبایه یا چادر عربی

پوششی است که زنان عرب آن را بر روی سر خود می‌گذارند. در خوزستان از این نوع پوشش به‌طور چشمگیری استفاده می‌کنند. رنگ عبا سیاه است و البته رنگ‌های دیگری ندارد. در کشورهای عربی دارای انواع متفاوت است که در مکان‌های رسمی برای دست و پاگیر نبودن آن از نوع عبای رسمی استفاده می‌کنند. عبای رسمی را اصولاً با شیله بر سر می‌گذارند؛ برخلاف چادرهای رایج در ایران، در طرفین شانه‌های عبایه، بریدگی‌هایی وجود دارد که دست به راحتی از آن بیرون می‌آید.

طرح و نقش در پارچه ایرانی

طرح و نقش در پارچه ایرانی خاص فرهنگ و هنر ایرانی هست. موضوعات و نقوش اکثراً برگرفته از طبیعت، کوه، گل، پرندگان و حیوانات اهلی؛ و موضوعات غیرانتزاعی برگرفته از ذهن خلاق و اعتقادات، و باورهای ایرانی است. البته لازم به ذکر است بعد از ظهور اسلام نقوش اسلیمی و خطی بیشتر از هر موضوع دیگری در پارچه‌های ایرانی نمایان هست.

اصول و دوخت کمر دامن محلی

دوخت کمر در دامن لباس محلی قابل توجه است و تفاوت های اساسی با دوخت کمر در لباس های معمولی دارد این تفاوت ها عبارت اند از:

۱ فاقد زیپ است

۲ کمر چین دارد

مراحل دوخت کمر: به دو نوع دوخته می شود

روش دوخت کمر نوع اول

۱ در مرحله اول چین روی خط کمر دامن را به اندازه دو برابر اندازه کمر شخص تنظیم می کنیم.

۲ پارچه کمری را به طول برابر با خط کمر دامن و به عرض دلخواه به اضافه جا درز برش می زنیم.

۳ پارچه کمری را از طرف عرض پارچه به هم می دوزیم و اتو می کنیم.

۴ پارچه کمری را از وسط پارچه اتو کرده و به صورت دولا به کمر دامن متصل می کنیم.

۵ در پایان از کش مناسب پهنای کمر و به طول دور کمر منهای ۴ الی ۶ سانتی متر از داخل لیفته کمر رد کرده و انتهای آن را می دوزیم.

روش دوخت کمر نوع دوم

در نوع دوم کمر دامن محلی یکسره نیست بلکه در وسط پشت چاکي برای راحت تر رد شدن گذاشته می شود. مراحل دوخت این نوع کمر به شرح زیر است:

- ۱ چين کمر دامن تنظيم می شود.
- ۲ پارچه کمر به اندازه طول دور کمر دامن آماده شده و به عرض دلخواه برش زده می شود.
- ۳ چاک و شکاف درز دامن دوخته می شود.
- ۴ عرض کمر در دو سر آن به هم دوخته می شوند. سپس آن را به خط کمر دامن دوخته و به اندازه متناسب کش را از لیفه کمر رد می کنیم.

اصول و دوخت لبه دامن در دامن محلی

دوخت لبه دامن (تنبان)

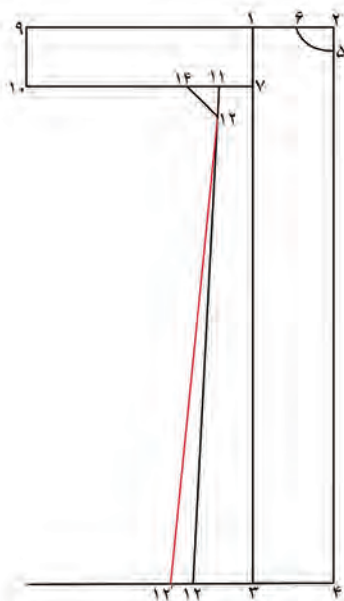
مراحل دوخت لبه دامن

- ۱ دوخت درز پهلوی
- ۲ دوخت مغزی دوطرفه به لبه دامن (رنگ آن معمولاً مشکی یا قرمز می باشد)
- ۳ وصل سجاف به عرض ۵ الی ۱۵ سانتی متر به سمت دیگر نوار مغزی لبه دامن
- ۴ تا کردن نوار مغزی از وسط و اتوی آن و کوک زدن پهنای سجاف به لبه دامن
- ۵ بعد از کوک راهنمای سجاف به لبه دامن تزئینات لبه دامن را می دوزیم (نواردوزی، توردوزی، قیطان دوزی، چرخ کاری، سوزن دوزی محلی)

اصول و دوخت پیراهن محلی

مراحل دوخت پیراهن

- ۱ دوخت سرشانه جلو به سرشانه پشت
- ۲ دوخت سجاف یقه پیراهن
- ۳ وصل یک ضلع مرغک به تکه پهلویی
- ۴ وصل عرض تکه پهلویی و ضلع دیگر مرغک به قسمت زیر آستین
- ۵ بر روی آستین وسط آن را علامت گذاری نموده و آن نقطه را به درز سرشانه سنجاق زده و سپس درز تکه پهلوی و آستین را قسمت وسط پیراهن متصل می نماییم.
- ۶ بعد از دوخت خط برش پیراهن زیر بغل پیراهن را به طور سرتاسری چرخکاری می کنیم.
- ۷ دوخت مچ آستین

دوخت چین

چین در پیراهن و دامن های محلی ایران
به انواع مختلف دوخته می شود

- ۱ چین ریز و سوزنی
- ۲ چین پهن
- ۳ پیلی های موازی

دوخت کت

دوخت کت در لباس محلی دارای ویژگی های زیر می باشد.

- ۱ معمولاً فاقد دگمه می باشد
- ۲ دارای تزئینات محلی است
- ۳ لایی کاری به شیوه امروزی در کت محلی ضروری نیست
- ۴ سجاف به روش کت های امروزی نیست
- ۵ اگر چنانچه دگمه داشته باشد از جادگمه قیطانی و یا بندینک استفاده می شود.

دوخت جلیقه

دوخت جلیقه محلی از نظر جایگاه آن خاص و ویژه می باشد.

- ۱ جنس آن در اقوام مختلف متفاوت است.
- ۲ تزئینات در اقوام مختلف خاص مناطق مختلف می باشد.
- ۳ تزئینات در مناطق مختلف متفاوت می باشد.
- ۴ کاربرد جلیقه بنا بر فصول سال یا محل استفاده آن می باشد.
- ۵ دارای آستری می باشد.
- ۶ تزئینات معمولاً فقط در قسمت جلو دوخته می شود.

طرز وصل سوزن دوزی به لباس

وصل و دوخت سوزن دوزی بر روی پیراهن یا شلوار و کت و یا غیره به روش‌های مختلف صورت می‌گیرد.

۱ بعد از دوخت کامل لباس مورد نظر سوزن دوزی مورد نظر بر روی آن دوخته می‌شود.

۲ محل مورد نظر در لباس را قبلاً سجاف یا مغزی می‌دوزند و سپس تکه آماده شده را به محل مورد نظر توسط چرخ خیاطی و یا با دست متصل می‌کنند.

۳ بعد از برش سوزن دوزی محلی را روی تکه مورد نظر دوخته و سپس تکه‌های مختلف لباس را به هم وصل می‌کنند.

ساخت انواع عروسک برای نمایش لباس محلی

نمایش لباس بر روی عروسک به جای مانکن و انسان در مراحل اولیه طراحی لباس مد و لباس سفارشی از مقدمات تهیه لباس برای معرفی لباس طراحی شده می‌باشد. در این فصل ساخت عروسک‌هایی که قابلیت پوشاندن و نمایش لباس را دارند به شما آموزش خواهیم داد. البته قابل ذکر است که امروزه عروسک‌های زیادی برای معرفی لباس‌های محلی ایران ساخته شده است. معروف‌ترین عروسک‌های ساخته شده برای لباس محلی اقوام عبارت‌اند از گلین قشقایی، هامون سیستانی و بلوچستان و لری.

عروسک های محلی ایرانی		
		قشقایی
		لر کهگیلویه و بویر احمد
		سیستان و بلوچستان
		بندری

		آذربایجانی	
		مازندرانی، ترکمن، گیلان	
	اوزی		سورانی
	بختیاری		اردلان

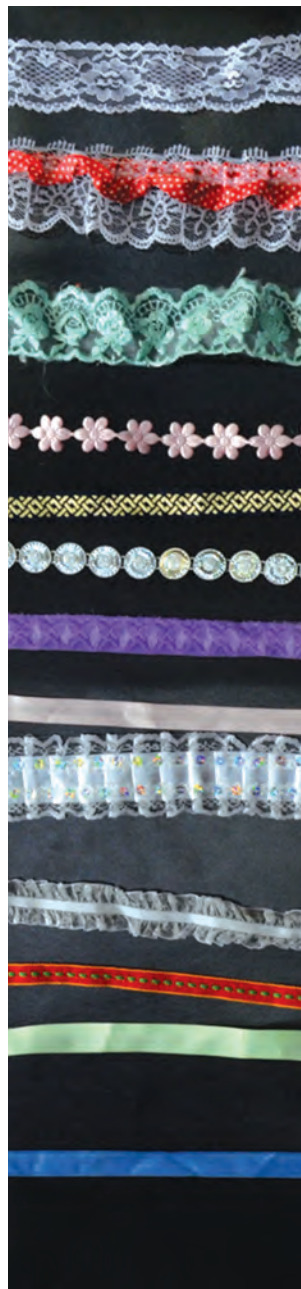
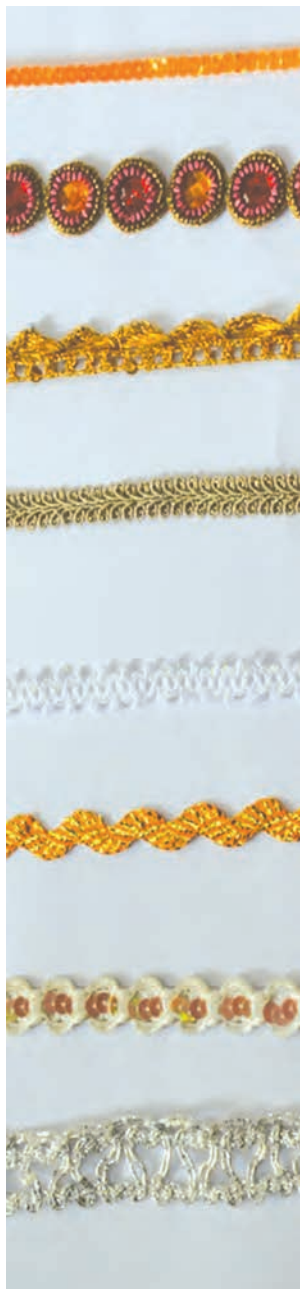
	<p>افشاری</p>		<p>ایماله</p>
	<p>ترکمن</p>		<p>خوزستان</p>
	<p>لر فلی</p>		<p>کرمانجی</p>
	<p>شاهسون</p>		<p>شاهسون</p>

ابزار و وسایل لازم برای ساخت عروسک

۱- انواع پارچه: انواع پارچه‌هایی که به جای پوست بدن عروسک به کار می‌رود معمولاً از جنس کنتواری، کرکی، پوپلین، کتان، فوتر، می‌باشد. البته پارچه‌ای که برای این کار انتخاب می‌گردد باید محکم باشد که در موقع پر کردن شکم و دست‌ها و پاهای عروسک از پوشال یا پنبه پاره نشود و رنگ آن نیز صورتی و نسبتاً کدر و رنگ پوست طبیعی بدن باشد. برای بدن عروسک‌هایی که شکل شرقی دارند بهتر است از پارچه‌های پنبه‌ای قهوه‌ای استفاده شوند. پارچه فوتر نیز برای این نوع عروسک‌ها مناسب هست و قابل شست‌وشو می‌باشد. از انواع پارچه‌هایی که در بالا نام برده شد برای تهیه لباس عروسک می‌توان استفاده کرد. به علاوه پارچه‌های ابریشمی نایلونی پشمی و هر پارچه‌ای که از الیاف مصنوعی ساخته شده باشد. می‌توان برای لباس عروسک استفاده نمود. از چیت‌های راه‌راه و پارچه‌های گلدار ریز پنبه‌ای هم می‌توان استفاده نمود. چون این پارچه‌ها هم ارزان و هم بادوام‌اند. در صورتی که مایل باشید می‌توانید برای هر عروسک چند نوع لباس با طرح‌های مختلف بدوزید و به مناسبت‌های گوناگون از آنها استفاده کنید. در مورد تهیه انواع تکه‌های لباس باید از پارچه‌های نازک و ظریف مناسب انتخاب نمایید.

۲- مواد لازم برای پر کردن شکم و دست و پای عروسک: سهل‌الوصول‌ترین ماده‌ای که برای پر کردن عروسک وجود دارد پوشال یا خرده‌های اسفنج لاستیکی می‌باشد. مخصوصاً اسفنج که خیلی سبک بوده و رنگ روشن دارد و از پشت پارچه بدن عروسک دیده نمی‌شود البته مواد مناسب دیگری برای این کار وجود دارد که به وسیله سازندگان عروسک مورد استفاده قرار می‌گیرد. این مواد عبارت‌اند از پارچه‌های نایلونی و خرده‌های بی‌مصرف نخ کارخانجات تریکو پنبه و امثال آنها به هرحال رنگ این مواد نباید تیره باشد که از پشت پارچه صورتی که به جای پوست بدن عروسک انتخاب شده است نمایان گردد.

۳- مواد لازم برای تزئین: این مواد در اکثر فروشگاه‌های بزرگ و مغازه‌های خرازی وجود دارد و آن انواع نوارهای تزئینی روبان‌های مخملی قطعات تور قیطان منگوله و غیره به رنگ‌های مختلف است. سعی کنید که این لوازم حتی‌الامکان ظریف‌تر انتخاب شود. انواع دکمه، منجوق، پولک‌ها، مرواریدهای بدلی، پر گل‌های مصنوعی و غیره نیز ممکن است برای ساخت عروسک و تزئین لباس آن مورد استفاده قرار گیرد.

۴- **مو:** مناسب‌ترین ماده برای موی عروسک نخ پشمی یا ابریشمی می‌باشد. معمولاً نخ‌های پشمی و ابریشمی را دولا و سه‌لا می‌بافند که نسبتاً ضخیم شود ولی برای موی سر عروسک‌های کوچک باید از نخ‌های باریک‌تر استفاده نمود. بعضی از ترکیبات نخ نایلون و پشم دارای درخشندگی خاص هستند و برای تهیه گیسوی بعضی از انواع عروسک‌های مدل سرخ‌پوست که موی مشکی براق دارند بسیار مناسب است. بعضی مواد دیگر مانند نخ‌های برودری‌دوزی و حتی الیاف (رافیا) نیز برای این کار به خوبی مورد استفاده قرار می‌گیرند. انتخاب نوع مواد برای گیسوی عروسک بستگی به سلیقه و ذوق سازنده آن دارد.

۵- **انواع نخ‌ها:** نخ‌های مورد استفاده در عروسک سازی عبارت‌اند از نخ تابیده مخصوص دکمه‌دوزی نخ قرقره نخ برودری‌دوزی به رنگ‌های مختلف نخ عمامه برای وصل کردن دست و پا و سایر اعضای بدن و نیز نخ‌های معمولی که برای دوختن لباس به کار برده می‌شوند.

۶- کاغذ مخصوص رسم و طراحی

۷- پارچه لایی یا لایی چسبان برای ساختن عروسک و غیره

۸- مواد متفرقه

علاوه بر موارد ذکر شده از لباس‌های کهنه کیف‌های مستعمل پارچه‌های مصرف دم قیچی موجود در کارگاه خیاطی نیز می‌توان استفاده نمود.

کاربرد پایه های مختلف برای دوخت های تزئینی برای لباس محلی

پایه کوک شل	
	
نکته: هنگام استفاده از این پایه، کم کردن کشش نخ الزامی می باشد.	برای فرینه سازی الگو روی پارچه و به عنوان دوخت های تزئینی به کار می رود. این پایه دوخت را به صورت شل و برجسته می زند.
پایه لب تاکن	
	
پایه را نصب کنید، چند میلی متر از لبه پارچه را به طرف رو تا کرده، زیر پایه قرار دهید. اهرم بالابر پایه و سوزن را پایین آورده تا داخل پارچه قرار بگیرد. نخ های شروع کار را از پشت نگه دارید. هنگام دوخت پارچه را با دست به داخل پایه هدایت کرده و دوخت را تا پایان ادامه دهید.	برای تا کردن چند میلی متری لبه پارچه کاربرد بسیار خوبی دارد. استفاده از این پایه به لب پارچه زیبایی خاصی می بخشد.

پایه لبه‌دوزی باریک

بدین صورت که یک لبه پارچه زیر پایه و لبه دیگر پارچه یا لبه تور در کنار زائده مشکی رنگ که در پایه وجود دارد قرار گیرد تا لبه پارچه و تور به طور منظم و یک دست دوخته شود.

از این پایه برای دوختن دو لبه پارچه به یکدیگر یا یک لبه پارچه با یک لبه تور می‌توان استفاده کرد که باعث یکنواختی طول دوخت دو لبه خواهد شد.

پایه رگه‌دوزی

پایه را نصب کنید، سوزن دوقلو را نصب کنید. اولین رگه را بدوزید. رگه‌های بعدی را نسبت به فواصلی که انتخاب می‌کنید داخل شیارهای کناری قرار داده تا رگه‌ها یکنواخت و موازی دوخته شوند.

به کمک این پایه می‌توان رگه‌دوزی با فاصله ۵ تا ۱۱ میلی‌متر ایجاد کرد. از رگه‌دوزی جهت تزئینات روی لباس استفاده می‌شود.

پایه ساتن

این پایه برای اجرای دوخت های توپر و دوخت هایی که برجستگی خواهند داشت دارای کاربرد است که به واسطه شیبی که در کف آن است اجازه عبور راحت تر برجستگی های دوخت را از زیر پایه می دهد.

این پایه از لحاظ ظاهری شبیه پایه استاندارد می باشد.

پایه زیپ دوزی

با دوخت ساده یک طرف زیپ را می دوزیم. تقریباً تا ۳ سانتی متر مانده به انتهای زیپ، در حالی که سوزن درون پارچه قرار دارد پایه را بلند کرده، زیپ را ببندید، پایه را پایین قرار داده و دوخت را ادامه دهید، به انتهای زیپ که رسیدید، سوزن درون پارچه قرار گرفته، پایه را بلند کرده، کار را نود درجه چرخانده انتهای زیپ را بدوزید (در اصطلاح سرقائمی زده می شود. حدود یک الی یک و نیم سانت) دوباره پایه را کمی بلند کرده، طرف دیگر زیپ را بدوزید. تا ۳ سانت مانده به سر زیپ، سوزن را درون پارچه قرار داده، پایه را بلند نمایید، زیپ را باز کرده و دوخت زیپ را تمام کنید. نکته: در چرخ هایی که موقعیت تنظیم سوزن را دارند می توانید موقعیت سوزن را به دلخواه تغییر دهید.

از این پایه برای دوخت زیپ های معمولی، استخوانی یا کاپشنی و فلزی استفاده می شود این پایه دارای دو لبه (چپ و راست) است که بسته به نوع کارکرد دوزنده می توان از راست یا چپ این پایه استفاده کرد. به عنوان مثال اگر بخواهید سمت چپ زیپ را بدوزید از سمت راست پایه و بالعکس استفاده کنید. برای دوخت زیپ های معمولی، زیپ را در زیر درز پارچه قرار دهید (توجه شود که سوزن در جای مناسب قرار گرفته باشد تا به پایه برخورد نکند)

پایه قیطان دوزی

بعد از نصب پایه، قیطان را از داخل حلقه و شیار پایه رد می‌کنیم و درحالی‌که با یک دست قیطان را کنترل می‌کنیم شروع به دوخت می‌کنیم این پایه دارای یک حلقه و یک شیار است که قیطان درون این حلقه و شیار قرار می‌گیرد.

این پایه جنبه تزئینی داشته و در جهت دوخت قیطان‌های باریک یا کاموهای ظریف و یا نخ‌های کوبلن مورد استفاده قرار می‌گیرد. از این دوخت بیشتر به عنوان حاشیه دوزی روی لباس، کوسن، روتختی، لباس‌های سنتی و... استفاده می‌شود.

پایه پس دوزی و سردوزی

دوخت باید طوری تنظیم شود که وقتی توبی را می‌چرخانید سوزن در منتهی‌الیه سمت چپ، تنها تازی از پارچه را بگیرد. کار را از زیر چرخ درآورده و پارچه را برگردانید. نکته: برای تنظیم پایه بلبه کار باید از پیچ کنار پایه استفاده کرد. بدین صورت که اگر سوزن بیش از حد روی پارچه قرار می‌گیرد، پیچ را سفت کرده تا پایه به سمت چپ حرکت کند و بالعکس، یعنی اگر سوزن روی تازی دوم قرار نمی‌گیرد، پیچ را شل کرده تا پایه به سمت راست حرکت کند. از این پایه جهت پاک دوزی استفاده می‌شود و هم چنین از ریشه شدن پارچه جلوگیری می‌کند

این پایه کاربردهای فراوانی مثل پس دوزی پایین شلوار و دامن و... دارد. برای استفاده از این پایه، به مقدار حدود ۴ الی ۵ سانت، پارچه اضافی نیاز است. سمت پشت پارچه، روی کار قرار می‌گیرد. مقدار اضافی را از سمت راست، به مقدار یک و نیم الی ۲ سانت تا کرده، از سمت روبروی آن نیز به همین مقدار تا کنید طوری که تا نیمه تازی قبلی را بپوشاند. آن را زیر پایه قرار داده به طوری که زائده قرمز رنگ کنار تازی دوم قرار بگیرد.

پایه شفاف	
	
<p>هنگامی که کاربر تمایل دارد موقعیت دوخت در زیر پایه را مشاهده کند بهتر است از پایه شفاف استفاده کرد.</p>	<p>از نظر ساختاری مانند پایه ساتن دوزی می باشد</p>
پایه رفو	
	
<p>۶. از دوخت ساده استفاده نمایید.</p> <p>۷. درجه طول بخیه و طول دوخت، به علت پایین بودن دنده کارپیش بر تأثیری ندارد.</p> <p>۸. درجه عرض زیگزاگ: روی صفر (ساده دوزی)</p> <p>۹. توسط دوخت ساده، کادری دور کار بدوزید تا محدوده دوخت مشخص شود.</p> <p>۱۰. در حالی که پدال را به آرامی فشار می دهید، با حرکت دست کار را به چپ و راست و بالا و پایین حرکت دهید. آنقدر این عمل را تکرار کنید تا محل پارگی پر شود. (دقت شود که بخیه ها در کنار هم قرار بگیرند)</p> <p>توجه: در استفاده از این پایه هرچند دقیقه، سفت بودن پیچ سوزن بند را کنترل کنید.</p>	<p>این پایه برای رفوی قسمت هایی از لباس که پاره یا سوراخ شده اند، بسیار کاربردی است.</p> <p>۱. در ابتدای کار رفو بهتر است که زیر محل پارگی، لایه چسب نازک چسبانده شود تا از جمع یا چروک شدن پارچه هنگام دوخت جلوگیری شود.</p> <p>۲. همچنین رنگ نخ باید کاملاً شبیه رنگ پارچه باشد تا کار جلوه مناسبی داشته باشد.</p> <p>۳. تکه پایه را جدا کنید.</p> <p>۴. پایه را وصل کرده به طوری که میله بالای پایه، روی سوزن بند قرار بگیرد.</p> <p>۵. دنده کارپیش بر رادر وضعیت پایین قرار دهید.</p>

پایه راسته‌دوزی

با این صفحه فقط باید از دوخت ساده استفاده کرد. برای دوخت‌های راسته‌دوزی دقیق مثل دوخت ابردوزی، ایده آل است که سبب دوخت صاف و یکنواخت می‌شود.

از این پایه می‌توان جهت پنبه‌دوزی و دوخت لحاف و یا کوسن یا پشم شیشه یا پارچه‌هایی که می‌خواهید نقوش به حداقل برسد استفاده کرد. هنگام استفاده از این پایه فقط باید از دوخت ساده استفاده کرد.

پایه جادگمه

فشار روی دگمه سمت راست دگمه
فشار روی دگمه انتهای دگمه
فشار روی دگمه سمت چپ
فشار روی دگمه ابتدای دگمه

عدد ۳ درجه طول دوخت را روی علامت جادگمه قرار دهید عدد ۲ بر اساس درجه بندی روی پایه می‌توان اندازه طول جادگمه را مشخص کرد. پایه را نصب کنید توجه شود هنگام وصل، درجات روی پایه باید در قسمت چپ قرار بگیرد.

پایه نوار اریب	
	
<p>این پایه قابلیت تنظیم توسط پیچ پایه برای عرض های مختلف نوار اریب را دارا می باشد.</p>	<p>از این پایه می توان برای دوخت نوار اریب به لب، لبه لباس، لب دامن، دور پارچه (به عنوان تزئین)، قاب دستمال، وسایل آشپزخانه و... یا به عنوان پاک دوزی درزهای داخل استفاده کرد.</p>

منابع

- ۱ آموزش علمی و گام به گام دوختن لباس‌های شب و عروس، مؤلف زهرا احمدزاده، انتشارات شرکت ویستا نشر
- ۲ پوشاک سنتی آذربایجان، مؤلف صفورا محمدزاده، ناشر بهاردرخت
- ۳ پوشاک و زیورآلات مردم ترکمن، مؤلف رامونا محمدی، ناشر جمال هنر
- ۴ خیاطی زنانه جلد ۳ و ۷، مؤلف نیره یونسی، ناشر معاونت آموزش متوسطه
- ۵ خیاطی زنانه جلد ۱۰، مؤلف استاد سیمین طیار، استاد مهین فرخ سرشت، ناشر معاونت آموزش متوسطه
- ۶ درومان، مؤلفان آزاده زندی، ژاله بولینی، پروین مکر، ناهید کریمی، بشرا بهرامی
- ۷ راهنمای کامل دوخت جلداول، ان لد بری و انجمن ریدرز دایجست، ترجمه استاد نیره یونسی ناشر قطره
- ۸ طرز ساختن انواع عروسک‌ها و مجسمه مومی، مؤلف منتخب صبا، ناشر منتخب صبا
- ۹ کارگاه نقاشی با آبرنگ، مؤلف محمد مهدی هراتی، الهام هراتی، ناشر مؤسسه فرهنگی و هنری کمال هنر و مؤسسه فرهنگی و هنری خوش نهاد پیمان

هنرآموزان محترم، هنرجویان عزیز و اولیای آنان می‌توانند نظرهای اصلاحی خود را دربارهٔ مطالب این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۴۸۷۴ / ۱۵۸۷۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار tvoccd@roshd.ir ارسال نمایند.

وبگاه: www.tvoccd.medu.ir

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش

